

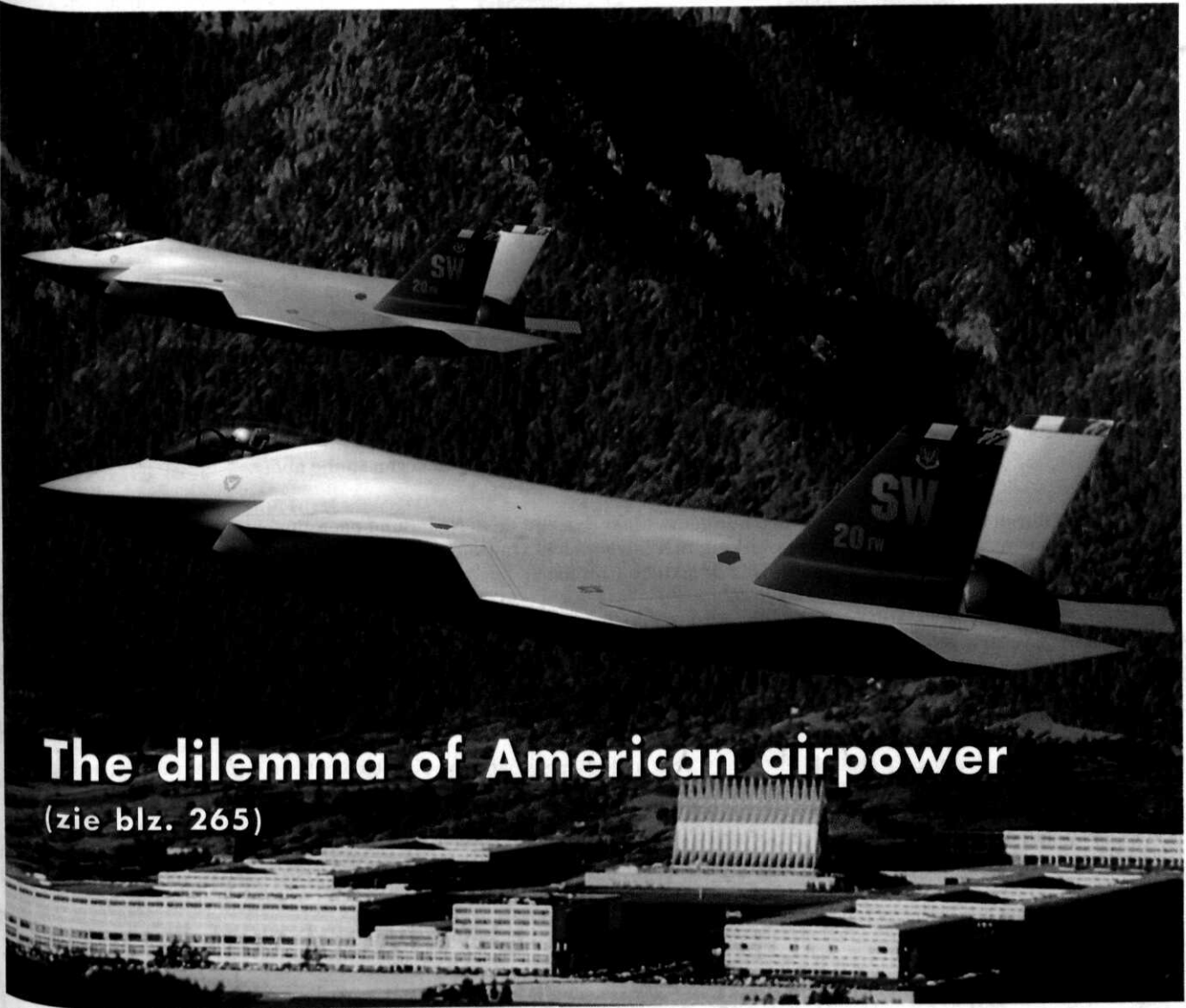
MS 2

009911

168

5

MILITAIRE SPECTATOR

The dilemma of American airpower

(zie blz. 265)

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter
Beoefening van de Krijgswetenschap
E-mailadres: m.haas@kma.nl

Secretaris: I.M. de Jong
majoor der intendance
p/a Ledenadministratie
Telefoon (070) 318 72 79

Ledenadministratie:
Instituut Defensie Leergangen
mw. E.M. de Haas-De Ruijter
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag

HOOFDREDACTEUR

prof. J.M.J. Bosch
brigade-generaal der cavalerie
p/a Inst. Defensie Leergangen MPC 58B
Postbus 20701, 2500 ES Den Haag
Telefoon (015) 215 27 00

ADJ. HOOFDREDACTEUR

H. Emmens
commodore Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN

drs. P.J.E.J. van den Aker
luitenant-kolonel der cavalerie
ir. J.W. van Bommel
kolonel van de technische staf
drs. P.H. Kamphuis
hoofd Sectie Militaire Geschiedenis KL
F.H. Meulman
kolonel Koninklijke Luchtmacht
drs. J. Terpstra
kolonel van de militair psychologische
en sociologische dienst

BUREAUREDACTIE/PRODUCTIE

mw. drs. A. Kool
p/a Ledenadministratie
Telefoon (015) 215 27 20

ABONNEMENTEN

f 40,- (studenten f 25,-) buitenland
f 50,- per jaar. Losse nummers f 4,-

ADVERTENTIES

CET Reclame & Publiciteit
Telefoon (0497) 53 15 31

DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink
Vormgeving: Trend-Set Snelzet bv
ISSN 0026-3869

NADruk VERBODEN

MILITAIRE SPECTATOR

- 262** Editoriaal:
Hoofdlijnen...
- 264** Mededelingen
- 265** A. Stephens:
The dilemma of American airpower
- 269** W.R. Phillips:
Towards NATO Strategic Civil-Military Cooperation
- 275** R.V.A. Janssens, H.P. Visser:
CIMIC: onderdeel van een hedendaagse strategie
- 286** E. Westerhuis:
Forward Air Controller
- 294** P.L.E.M. Everts:
Taal en bedrijfsvoering
- 300** J.A.M.M. Janssen:
Hoe de straaljagers in Nederland kwamen
De oprichting van het eerste Meteor-squadron van
de Koninklijke Luchtmacht (1948 - 1949)
- 309** Meningen van anderen
- 310** Antwoord op meningen van anderen
- 311** Boeken
- 314** Samenvattingen/Summaries

Hoofdpijnen...

De Hoofdpijnennotitie is uit. Nadat de regering akkoord ging is de kamer geïnformeerd. Het personeel werd op de hoogte gesteld en het bredere debat dat zal moeten leiden tot een volgende defensienota speelt. Ook op internet was het te lezen:

„De krijgsmacht moet in de toekomst kunnen bijdragen tot: a) de verdediging van het eigen en bondgenootschappelijk gebied tegen een, voor de afzienbare toekomst beperkte, militaire dreiging en de verdediging tegen een veelheid van veiligheidsrisico's die diffuus van aard zijn; b) de bescherming en bevordering van de internationale rechtsorde; c) ondersteuning en hulpverlening, zowel nationaal voor de uitvoering van civiele overheidsstaken, als internationaal. De middelen die kunnen worden gebruikt voor alle hoofdtaken van de krijgsmacht krijgen voorrang. Dat gaat ten koste van de omvang van de middelen voor de verdediging tegen een – immers weinig waarschijnlijke – massale aanval op het NAVO-grondgebied. De vereisten van operaties op grond van artikel 5 en crisisbeheersingsoperaties vloeien in elkaar over. Deelneming aan crisisbeheersings- en vredesoperaties is een integraal onderdeel van de Nederlandse inspanningen voor de bondgenootschappelijke verdediging. De handhaving van stabiele verhoudingen draagt bij tot de voorkoming van grotere conflicten. Zowel voor de collectieve verdediging als voor crisisbeheersing zijn parate eenheden van groot belang. De krijgsmacht zal bij de uitvoering van haar hoofdtaken steeds in internationaal verband optreden. Ze levert modules die worden ingepast in een groter geheel van bijdragen van andere landen”.

De notitie geeft vervolgens veel bijzonderheden over de mogelijke invulling. Deels gaat het daarbij om inkrimping, deels om uitbreiding, deels om verandering en vernieuwing. Een en ander leidt, om te citeren: „tot een grotere nadruk op paraatheid, inzetbaarheid, flexibiliteit, mobiliteit en internationale inpasbaarheid van eenheden”. Zoals te verwachten zijn de reacties gemengd. Door sommigen worden de gedachten ondersteund. Anderen vinden het gestelde veel te

beperkt; weer anderen gaat het te ver. In de komende periode zal hierover debat plaatsvinden. Uiteindelijk zullen de bevindingen daarvan, in combinatie met het vernieuwde strategisch concept van de NAVO, moeten leiden tot een nota waarin besluiten verankerd worden. Het valt te hopen dat het debat zal worden gekenmerkt door een uitwisseling van argumenten en het gebruiken van gezond verstand. Ergens temidden van de extremen, 'alles moet anders' en 'niets moet veranderen' ligt iets wat als wijsheid kan worden geduid. De notitie kan hierbij als een van de tussenovertuigen worden gezien. In die discussie kan het navolgende mogelijk een bijdrage betekenen.

Het eerste wat opvalt, is dat sommige commentatoren blijkbaar weten wat de toekomst zal brengen. De eerlijkheid gebiedt echter te constateren dat 'morgen' een soort zwart gat is; we kunnen niet over de horizon van vandaag kijken. We kunnen extrapoleren. Van eerder en nu naar morgen, meer niet. Het beeld in 1999 heeft evenveel of even weinig relevantie als het beeld in 1928. Elf jaar later begon een wereldoorlog. Evenveel of even weinig relevantie als het beeld in 1978; elf jaar later implodeerden de Deutsche Demokratische Republik, de Unie van Sovjetrepublieken en het Warschaupact. De boodschap hiervan is niet dat de wereld door ellende of een paradijs wordt gekenmerkt. De boodschap is wel dat ons inzicht in 'morgen' niet mag worden overschat. Wie deze redenatie volgt, heeft oog voor het bekende kind en het badwater. Wie deze redenatie volgt, begrijpt ook dat 'waarschuwingstijd' een relatief begrip is: wie begint, wanneer, gegeven ontwikkelingen, maatregelen te nemen?

Een tweede aspect betreft de taken. Allereerst de verdediging van onze nationale en bondgenootschappelijke grondgebied. Sommige wicelroedelopers en koffiedikkijkers constateren dat een verdedigingstaak is weggevallen omdat er niemand met geweld onze landsgrenzen bedreigt. Deze benadering getuigt van een zekere vorm van geestelijke bloedarmoede. Onze veiligheid krijgt in bondgenootschappelijk verband inhoud. Gelukkig bevindt ons land zich op dit moment ver van een echte directe bedreiging. Andere landen in het bondgenootschap worden met een complexere veiligheids situatie geconfronteerd. Laten we niet doen alsof er niets meer te verdedigen valt. Dat het eventueel

op afstand kan gebeuren, kan hooguit als een bijkomende bate gelden. Als het er echt om spant, koopt niemand iets voor mooie woorden. Als het er echt om spant, gaat het om echte betrokkenheid en zondig daden. We willen wel eens vergeten dat wat we hebben, is verworven door bloed, zweet en tranen. Het behoud zou ooit hetzelfde kunnen vragen.

Een derde aspect betreft de schijnbare tegenstrijdigheid tussen 'regulier' vechten en vredesoperaties. Voor wie het nog niet begrijpt: *peace-enforcing* hoeft zeker niet minder gewelddadig te zijn dan een regulier conflict. In 'enforcing' zit omsloten dat een ander tot iets moet worden gedwongen. Deze ander zou wel eens tot het uiterste kunnen gaan in zijn verzet. Hoezo zou Nederland zich overigens mogen onttrekken aan een 'Golf-achtig' scenario om ergens onze of bredere belangen te dienen? Samen mag niet ophouden waar een hoge of zelfs de hoogste prijs moet worden bepaald. Als dit gebeurt komt de geloofwaardigheid in het geding. Aan stuurlied en vrienden die aan de wal blijven staan, bestaat in dergelijke omstandigheden geen behoefte. De recente ontwikkelingen laten overigens zien dat de politiek – als het er om spant – verantwoordelijkheid neemt en risico's aanvaardt.

Duidelijk is wel dat voorbereiding op het hoogste geweldscenario de mogelijkheid biedt om in een minder gewelddadige omgeving op te treden. Het omgekeerde is zeker niet waar; een opleiding binnen de regels van de judobond bereidt niet op straatvechten voor. Hoewel *peace-keeping* regelmatig als 'low intensity-conflict' wordt getypeerd, kunnen de betrokken militairen wel degelijk in levensbedreigende situaties komen. De gewenste flexibiliteit raakt aan een derde aspect: doelmatigheid en doeltreffendheid.

De militaire organisatie kan nooit alléén op basis van doelmatigheid worden geordend. De wereld van geweld kent onvoorspelbaarheid, onzekerheid en chaos. Een civiel bedrijf, de brandweer en de politie stoppen als iemand begint te schieten. De krijgsmacht heeft deze keuze niet. Zij moet in staat zijn op te treden temidden van geweld. Zij moet handelen waar frictie, chaos en toeval onvermijdbaar zijn. Zogenaamde *ondoelmatigheid* kan dan wel eens de nu net benodigde flexibiliteit zijn om op dit soort omstandigheden te reageren. Alles op basis van doelmatigheid ordenen vraagt veel overleg bij enige grote-

re verstoring. Grotere verstoringen zijn in het krijgsbedrijf regel en geen uitzondering.

Een vierde aspect ten slotte betreft opleiding en vorming. Militaire professionaliteit is geen zaak van schriftelijke cursussen. Militair optreden is vaak gevaarlijk en is veelal complex. Dit betekent dat opleiding en vorming zeer nadrukkelijk deze dimensie moeten omvatten. 'Intensiteit' is een bedrieglijk begrip. Gaat het om de mate van geweld, de mate van betrokkenheid of de hoeveelheid middelen die worden ingezet? Maatschappelijke meerwaarde mag niet ten koste gaan van deze investering in professionaliteit. Nederlandse militairen wisten overigens bekwaam om te schakelen naar de omstandigheden in Korea, in Libanon, in Suriname, op de Antillen, in de Noord-Duitse laagvlakte, in Irak, in het voormalig Joegoslavië en rond Kosovo. Deze kwaliteiten vloeien niet alleen voort uit een doordachte opleidingssystematiek. Zij zijn ook het gevolg van een professionele taakopvatting, mogelijkheden tot oefenen en het op andere wijze verzamelen van ervaring.

Militair vermogen is echter méér. Het gaat daarbij om een doordachte synergie van drie componenten: de conceptuele, de mentale en de fysieke. Kortom: het gaat om de som van doordachte doctrine en procedures; motivatie, leiding en organisatie, en de verdere kwaliteit én kwantiteit van de middelen. De krijgsmacht is en blijft de zwaarmacht en daarnaast, omdat zij bestaat, ook op andere manieren een instituut dat publieke taken vervult.

De wereld waarop de krijgsmacht zich voorbereidt is die van chaos en onzekerheid. Of de mens of de natuur nu de oorzaak vormt is niet relevant.

Conflict is geweld. Boksen kan niet zonder dat de een de ander schade berokkent. Of geweld echt nodig is, is niet de kernvraag. Afzien van de mogelijkheid geweld uit te oefenen is alleen gerechtvaardigd als de zekerheid bestaat dat deze optie niet langer is benodigd. Die zekerheid ontbreekt. Deze constatering dwingt tot voorzichtigheid. Zorgvuldigheid is en blijft de moeder van de porseleinkast. Dit geldt niet alleen nu, dit geldt ook morgen. Wie het beter weet, moet zijn wijsheid zeker niet onder de korenmaat houden. Wie het niet zeker weet, moet voorzichtig zijn. Er wordt wel eens gesteld dat een realist een optimist met levenservaring is. Laat ons maar realistisch zijn en blijven.

Mededelingen

De Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap nodigt leden en belangstellenden uit voor een bijeenkomst over:

'Het Strategisch Concept van de NAVO' **Een alliantie op de grens van de 21-ste eeuw**

De sprekers zijn:

Prof.dr.s. B.A.G.M. Tromp (Rijksuniversiteit Leiden)
Generaal b.d. A.K. van der Vlis (Voormalig Chef Defensiestaf)
Dr. R. de Wijk (Instituut Clingendael)

Maandag 3 mei 1999

Defensievoorlichtingscentrum, Korte Houtstraat 21, Den Haag

Vanaf 19.30 uur is de zaal open. De bijeenkomst vangt aan om 20.00 uur.

Gaarne aanmelden tijdens kantooruren: 076 - 527 32 09.

De Koninklijke Vereniging te Beoefening van de Krijgswetenschap en het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken nodigen leden en belangstellenden uit voor een lezing over:

'In het zicht van de Defensienota 2000' **Beleidsvisie op de toekomst van defensie**

Mr. F.H.G. de Grave, Minister van Defensie

Dinsdag 18 mei 1999

Perscentrum Nieuwspoor, Lange Poten 10, Den Haag

Vanaf 19.30 uur is de zaal open. De bijeenkomst vangt aan om 20.00 uur. Geen aanmelding vereist.

De Koninklijke Vereniging te Beoefening van de Krijgswetenschap nodigt leden en belangstellenden uit voor een bijeenkomst over:

'Ervaringen als militair adviseur van de secretaris-generaal van de VN'

De spreker is:

Genmajmarns b.d. F.E. van Kappen

Woensdag 26 mei 1999

Koninklijke Militaire Academie, Kasteelplein 10, Breda

Vanaf 12.45 uur is de zaal open. De bijeenkomst vangt aan om 13.15 uur.

Gaarne aanmelden tijdens kantooruren: 076-5273209.

Aankondiging

De redactie heeft node afscheid genomen van commodore, nu generaal-majoor, D. Starink. In januari 1995 trad hij aan als plaatsvervangend hoofdredacteur. Zijn benoeming tot Directeur Materieel Koninklijke Luchtmacht maakte het gewenst naar een opvolger uit te zien. De redactie heet met veel genoegen commodore H. Emmens als zijn opvolger welkom.

De redactie

The dilemma of American airpower

dr. A. Stephens*

Introduction

Airpower is now the weapon of first choice for advanced nations. Since 1914 there has been a continual shift in the kinds of combat capabilities preferred by those nations, with the trend being away from massive, attritional, slow-moving, slow-acting, largely one-dimensional forces towards their diametrical opposite – that is, towards capabilities which commit relatively few combat forces to achieve such outcomes as fast broad area surveillance, real-time reconnaissance, rapid reaction, control of the air, deep strike and theatre control, all increasingly characterised by precision, high speed, parallel operations and strategic effect.

Tacit recognition of this evolution can be seen in the strategic planning and force structuring endeavours of armies and navies, which for the past half-century increasingly have sought

to replicate within their forces the inherent characteristics and, therefore, the military capabilities, which presently reside primarily in aerospace forces, and which are most likely to provide the springboard for victory.

It is no coincidence that in the Pentagon today one of the most bitter turf battles is being fought out between the United States Air Force, Navy and Army over who will own and operate the emerging missile capabilities associated with theatre deep strike and anti-missile defence – roles which in the past would have been regarded as the natural preserve of the Air Force and which we customarily have titled 'strategic strike' and 'control of the air'. More broadly, a review of force structure developments in the land and sea arms of advanced defence forces since World War II will show almost without exception enormous growth in airpower capabilities.¹

This state of affairs might sound

encouraging to the present generation of air force professionals. Well, it shouldn't, unless they're American.

The fact is, *all* small- and medium-sized air forces – that is, *every* air force in the world other than that of the United States – are currently facing one of their greatest challenges since the Italian lieutenant Gavotti became the first man to make a strike from the sky ninety years ago. In an apparent paradox, that challenge has arisen because of the excellence of American airpower.

Following the collapse of the former Soviet Union there has been a general agreement that the United States is the sole remaining superpower. Curiously, however, there has been little analysis of exactly what this might mean.² For airmen, one thing it *does* mean is that, because of their overwhelming technological superiority, American air forces will be incontestable in conventional conflict for at least the next twenty, more likely forty, years. As Britain's senior operational airman, Air Chief Marshal Sir John Allison, has observed, at the global level American forces will do what they will, and the rest of us will do what we can.³ If, as is widely believed, international coalition operations are likely to be the way of the future, this raises very difficult questions for every ally of the United States Air Force, the most pertinent of which is: how do they remain relevant?

Commanders who wish to preserve for their nations the global security

*Dr. A. Stephen is the RAAF historian, based at the Air Power Studies Centre in Canberra (Australia). Before joining the Centre he was a principal research officer in the Federal Parliament, specialising in foreign affairs and defence. He is author or editor of numerous books and articles on security, military history, doctrine and airpower.

This article is a considerably edited version of the paper 'High Noon of Airpower', the full version of which will appear in the Proceedings of the RNLAFF Colloquium, and which in addition to raising the dilemma of American airpower also examines air force leadership, organisational arrangements and doctrine.

¹See, for example, Air Commodore Andrew

Vallance, 'Purple Airpower – the future challenge', in: *RAF Airpower Review*, Vol 1, No 1, 1998, pp 17-26. It is more than a little ironic that the Australian Army regard helicopters as their 'most potent capability': see Colonel Trevor Jones, quoted in Max Hawkins, 'Army Beefs Up its Most "Potent Capability"', in: *The Australian*, Defence Update, November 20, 1998, p. 2.

²For a discussion of this as yet largely ignored subject, see Coral Bell, *The American Alliance and the Revolution in Military Affairs*, The Australian Centre for American Studies, Sydney, 1998. Dr. Bell will shortly complement that work with her *World Out of Balance*, The Australian Centre for American Studies, Sydney (forthcoming).

benefits presently conferred by dominant airpower must find an answer to the 'dilemma' of American airpower. One response may be through the concept of the 'niche' air force.

The dilemma

Dependency

There are now two kinds of airpowers in the world: the United States and everyone else. In the wake of the collapse of the Soviet Union and the demonstrations of the past fifteen years of overwhelming American aerospace power, it is clear that the US has an incontestable advantage which it will retain for several decades.⁴ That is likely to be a good thing for global stability and, on balance, for American allies. But at the same time it raises a major dilemma for those allies. Ironically, the irresistible rise of American airpower as the world's dominant warfighting instrument is marginalising the USAF's friends, none of whom will be able to apply anything more than a limited range of advanced aerospace capabilities without American patronage.

At modest levels of patronage that dependency is simply another example of *Realpolitik* and should not be of any special concern, but at higher levels it is likely to involve a de facto surrender of sovereignty. The two extremes of patronage are defined at the low end by the routine supply of hardware, at the high end by privileged access to exotic weapons systems and information.

Most air forces acquire their equipment from foreign sources and so become reliant to some extent on those sources for logistical support. Despite that reliance, once aircraft and/or systems have been delivered, the new owner has recourse to such well-practiced techniques as reverse engineering and cannibalisation to keep them operational.⁵ Further, the owner alone decides how, when and where he will use his equipment.

The Islamic Republic of Iran Air Force (IRIAF), for example, has inherited large numbers of modern aircraft by default in the past twenty years, some from the 1979 revolution against the shah, and others which fled to Iran from Iraq during the Gulf War and which have not been returned. While the IRIAF is not especially well-regarded, it has nevertheless been able to sustain limited operations with complex aircraft like the F-14 and F-4 despite receiving no direct assistance from the original manufacturers.⁶

Knowledge dominance

The real question, though, is how effectively organisations like the IRIAF can employ advanced weapon systems and, in the age of knowledge warfare, the answer is, 'not very'. Many factors contribute to American airpower supremacy but none is more important than knowledge dominance, for it is that dominance which empowers other qualities such as precision, speed, lethality and high-quality training.

In other words, defence forces see-

king the maximum leverage from airpower must look to the United States for more than mere platforms – they need *knowledge* capabilities. Only the US has the constellations of satellites, the fleets of data collection aircraft, the global data integration system, the libraries of targeting information, the banks of computers, the ranks of analysts, and so on. To again refer to Air Chief Marshal Allison, allies who wish to operate advanced systems must rely on the Americans being very generous with information.⁷

Transition

The already vast gap between American aerospace power and everyone else's will become even wider in the coming decades. Perspective has always been one of the fundamental characteristics which have made airpower special and, in the future, it will increasingly be exploited from space, from where it will confer an even more potent advantage. Speaking to this subject recently, the commander of the world's pre-eminent airpower, USAF general Michael Ryan, stated that his service now officially describes itself as an 'air and space force' and sometime in the future may reverse that order to become a 'space and air force'.⁸ General Ryan did caution that any such transition will not happen for a long time. By the same token, a period of, say, three decades, is not an inordinate period in the equipment acquisition process, and there should be no doubt that the transition is underway.

Space research

Under recently endorsed plans, the USAF's Research Laboratory will reorient its advanced technology work much more aggressively towards space and less towards aircraft, with the intention of building 'a new foundation for USAF space operations early in the 21st century'.⁹ USAF technology funding for space research is to double; significantly, much of the additional funding will be taken out of the aircraft technology research allocation, which will shrink from

³ Air Chief Marshal Sir John Allison, 'Future of Airpower – A European Perspective', in: Clarke, *op. cit.*, p 99.

⁴ In addition to Operations El Dorado Canyon, Desert Storm and Deliberate Force, the sustained enforcement of 'no fly' zones over Iraq and Central Europe illustrates the current dominance of American aerospace power. There is little doubt that, if US commanders wished to extend those zones to include surface movement, they could do so.

⁵ The term 'cannibalisation' is used in aerospace circles to describe the practice of remo-

ving equipment from one aircraft which either already is, or then becomes, unserviceable to keep one or more other aircraft flying.

⁶ Kian Noush, 'Iranian Airpower', in: *Air Forces Monthly*, June 1998, pp 36-45.

⁷ Allison, in: Clarke, *op. cit.*, pp 101-102.

⁸ Ryan, in Clarke, *op. cit.*, pp 21-2. For other expert opinions on this estimate, see '21st Century Fighters' in: *Aviation Week & Space Technology*, August 3, 1998, pp 38-74; and Natalie Crawford, 'The Impact of Technology in the Next Quarter Century', in: Clarke, *op. cit.*, pp 25-38.

today's 61 per cent to 41 per cent by 2005.

In total, more than 50 per cent of the USAF's research budget will be focused on space. This is a change of near-revolutionary proportions as far as the future of airpower is concerned, because it is the Air Force's research laboratories which lay the technological groundwork for future systems and, therefore, operations.¹⁰

The expansion of space-based capabilities beyond the existing data collection and communications roles is inevitable. One of, if not the, greatest threat to civilised people in the first quarter of the 21-st century will come from ballistic and/or cruise missiles armed with warheads of mass destruction, in the possession of the international community's fringe-dwellers. The pressure to counter that threat with space-based systems, firstly for defensive operations, and then for offensive action, is likely to be irresistible, as the current efforts of at-risk countries like the United States, Israel, Japan and South Korea to develop missile defence systems demonstrates.

Those programs, incidentally, again illustrate the extent of American aerospace superiority, as there is not the remotest possibility that the latter three states could construct a credible system without massive American assistance. A weekly subscription to *Aviation Week & Space Technology* and the occasional well-placed spy may be good investments but they are nowhere near enough.

Reliability of alliances

This then leads back to the central dilemma. Unlike hardware, knowledge cannot be reverse engineered or

cannibalised. A nation which pursues a defence strategy and/or a force structure which depend fundamentally on externally-sourced information, leaves itself wholly vulnerable to the continuing goodwill of its mentor. And goodwill is an infinitely more difficult commodity to manage than a squadron of F-16s (or for that matter an Aegis class destroyer or a troop of main battle tanks). A key question here is the reliability of alliances generally and of the United States as a mentor or hegemon specifically.

Ultimately, all treaties are the outcome of self-interest and opportunism. States sign pacts solely for what they think they can get out of them. When there is nothing to be gained or interests have changed, then treaties inevitably wither. The Seato-pact is a good case in point. And for what is perhaps the definitive example of the proposition that opportunism is the main currency of international relations, look no further than the German-Soviet Non-Aggression Pact of August 1939. That agreement, concluded between implacable ideological foes, opened the door for the start of World War II eleven days later. Less than two years later, when the pact had served its profoundly cynical purpose, the nazis invaded the USSR.

The world's policeman

For the forty years of the Cold War would-be participants in world affairs had a choice of two global mentors, the United States and the Soviet Union. Now that choice has been narrowed, and international affairs have become less certain. Power vacuums are by definition unstable and there is merit in having a relatively benevolent hegemon who is prepared to pay the price of acting as the world's policeman.

September 7, 1998, pp 132-60.

¹⁰ C. Covault, 'USAF Shifts Technology...', p 40.

¹¹ Anzus is the 'Australia, New Zealand and United States' treaty, concluded in 1951. While the pact is just one of many to which the US is signatory, it has been the centrepiece of Australian and New Zealand security planning.

Doubtless the role attracts benefits, but it also incurs expensive and often traumatic costs. The eagerness of legitimate governments in Europe, Southeast Asia, North Asia, the Pacific and South America to keep the United States engaged in their respective regions indicates that the Americans are widely regarded as generous and loyal friends, which they are. For another slant on this topic which surely will lead to the same conclusion, consider a world dominated by one of the possible future alternative hegemon.

By the same token, the United States has shown it can treat its allies ruthlessly. The exclusion of New Zealand from the Anzus Treaty in 1986 following the adoption of an anti-nuclear policy by that most constant and long-standing member of the Western alliance was preemptory and harsh.¹¹ But American leaders had decided that an important message had to be sent to its other partners and so the essential nature of alliance politics was invoked.

There is no comfortable conclusion to be drawn regarding this matter. Perhaps the most useful observation is to repeat an earlier caution: any nation wishing to seek maximum leverage from advanced, knowledge-based defence strategies will be reliant to a greater, rather than a lesser, extent on American patronage. That is neither a criticism nor a value judgment but simply a statement of fact.

Political legitimacy

A second caution must also be made, this time concerning force structuring. The mystique of US airpower is based on a range of capabilities which, for technological and financial reasons, no other nation can aspire to. What that means in practical terms is that in high-intensity conflict, the main contribution the United States needs from its allies is political legitimacy and access to suitable real estate. Sir John Allison has even suggested that in future the Americans might have to operate at sub-optimal

⁹ Craig Covault, 'USAF Shifts Technology for New Future in Space', in: *Aviation Week & Space Technology*, August 17, 1998, p 40; Timothy R. Gaffrey, 'US Air Force to Boost Research on Space Systems', in: *Defense News*, July 27-August 2, 1998, p 10; and Craig Covault and Joseph C. Anselmo, 'Technology Leaps Signal Dawn of New Space Era', in: *Aviation Week & Space Technology*,

levels to ensure the participation of partners.¹²

The same possibility has been raised on different occasions by General Ryan and Marine Corps commandant General Charles Krulak.¹³ Doubtless their sentiments were sincere, but they are gravely misplaced. In an age where casualties have become a centre of gravity for civilised states, the suggestion that American forces might fight with one hand tied behind their back could most charitably be described as ingenuous. Any commander who does not pursue the desired political outcome of any clash of arms with the utmost expediency and with the optimum force at his disposal will properly be held culpable for unnecessary losses.

There may be some comfort for America's allies in the recent acknowledgment from the US secretary of defence and the chairman of the joint chiefs of staff that the widening technological gap is a cause for concern, and that they are examining ways of closing that gap.¹⁴ But the issue here surely is one of America's allies accepting responsibility for a problem which is, after all, ultimately theirs. The question those allies need to ask themselves is: if they wish to be good global citizens and contribute to international coalition operations, do they merely want to make up the numbers, or do they want to be genuinely valued? If the answer to the latter question is 'yes', one approach they might profitably pursue is the concept of the 'niche' air force.

The niche air force

At surface level the niche concept is straightforward. Because it simply is no longer possible for anyone else to build a balanced air force to 'first-tier', American standards, a single niche capability is selected, developed and maintained to those standards. Defined in terms of weapon systems, that might mean something like a fifth-generation fighter, or a leading-edge airlift, air-to-air refuelling or airborne early warning and control capability.

Other worthwhile areas of investment might include innovative software or a regionally-based, ready-to-go, command and control system. It is axiomatic that any niche system will be incomplete unless it is operated by quality people and backed up by a quality infrastructure which includes excellent training, advanced information systems and a capable research and development organisation.

Beneath the surface level, the concept is complex. It allows no room for half-measures. 'First-tier' means exactly that – a silver bullet capability which could confidently be used in the opening volley on the opening day of any campaign. There seems to be a tendency for allies to let the United States take the brunt; for example, in the fight to control the air which is likely to be the first objective of most campaigns, to let the USAF and the United States Navy do the hard work on the first few days and then join in. Allies who subscribe to the niche concept will be signalling their willing-

ness to do their fair share; that if, say, they have chosen to specialise in air superiority, they will be good enough to fight alongside F-22s when the first shots are exchanged.

And platforms are merely the visible component of the equation. Because the concept very clearly defines 'interoperability' as meaning 'capable of operating with the USAF, on their terms, on day one', any platform which is going to qualify as 'first-tier' must be fitted with all of the leading-edge systems applicable to its role(s). The expense and difficulty involved should not be underestimated.

Organizational arrangements

As far as organizational arrangements are concerned, a niche force is by definition intended to operate within a coalition. Here, it is noteworthy that the USAF has recently been reorganized into a number of Expeditionary Aerospace Forces which can be deployed rapidly to trouble spots around the world.¹⁵ Consequently the USAF will be ideally structured to accept 'niche' contributions, which should simply be able to 'plug in' to the parent organisation.

Because investment in a niche capability would represent in part a response to budgets which can no longer support a full complement of advanced systems, other force elements would either have to function at a reduced standard or be cut from the order of battle altogether. This is an issue which is guaranteed to raise inter-service temperatures to white-hot, particularly if, say, the most rational way of paying for a required niche aerospace capability was by retiring tanks and/or destroyers.

If the question does become one of foregoing second- and third-tier capabilities, which can only continue to degrade relatively and absolutely, in favour of a first-tier niche capability, decision-makers should bear in mind Sir John Allison's astute observation¹⁶ that it is advanced technology which 'confer[s] a seat at the coalition table'.

¹² Allison, in: Clarke, *op. cit.*, pp 101-102.

¹³ Ryan, in: Clarke, *op. cit.*, p 19. General Ryan acknowledged the concern felt by the United States' allies that the USAF is leaving them behind technologically, a development which might inhibit future coalition operations. He stated that interoperability remains a priority for his service, and that the USAF 'will not outrun' its close allies.

¹⁴ This initiative by Secretary Cohen and Chairman Shelton was reported in *Defense News*, October 5-11, 1998, pp 1, 34. According to that article, currently the US is examining this issue only in relation to its NATO allies. See also Robert Garran, 'Defending

Need to Spend', in: *The Australian*, August 5, 1998, p 5; and Greg Sheridan, 'US Warns of Risk to Defence Ties', in: *The Australian*, July 31, 1998.

¹⁵ Interview, General Michael Ryan, *Jane's Defence Weekly*, 4 November 1998, p 32; see also 'Air Force Chief Emphasizes Expeditionary Force for Post-Cold War Contingencies', *excite news*, Sep 14, 1998, <http://nt.excite.com/news/pr/908914/va-air-force-chief>. Reflecting that fundamental shift, in recent years the USAF has deployed in one form or another to 177 of the world's 188 countries.

¹⁶ Allison, in: Clarke, *op. cit.*, p 105.

Towards NATO Strategic Civil-Military Cooperation

W.R. Phillips*

Introduction

In today's strategic environment, close and effective cooperation between NATO and a wide variety of international civilian organisations is a prerequisite for success in managing complex emergencies. Several unique aspects of NATO's structure and strategic orientation influence its approach to civil-military cooperation (CIMIC) at operational and tactical levels and establish a need for an Alliance concept of strategic civil-military cooperation.

CIMIC is developing and evolving within NATO to answer an Alliance need for close and effective cooperation between NATO and international, governmental, and non-governmental civil institutions. This need is most vivid at military tactical and operational levels and a substantive program to establish a military CIMIC capability is in progress. But CIMIC is also required at NATO's strategic political-military level. A concept for strategic cooperation between NATO as a political-military alliance and key civil institutions is evolving, as a result of Alliance military operations

in the Balkans and initiatives in the field of civil emergency planning.

To understand the development of CIMIC at tactical and operational levels and its evolution at the strategic plane, it is necessary to appreciate that the Alliance's need for and unique approach to CIMIC are the consequence of three factors intrinsic to NATO: the type of emergencies most likely to involve NATO military forces, the Alliance's political-military structure, and NATO's lack of civil components.

Three Unique Factors

Complex Emergencies

The first factor affecting NATO's approach to CIMIC is the type and level of emergencies in which the Alliance would likely become involved. The essence of NATO remains defence and security of the NATO member states. But today, the most likely scenarios for NATO political-military action are conflict prevention and resolution, especially in the complex environments of internal conflict and state disintegration. Bosnia, Abkhazia,

Nagorno-Karabach, and Kosovo illustrate complex emergencies that display the characteristics of internal conflict and state failure: degraded, destroyed, or illegitimate state civil authority and bureaucracy; breakdown of legal, judicial, police and penal systems; damaged or destroyed public services; and militarism.

These conditions lead to ethnic rivalry and hatred, ruined economies, widespread criminality, a multiplicity of armed groups, and large population movements. In these complex emergencies, the requirement to provide essential civil capabilities and capacities inevitably leads to the presence of numerous international, governmental, and non-governmental organisations. One has only to survey the approximately 400 such organisations that operate in Bosnia¹, the 200² in FYROM, the 600³ in Albania or the 63⁴ in Kosovo to appreciate this 'presence' phenomena. A NATO force operating in a complex emergency situation must develop, as a high priority, its relations and cooperation with key civil organisations.

Political-Military Structure

Article 9 of The North Atlantic Treaty establishes the North Atlantic Council (NAC) as the Alliance's principal political decision-making body. The authorities and competencies of all other Alliance's civil and military organisations derive from the NAC. Within this context, the Military Committee is subordinate to the NAC and the Defence Planning Committee and has the standing of the senior military aut-

* Colonel William R. Phillips (United States Army) has served since 1994 as the Chief Civil-Military Cooperation at NATO's Supreme Headquarters Allied Powers Europe, Casteau, Belgium.

The views expressed in this article are the author's own and do not reflect official NATO or ACE policy or guidance.

¹ The International Council of Voluntary Agencies, *The ICVA Directory of humanitarian and*

development agencies operating in Bosnia and Herzegovina, August 1997.

² Macedonian Center for International Cooperation, *Directory of Non-Governmental Organizations in Macedonia*, IV Edition, Skopje, 1997.

³ Albanian Civil Society Foundation, *Comprehensive Albanian NGO's List*, Tirana, February 1997.

⁴ Author's personal count as of 8 February 1999.

hority in NATO. NATO's Military Command Structure provides the framework for the organisation, integration, and command of Alliance forces. The structure's two Major NATO Commanders (MNC's), the Supreme Allied Commander Europe and the Supreme Allied Commander Atlantic, report to the Military Committee on NATO military matters within their respective areas of operation. Thus, the Alliance military structure is always under the political control of the NAC. What is significant is that the NAC is both the highest-level and the exclusive political control. And this situation has important implications for CIMIC within the military command structure.

NATO operations are unlike traditional United Nations' missions, where the presence – in the field – of a political figure such as a Special Representative of the Secretary General is normal. Within the Alliance military structure, there is no operational level political authority or organisation. One consequence of this lack of subordinate, lower-echelon, or field political representation, is the necessity for Alliance commanders to directly establish relations with civil governmental, international, and non-governmental organisations.

This is precisely the condition established by the General Framework Agreement for Peace (e.g. Dayton Peace Agreement) for Bosnia-Herzegovina between the High Representative, the International Police Task Force, other international and governmental authorities and the Commander of the Implementation (now Stabilisation) Force. The relationship between the NATO Kosovo Verification Coordination Centre (KVCC) and the Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE), Kosovo Verification Mission (KVM) again demonstrates the need to directly establish Civil-Military cooperative relationships between an Alliance military commander and a key civil institution.

Lack of Civil Components

A third factor that influences NATO's

approach to CIMIC, is the Alliance's lack of deployable civil components. An Alliance force can provide a military secure environment and can contribute unique military capabilities to an international effort, but this alone is inadequate for long term solution of complex crises. A wide variety of civil components comprised or comprise the UN missions in Namibia, Angola, Cambodia, Western Sahara, Bosnia and elsewhere.

In addition to any military force and observer component, a United Nations' mission will have a political or diplomatic authority and may contain human rights, repatriation, civil police, electoral, rehabilitation, civil administration, disaster relief or other civil components. Similarly, the OSCE mission in Albania during 1997 contained political and electoral components while the ongoing OSCE mission in Kosovo contains political, verification, humanitarian, and civil society building elements.

The diversity and sophistication of civil capabilities required in complex emergency management make it highly unlikely that NATO will develop its own civil components. Therefore, the absence of civil components in the Alliance structure provokes the need at strategic and operational levels for close cooperation with organisations and institutions that provide such civil capabilities. The international community efforts in Bosnia and Kosovo illustrate this close cooperation between NATO, as the provider of military assets, and civil international organisations, as the suppliers of a wide range of civil capabilities.

These three factors – a current orientation towards operational environments characterised as complex emergencies, the limitations of the political-military structure, and the lack of civil components – influence the Alliance's approach to CIMIC. As a result, NATO's mission orientation cannot limit itself solely towards near-independent and separate defence operations but must include a complementary and cooperative approach

involving multiple institutions in the management of complex emergencies.

A Civil-Military Model

The lessons learned from operations in Bosnia-Herzegovina (NATO-led Implementation and Stabilisation Forces), Albania (Operation *Alba* – the Italian-led multinational force), Kosovo (OSCE and NATO Verification Missions) and elsewhere support the design of a generic model applicable to contemporary NATO involvement in a complex emergency. This model is shown and explained in figure 1.

Humanitarian Relief

International response to complex emergencies usually involves a sequence of short and long-term stabilisation actions. Initially, international response to a crisis is victim-oriented and involves a humanitarian emergency relief effort loosely divided into two efforts: immediate life saving response followed by longer-term life support. Organisations such as the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), the International Committee of the Red Cross (ICRC), The United Nations Children's Fund (UNICEF), the World Food Program (WFP), the World Health Organisation (WHO), the European Community Humanitarian Office (ECHO), and Medecins Sans Frontières (MSF) are habitually associated with this emergency response. The Kosovo situation from May 1998 through the winter of 1999 provides an example of sequential humanitarian emergency relief.

Civil Society Development

Humanitarian emergency relief normally transitions to broad political, economic, and social development activities of the type we currently see in Bosnia and planned for the spring of 1999 in Kosovo. Economic development organisations such as the World Bank (WB) and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD); political organisa-

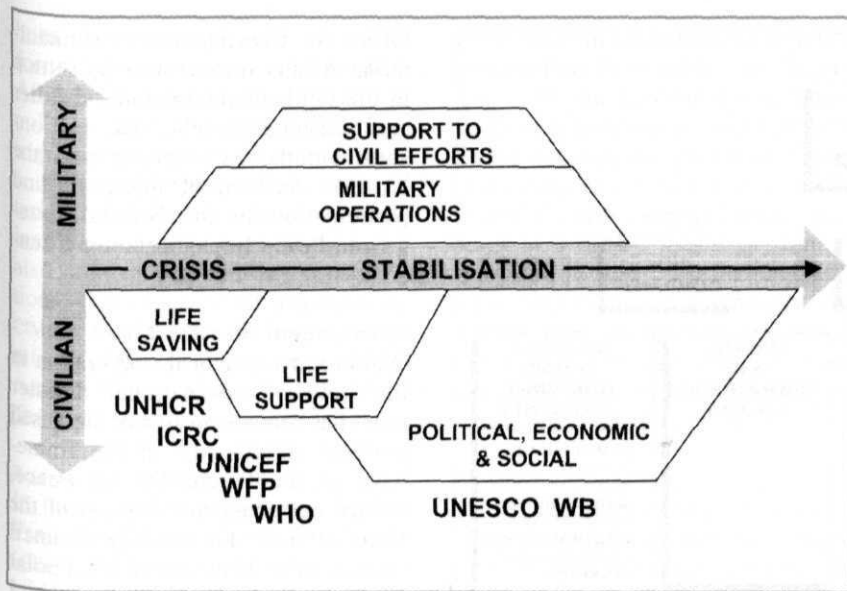

Figure 1 Civil-Military Model for Complex Emergencies

tions with civil society building mandates such as the OSCE and the Office of the High Representative in Bosnia; and social development organisations, for example, the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) become prominent during this long-lasting development phase.

Military Involvement

NATO military forces normally become involved in complex emergencies due to a requirement to provide overall security – as in Bosnia – or due to a need for unique military capabilities – as in the air verification mission over Kosovo. In addition, as a part of their mission, military forces may provide direct support to specific civil activities. Central to the successful inclusion of military forces in a parallel – simultaneous civil and military – international effort as depicted by the generic model, is the establishment and maintenance of cooperation relations with civil organisations.

These relations are highly sophisticated due to the change of the dominate civil activities – humanitarian to development – over time, the number and type of civil organisations present at any given time, the mission and

mission-phase of the NATO force, and constraints on relations due to the organisational characteristics and culture of each civil agency. Sophisticated relations require a refined approach as evidenced in CIMIC developments within NATO's military structure.

Alliance Military Developments

Operational and Tactical CIMIC

In 1996, the Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) identified the need to develop an effective CIMIC capability in Allied Command Europe (ACE). This was confirmed in 1997, when Defence Planning Committee political guidance indicated that allied commanders required a dedicated means for CIMIC. Shortly thereafter, the Military Committee (MC) approved a policy in August 1997, which provided the definition and aims of CIMIC and tasked the Major NATO Commanders to develop and/or improve CIMIC capabilities within their commands.

Additionally, the policy provided MC oversight on CIMIC developments through the establishment of an MC

CIMIC Working Group. In January 1998, SHAPE published a concept to establish a robust CIMIC capability in ACE before the end of year 2000. This concept is known as CIMIC 2000.⁵

CIMIC 2000 will provide commanders, staff and forces with a capability:

- to provide advice on how civil conditions affect military options and vice versa;
- to plan the civil-military aspects of operations;
- to educate NATO forces on civil conditions;
- relations with civil organisations, and
- to provide staff supervision over and conduct civil-military operations.

CIMIC 2000 called for the development of three components of a military CIMIC capability: conceptual, educational, and physical.

The conceptual component consists of the political guidance, military policy, military doctrine and functional guidance, and the tactics, techniques and procedures that explain what CIMIC is and how to use it.

The educational component ensures that relevant persons have a sound working knowledge of how to use the CIMIC capability. Finally, the physical component establishes trained and operationally ready CIMIC staff and forces backed by material and financial resources.

Given Defence Planning Committee guidance and MC policy, the Military Agency for Standardisation produced an overarching CIMIC military doctrine by the end of 1997.⁶ Other conceptual development is ongoing including the writing of a detailed CIMIC military doctrine, functional guidance, and a range of tactics, tech-

⁵ For a detailed review of CIMIC 2000, see 'Civil-Military Cooperation: A Military Capability for NATO', MS 166 (1997)(6) 280-286.

⁶ NATO, *Allied Joint Publication – 01 (Change 1)*, Chapter 21 'Civil-Military Co-operation'.

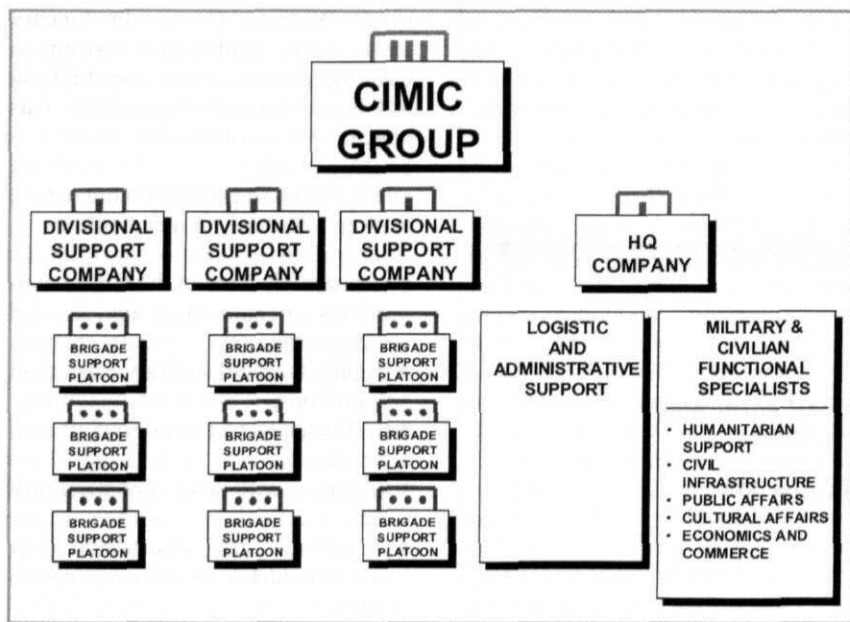

Figure 2 CIMIC Group

niques and procedures. Recently, SHAPE began to develop a comprehensive NATO CIMIC Educational Programme as the main effort within the educational component. This effort will identify those who need CIMIC education, the required subject areas, and available NATO, national, educational and commercial resources. Completion of the identification process will allow the design and implementation of the education programme. The provision of adequate staff to NATO military headquarters and the establishment of a number of multinational specialist CIMIC forces – known as CIMIC Groups – constitute the principal efforts of physical component development. While subject to national decisions, the NATO objective is to have three groups operational by the end of year 2000. Figure 2 depicts a generic group.

CIMIC 2000 has progressed in tandem with NATO operations in Bosnia-Herzegovina and Kosovo and the wide range of NATO options planning over the past several years. Each effort provides lessons that improve the implementation of CIMIC 2000. This experience also demonstrates the

need for a broader strategic approach to CIMIC.

Evolution of Strategic CIMIC

The CIMIC 2000 concept has its focus on operational and tactical level activities; at NATO's strategic level no similar concept exists. Nevertheless, evolution in this area is evident, practical and of crucial importance.

Strategic CIMIC involves high level relations between NATO and external civil institutions. These relations principally deal with the division of complementary responsibilities among NATO and civil institutions for specific efforts and with the design of effective cooperation mechanisms and structures. Such mechanisms and structures establish the strategic civil-military parameters or framework within which Alliance forces operate at the operational and tactical levels.

Within NATO, several areas exist where a strategic level of CIMIC is evolving. These include NATO's relationships with the United Nations

Office for Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) and the UNHCR in the fields of international disaster and humanitarian relief, the relationships with the OSCE with regard to the Kosovo verification missions, and participation in the Bosnia-Herzegovina Peace Implementation Council.

International Disaster Relief

Within NATO, practical cooperation in the field of international disaster relief has become an area of increased political significance in the framework of the Partnership for Peace, carried out under the auspices of the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC).⁷ OCHA is the prime focal point for the coordination of international disaster relief operations. In accordance with its UN mandate, OCHA advocates the strengthening of regional response arrangements with the understanding that such arrangements work in tandem with OCHA's own system.

The EAPC initiative, led by NATO's International Staff Civil Emergency Planning Directorate is developing an enhanced disaster response capability consisting of a small Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC) and a non-standing Euro-Atlantic Disaster Relief Unit (EADRU). The EADRCC coordinates EAPC-volunteered assistance to the UN or other international organisations. The EADRU will consist of a mix of national civil and military capabilities provided by EAPC members acting in cooperation with the UN and other international organisations in disaster response. Central to this effort is the establishment of formal relations between the Civil Emergency Planning Directorate, OCHA and, as necessary, other international organisations.

But this is not as simple as it appears. In June 1998, NATO found itself in a situation where the coordination of

⁷ Euro-Atlantic Partnership Council (C)D(98) 10 revised, 'Enhanced Practical Co-operation in the Field of International Disaster Relief', 29 May 1998.

humanitarian assistance to UNHCR for refugee operations in northern Albania had potentially significant political and operational (military) implications. Similarly, potential NATO coordinate assistance to any humanitarian relief effort in Kosovo would involve not only humanitarian but also political and military considerations. One objective of any strategic CIMIC concept is to link these considerations to practical arrangements and complimentary actions between NATO and civil humanitarian agencies.

Bosnia and Herzegovina

In the second example, the General Framework Agreement for Peace (GFAP) in Bosnia and Herzegovina laid down the strategic civil-military relationships for the International Community peace effort in this region. In this case the NATO-led Implementation (later Stabilisation) Force was charged to provide the International Community's military component to ensure compliance with the military aspects of the GFAP. Numerous civil components were designated by the GFAP, among them the High Representative (political component), the UNHCR (repatriation component), the International Police Task Force (civil police component), the OSCE (confidence and security building measures; arms control; and electoral component), and the ICRC (prisoner release).

The GFAP clearly identified separate and independent civil and military components for the international effort and provided the authority to the High Representative to establish

Joint Civilian Commissions as lateral cooperative mechanisms. In December 1995, the London Peace Implementation Conference established the Peace Implementation Council (PIC), a Steering Board of the PIC, and the use of reconstruction aid donor meetings as a further means of strategic cooperation and coordination. The GFAP represents an instrument that provides an overarching framework for operational and strategic CIMIC between NATO and designated key civil implementation organisations.

Kosovo Verification

Finally, the third example of the evolution of strategic CIMIC is the complimentary relationships among the NATO and OSCE verification missions over and in Kosovo and the ongoing humanitarian relief operation.

The strategic political framework for operations in and above Kosovo is based upon UN Security Council Resolution (UNSCR) 1199, the NATO Kosovo [Air] Verification Agreement⁸ and the Agreement on the OSCE Kosovo Verification Mission⁹. The

OSCE's Kosovo Verification Mission (KVM) verifies compliance by all parties in Kosovo with UNSCR 1199, maintains close liaison with Federal Republic of Yugoslavia (FRY), Serb, and other Kosovo authorities, verifies the level of cooperation and support provided by the FRY to the humanitarian relief effort, and, consistent with a political settlements defining Kosovo's self-government, assists in elections; the establishment of Kosovo institutions and the development of police. NATO provides air surveillance to verify compliance by all parties with the provisions of UNSCR 1199 and coordinates its activities with the OSCE KVM. Additionally, NATO provides an extraction force to assist the OSCE, if required.

The strategic CIMIC framework consists of an exchange of letters between NATO and the OSCE which define the parameters of their cooperative relationship. The UNHCR is the UN lead agency in Kosovo and works with its cooperating organisations to provide humanitarian relief. While the UNHCR is independent and distant

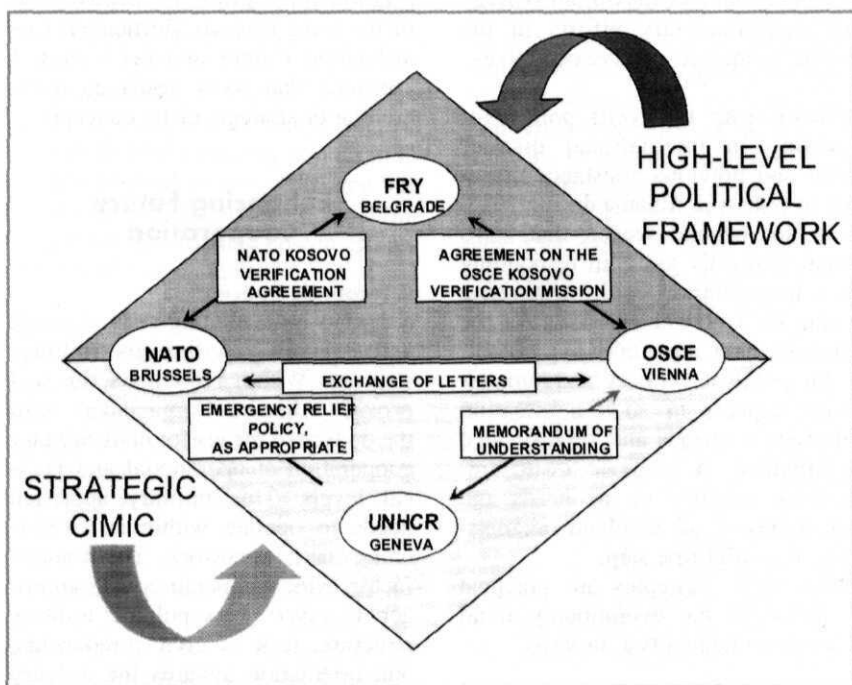

Figure 3 Strategic CIMIC Framework for Kosovo

⁸ NATO Kosovo Verification Agreement between The North Atlantic Treaty Organization and The Federal Republic of Yugoslavia, 15 October 1998.

⁹ Agreement on the OSCE Kosovo Verification Mission [Author's note: Between the OSCE and The Federal Republic of Yugoslavia], 16 October 1998.

¹⁰ Memorandum of Understanding on the Enhancement of Cooperation between the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees and the Secretariat of the Organisation for Security and Cooperation in Europe, Vienna, 15 October 1998.

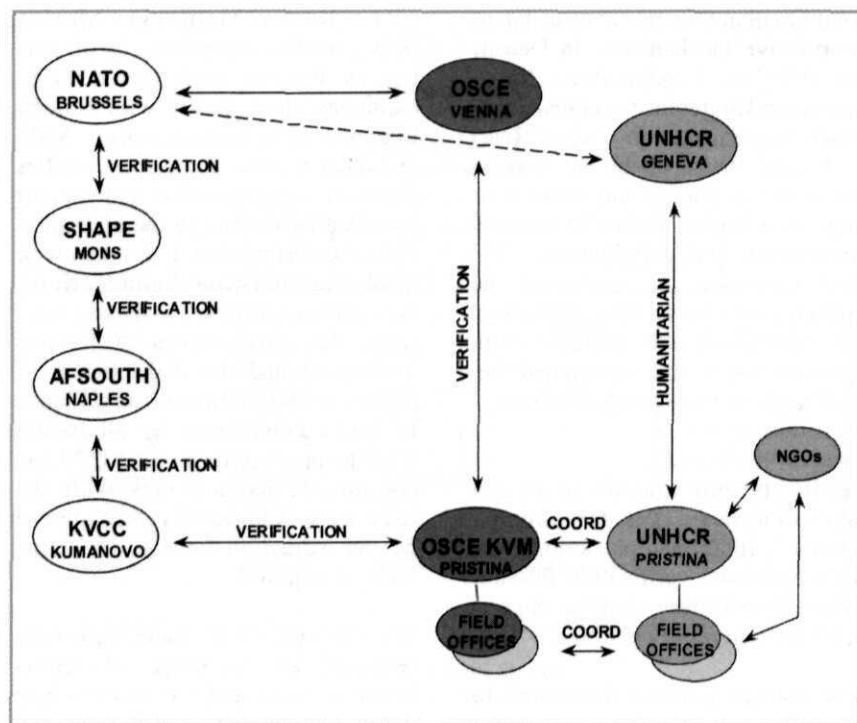

Figure 4 Complimentary Missions: NATO, OSCE, UNHCR

from NATO it does have a memorandum of understanding¹⁰ with the OSCE in order to achieve maximum synergy and complimentary efforts in the pursuit of their respective objectives.

Remembering the NATO policy for assisting in international disaster relief and previous assistance provided to UNHCR in Albania during 1998, it is not beyond reason that NATO might indirectly assist in responding to a humanitarian crisis originating within the FRY. The necessity for the International Community to harmonise the political, military and humanitarian aspects in such a situation represent a serious and sophisticated requirement. A strategic CIMIC framework sensitive to the needs and constraints of all involved organisations is a solid first step. These three examples are practical evidence of the evolutionary trend towards strategic CIMIC in NATO.

Looking at the NATO policy on international disaster relief, the GFAP dicta-

ted CIMIC relationships in Bosnia, and the deliberate establishment of CIMIC relationships prior to deployment of the NATO Kosovo Verification Coordination Centre and OSCE KVM, I conclude that NATO needs an overarching or strategic CIMIC concept.

Enhancing Future Cooperation

A Strategic Concept

NATO has a developing CIMIC concept and capability within its military structure. Within a few years, this will provide Alliance Commanders with the dedicated means for civil-military cooperation at operational and tactical levels. This military approach needs to operate within an overarching CIMIC framework. The strategic factors which constrain NATO's approach to CIMIC – its political-military structure, lack of civil components, and orientation towards the military aspects of complex emergencies – can be overcome by joining into strategic,

cooperative partnerships with a multiplicity of civil international institutions and developing effective coordination mechanisms. Such partnerships or arrangements allow NATO to maintain its fundamental political-military ethos while making significant contributions to International Community security, stabilisation, and development efforts. Further, such arrangements could enhance complimentary approaches to complex emergencies, reduce response times, and possibly reduce overall costs.

The Alliance's Strategic Concept mentions general cooperative relations with the UN, the OSCE and the WEU, but these relations should also extend to other institutions. Closer ties and cooperative arrangements might be negotiated with the executive and humanitarian organisations of the European Union, the Council of Europe, the UNHCR and other UN organisations, the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, and other relevant organisations.

During the 1990's, the trend of NATO's strategic civil-military cooperation has been to establish temporary relationships for specific operations; as NATO celebrates its 50-th birthday and moves into the 21-st century, it should seek to institutionalise its high level relations and cooperative mechanisms.

CIMIC: onderdeel van een hedendaagse strategie

dr. R.V.A. Janssens*
MAJMARNIS H.P. Visser*

Inleiding

Minister van Defensie De Grave spreekt in de Hoofddlijnennotitie de intentie uit om een interservice capaciteit voor *civil-military cooperation* (CIMIC) in Nederland op te richten. De CIMIC-eenheid zal worden ingezet tijdens vredesoperaties „om goede contacten met lokale bevolking en autoriteiten te onderhouden”, en „om door economische en sociale hulp een bijdrage te bieden bij de wederopbouw van het door conflicten geteisterd gebied”.¹ In de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting van vorig jaar werd al gewezen op het feit dat de NAVO de mogelijkheden bestudeert van een *Civil-Military Cooperation Framework Group* en Nederland overwoog welke bijdrage ons land daaraan kan leveren.²

Definities

De besluitvorming over een precieze invulling van de Nederlandse bijdrage zal niet makkelijk zijn, al was het maar omdat er geen consensus bestaat over een definitie van civiel-militaire samenwerking. Er is niet alleen verwarring over welke activiteiten onder

CIMIC vallen, maar tevens over hoe de verhouding civiel-militair zou moeten liggen. De NAVO hanteert bijvoorbeeld een definitie van CIMIC-operaties waarin militairen civiele instanties ondersteunen:

*„A military operation the primary intention and effect of which is to support a civilian authority, population, international or non-governmental organisation, the effect of which is to assist in the pursuit of a military objective”.*³

In de doctrine voor gevechtsoperaties voor de Koninklijke Landmacht zien de auteurs vooral civiele instellingen een militaire operatie ondersteunen:

*„Lokale civiele capaciteit binnen het operatiegebied wordt ingezet voor de ondersteuning van de militaire eenheid en het verkrijgen van operationeel voordeel uit inlichtingen, meer veiligheid en een grotere vrijheid van handelen”.*⁴

Hoewel in beide definities uiteindelijk een militair doel wordt nagestreefd, bestaat er een verschil over wat – gegeven de omstandigheden – essentieel is bij civiel-militaire samenwerking: de relatie tussen de krijgsmacht en civiele instanties.

Opzet

Met dit artikel willen wij een bijdrage leveren aan de begripsvorming rond het concept CIMIC. We zullen dat voornamelijk doen door ons te richten op een typologie van CIMIC. We onderscheiden verschillende vormen,

die we zullen bespreken om tot een nauwkeurige definitie van CIMIC te komen. Daarna geven we een overzicht van de discussie over CIMIC. Tot slot willen we laten zien dat CIMIC een essentieel onderdeel is van een hedendaagse strategie. Voordat we hiertoe overgaan, willen we aangeven wat het belang van CIMIC is en waarom de Nederlandse regering over dit onderwerp nadent.

Het belang van CIMIC

Sinds het einde van de Koude Oorlog is de taakstelling van de Nederlandse krijgsmacht veranderd. Voorheen was zij vooral gericht op de verdediging van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied. In de laatste jaren zijn vredesoperaties en humanitaire hulp een voornamere rol gaan spelen. De Nederlandse krijgsmacht is regelmatig actief in *operations other than war*, met name in *failed states*.⁵ Bij dergelijke operaties gaat het vooral om het voorkomen van strijd en het bieden van noodhulp.

Meerdere organisaties

Tijdens deze operaties is de Nederlandse krijgsmacht niet de enige partij. Ten eerste zijn er lokale overheden waarmee Nederlandse militairen moeten zien om te gaan. Ten tweede opereert de Nederlandse krijgsmacht vooral in internationaal verband. In de derde plaats moet de krijgsmacht ook contact onderhouden met andere Nederlandse regeringsinstanties dan Defensie. Zo viel de hulp die de Koninklijke Marine in Honduras

* Dr. R.V.A. Janssens is universitair docent Internationale Betrekkingen, Vakgroep Internationale Veiligheidsstudies, Koninklijk Instituut voor de Marine.

* Majoor H.P. Visser is universitair docent Tactiek, Vakgroep Internationale Veiligheidsstudies, Koninklijk Instituut voor de Marine. We willen graag prof.dr. G. Teitler en drs. G.G.M. de Valk bedanken voor hun commentaar op een eerste versie van dit artikel.

onlangs bood na de orkaan Mitch onder auspiciën van Ontwikkelings-samenwerking. Ten vierde, en ten slotte, opereren allerlei civiele hulporganisaties in hetzelfde gebied. Deze hulporganisaties kunnen qua doelstelling en organisatie zeer verschillen en kunnen variëren van medische hulporganisaties, zoals Artsen zonder Grenzen en het Rode Kruis, tot ontwikkelingshulporganisaties, zoals NOVIB. Deze zogenaamde NGO's (niet-gouvernementele organisaties) kunnen in grote getale aanwezig zijn in het operatiegebied. In Bosnië zijn er 392 ngo's actief.⁶

Meerwaarde

Als er al zoveel organisaties actief zijn in het bieden van hulp, dan lijkt de vraag gerechtvaardigd waarom ook nog de krijgsmacht moet worden ingezet in dergelijke omstandigheden. Er kunnen zich echter situaties voordoen waarin de aanwezigheid van militairen gewenst is. Tijdens vredesondersteunende operaties, zoals in Cambodja of Bosnië, zijn de lokale omstandigheden dermate onzeker en gewelddadig dat militairen nodig zijn om internationale overeenkomsten af te dwingen of zelfs, in uiterste nood, om hulpverleners beschermen. In het geval van noodhulp heeft de krijgsmacht, zowel via luchtmacht als marine, de capaciteit om goederen snel ter plekke te brengen. Bovendien kan via de genie 'eerste hulp' worden geboden bij de aanleg van noodbruggen en wegen.

De Amerikaanse krijgsmacht beschikt al over enkele CIMIC-eenheden, in Amerikaanse termen: *Civil Affairs Brigades*. Deze militairen zijn onder meer actief in Bosnië, als onderdeel van de SFOR-macht. Dat geeft NAVO-partners de gelegenheid om te zien hoe deze eenheden functioneren. Generaal-majoor John Kiszely, de commandant van de Britse sectie, was enthousiast over de Amerikaanse CIMIC-eenheden:

„I see the benefits of [U.S. civil-affairs troops] to the commander—They are seen by the local people as

*an army here to assist rather than perceived as an army of occupation. (...) Civil affairs is perhaps the most important force multiplier I have in my area. When you combine civil-military operations with psychological operations, and media and political operations with traditional operations like engineering, you have a powerful weapons system for peacekeeping”.*⁷

Verschillende taken

Het zou overigens onterecht zijn om alleen aan CIMIC te denken tijdens vredesondersteunende operaties of noodhulp. Ook tijdens een conventionele oorlogssituatie speelt CIMIC een voorname rol. Er moet soms met civiele instanties worden samengewerkt om burgers van het oorlogstoneel te evacueren. Coöperatie met civiele instan-

ties kan er ook voor zorgen dat het 'achterland' in bezet of bevrijd gebied rustig blijft, terwijl de strijd aan het front nog voortduurt.

Een andere vorm van CIMIC is het uitvoeren van een bezetting met militair bestuur na de oorlog, zoals in Duitsland en Japan na de Tweede Wereldoorlog, om het politiek stelsel van het land om te vormen en zo een oorlogsdreiging in de nabije toekomst te vermijden.

CIMIC dient een aspect te zijn binnen het eigentijdse optreden, waardoor dat militair optreden en de militaire missie worden ondersteund. Het mag niet komen in plaats van traditionele taken, maar vormt een aanvulling op het (wapen)arsenaal van de militair, juist bij operaties other than war. In zowel oorlogssituaties, vredesonder-

Afb. 1 De krijgsmacht heeft de capaciteit om materieel snel ter plekke te brengen (Foto: AVDKM)

steunende operaties als noodhulp moet CIMIC een onderdeel zijn van de strategie en tactiek om een gewenste eindsituatie te bereiken.

Voordelen

Behalve de directe militaire voordelen maakt een aantal bijkomende voordelen CIMIC aantrekkelijk voor de Nederlandse krijgsmacht. De steun van de Nederlandse bevolking voor de krijgsmacht zal toenemen wanneer militairen structureel CIMIC-activiteiten zullen ondernemen.

Nederlandse burgers vinden het belangrijk om humanitaire hulp in rampgebieden te kunnen bieden, zoals laatst bleek na de orkaan Mitch. Deze benadering, het geven van noodhulp en het ondersteunen van vrede, maken ook deel uit van het bredere buitenlandse beleid van Nederland. Ten slotte is er de mogelijkheid reservisten in te zetten bij CIMIC. Reservisten, die populaire CIMIC-acties uitvoeren, zullen ook bijdragen tot een toenemend draagvlak voor Defensie onder de Nederlandse bevolking. Tevens is dit een manier om de band tussen krijgsmacht en bedrijfsleven te verstevigen. Dat kan van belang zijn als Nederlandse bedrijven betrokken raken bij vredesondersteunend optreden en CIMIC in het buitenland.

Vormen van CIMIC

Om de verschillende situaties aan te geven waarin CIMIC tijdens een militaire operatie plaatsvindt, hebben we een onderverdeling in types gemaakt. De keuze is gebaseerd op de kern van CIMIC: civiel-militaire samenwerking. De nadruk ligt op het militaire element als CIMIC tijdens een militaire operatie plaatsvindt. Dat is nog sterker tijdens een militair bestuur. Als er noodhulp geboden wordt, ligt de nadruk juist op het civiele element. Bij *Civil Emergency Planning* is dat tevens het geval, hoewel er dan een grotere rol voor planning van operaties is weggelegd en de operaties in eigen land plaatsvinden.

Het is overigens niet zo dat deze types elkaar uitsluiten. Het kan heel goed zijn dat CIMIC tijdens een operatie eerst als onderdeel van de militaire missie geldt en daarna de nadruk op noodhulp komt te liggen. In een ander scenario zou CIMIC ook eerst onderdeel van de militaire missie kunnen zijn, om daarna in militair bestuur over te gaan. We behandelen deze types van CIMIC echter apart om uiteindelijk tot een precieze definitie van CIMIC komen. We zullen beginnen met de traditionele definitie van CIMIC, die voornamelijk is toegepast tijdens de Koude Oorlog, en leggen uit waarom die in de tegenwoordige tijd niet meer geldig is.

Host Nation Support

Host Nation Support (HNS) werd tijdens de Koude Oorlog als CIMIC gezien. Bij dit type was er sprake van ondersteuning van burgerautoriteiten met als doel het welslagen van de militaire missie. Burgerautoriteiten konden diensten en middelen ter beschikking stellen. Havens, wegen en spoorlijnen werden vrij gehouden, zodat militaire eenheden zich ongehinderd konden verplaatsen naar of binnen het operatiegebied.

Ook werden er afspraken gemaakt over logistieke ondersteuning, op gebieden als voeding en brandstof, door het 'gastland'. In de NAVO-plannen, tijdens de Koude Oorlog, was er op dit gebied van CIMIC veel geregeld om westerse troepenverplaatsingen zo probleemloos mogelijk te laten verlopen. Recenter werd een beroep gedaan op Hongarije om grote Amerikaanse IFOR-troepenverplaatsingen van Duitsland naar Joegoslavië via Hongarije mogelijk te maken. Deze vorm van CIMIC sluit aan bij de definitie die Koninklijke Landmacht hanteert: „Lokale civiele capaciteit wordt ingezet voor de ondersteuning van de militaire eenheid (...)”⁸

In het geval van Host Nation Support gaat het vooral om het ondersteunen van militaire acties door de lokale

overheid en burgers. De huidige essentie van CIMIC bij vredesondersteuning of noodhulp is dat militairen de lokale overheid hulp bieden, om weer tot een wenselijke situatie te komen.

Militaire missies

Volgens de NAVO-doctrine is het doel van CIMIC het verkrijgen en onderhouden van volledige coöperatie met bevolking en civiele instellingen binnen een operatiegebied van een commandant, teneinde civiel-militaire condities te creëren die de commandant de grootst mogelijke voordelen geven op het gebied van moreel, materieel en tactiek.⁹

Uit dit doel blijkt dat CIMIC dan ten dienste moet staan van het uitvoeren van de militaire taken. De NAVO zegt daar zelf over:

„CIMIC is the mandatory interface with civil authorities and must be considered in support of a military option for both Article 5 and non-Article 5 operations.¹⁰ The military mission takes priority in all circumstances”.

Verder wordt aangegeven dat:

„in most situations, CIMIC operations will be conducted in support of the overall plan, forming only a small part of it. In a few cases, however, the entire force deployment will be CIMIC-dominated (for example in the aftermath of natural disaster), when the operation's success will depend on the force's ability to co-operate with the civilian authorities and disaster relief agencies”.

CIMIC-activiteiten

Volgens deze doctrine is er een onderscheid tussen CIMIC-activiteiten en CIMIC-operaties. De hierbij behorende definities geven niet al te veel duidelijkheid aan de uitvoerende militair, getuige de volgende formulering over CIMIC-activiteiten:

Military activity intended to support the achievement of a military mission by pursuing an objective which is the responsibility of a civilian authority, international or non-governmental organisation, or civilian activity intended to support the achievement of a civil aim by assisting in the pursuit of a military objective.

Bij CIMIC-activiteiten is blijkbaar het primaire doel militair van aard, terwijl het secundaire doel civiel van karakter is. Het repareren van een kapotgeschoten brug binnen een operatiegebied van een militaire brigade is een voorbeeld van een CIMIC-activiteit. Door reparatie van de brug kan de brigade bij het verlaten van het gebied, bij beëindiging van de operatie, gebruikmaken van deze belangrijke verkeersader. Dat de brug ook weer door de lokale bevolking gebruikt kan worden, is secundair.

Als een infanteriebataljon een klein lokaal hospitaal opknapt met behulp van weinig middelen, dan kan dit een prima voorbeeld zijn van een CIMIC-activiteit. Dat wil zeggen, als het opknappen van het ziekenhuisje geschiedt met als oogmerk dat binnen het kader van force protection de *hearts and minds* van de lokale bevolking gewonnen moeten worden, waarbij tegelijkertijd de manschappen gemotiveerd blijven. Het militaire belang is primair, de belangen van de lokale bevolking en autoriteiten zijn voor de militairen secundair.

CIMIC-operaties

Als echter een aantal kilometers verderop in een provinciale hoofdstad een verwoest hospitaal met behulp van militaire hulp opgebouwd wordt, met als oogmerk de kritische situatie van de volksgezondheid te verbeteren, dan is het opknappen van dit ziekenhuis niet primair een militair belang. In zo'n geval spreekt de NAVO over een CIMIC-operatie. Volgens de NAVO CIMIC-doctrine is een civiel militaire operatie:

A military operation the primary intention and effect of which is to

Afb. 2 De bevolking moet geholpen worden zelf weer op eigen benen te kunnen staan (Foto: AVDKM)

support a civilian authority, population, international or non-governmental organisation, the effect of which is to assist in the pursuit of a military objective.

Bij CIMIC-operaties is het primaire doel burgerdoelstellingen te ondersteunen, terwijl het secundaire doel op langere termijn, militair is.

In het geval van het grote hospitaal is het civiele belang duidelijk primair. In tweede instantie is het meehelpen aan de wederopbouw van dit ziekenhuis voor militairen ook gunstig omdat de lokale bevolking de door militairen getrooste inspanning zal waarderen. Bovendien kunnen militairen op termijn mogelijk ook gebruikmaken van deze medische faciliteit.

In de praktijk blijkt dat het moeilijk kan zijn om een onderscheid te maken tussen wat de NAVO CIMIC-‘activiteiten’ en ‘operaties’ noemt. In het voorbeeld van de gerepareerde brug zal niet iedereen het er over eens zijn welk belang primair is. Voor het uit-

voerende geniepeloton en de lokale bevolking is de reparatie van de brug een voorbeeld van een CIMIC-operatie, omdat het directe profijt voor de burgers is. Voor hen lijkt het militaire doel secundair.

De conclusie dat de tweedeling van CIMIC-activiteiten en -operaties niet eenduidig is, lijkt gerechtvaardigd. Het is overigens ook maar de vraag of een strikte deling enig nut heeft. CIMIC-activiteiten en -operaties dienen ten goede te komen aan zowel de militaire missie als de lokale bevolking. De mate waarin en in welke volgorde, zal afhankelijk zijn van de situatie.

Militair bestuur

In de Amerikaanse traditie van CIMIC is het mandaat van de militairen uitgebreider dan in de huidige NAVO-opvattingen. Volgens de *Doctrine for Joint Civil Affairs* zijn Amerikaanse troepen gemachtigd het lokaal bestuur over te nemen tijdens of direct na oorlogshandelingen:

„Civil Affairs activities may extend to assumption of governmental functions required in an occupied territory during or immediately subsequent to hostilities”.¹¹

De belangrijkste voorbeelden van Civil Affairs door de Verenigde Staten zijn de bezettingen van Duitsland en Japan na de Tweede Wereldoorlog. De Amerikaanse militairen vormden het politieke stelsel van de landen om, zuiverden verdachte politici en alle militairen weg en initieerden ingrijpende veranderingen in economie, onderwijs en maatschappij.

Koloniaal bestuur

Hoewel Nederlandse militairen niet in NAVO-verband aan dergelijke acties hebben deelgenomen, hebben ze wel enige historische ervaring met deze benadering, met name in Nederlands-Indië.¹² Ook andere Europese landen hebben ervaring met koloniaal bestuur door militairen, zoals Engeland (in India en Soedan), en Frankrijk (in Indo-China en Noord-Afrika).

De politieke doelen van, vaak internationale, acties zijn tegenwoordig anders en tevens is het politiek incorrect om de huidige situatie met de koloniale omstandigheden te vergelijken. Toch vertonen veel hedendaagse problemen parallellen met de historische situatie, vooral vanuit militair perspectief. Militairen moeten met een andere cultuur omgaan, waarin zij moeten zien samen te werken met lokale machthebbers, terwijl de militairen – zeker als het om de politieke situatie gaat – westerse waarden en normen proberen over te brengen.¹³

In het kader van *lessons learned* zou het misschien interessant kunnen zijn om te bestuderen hoe deze problemen in koloniale tijden werden benaderd. De overheid schakelde bijvoorbeeld toentertijd sociale wetenschappers in om informatie over lokale culturen te verzamelen, zowel voor als tijdens militaire acties.

De VS

Ook in recente jaren is er militair bestuur uitgeoefend, met name door

Amerikanen in het Caraïbisch gebied. Zo had de ingreep in Haïti, in 1993, een duidelijk politieke doel: de militaire coupplagers moesten uit de macht worden ontheven om de democratisch gekozen Bertrand Aristide weer regeringsleider te maken. De operatie kreeg dan ook de naam *Uphold Democracy* mee. Naast de normale CIMIC-taken die de Amerikaanse Civil Affairs-eenheden hadden, moesten zij zich tevens op de politieke situatie richten. Tegelijkertijd moest het militair bestuur voorkomen dat de bevolking wraak zou nemen op de individuele Haïtiaanse militairen en politieofficieren. Kortom, behalve het aanbrengen van orde en rust, moest ook het rechtstelsel op Haïti op zijn minst gesteund worden. Daarnaast organiseerden de Amerikanen verkiezingen. Nadat Aristide herkozen was, trokken de Amerikanen zich terug.¹⁴ Dit betekende overigens niet dat, hoewel de militaire doelen bereikt waren, democratie een stabiele instelling was op Haïti. Als een externe macht zo iets al kan opleggen dan zal er een langere en intensievere periode van samenwerking of bezetting nodig zijn.

Nederlandse militairen waren ook aanwezig op Haïti tijdens operatie *Uphold Democracy* en het daaropvolgende *Restore Democracy*. Hun CIMIC-bijdrage was echter beperkt en behelsde op politiek gebied alleen het monitoren van de verkiezingen.

Noodhulp

Noodhulp of humanitaire hulp tijdens vredesmissies kunnen plaatsvinden tijdens een oorlogssituatie of een vredesondersteunende operatie, als een gedeelte van de burgerbevolking verstooken is van bevoorrading of als hun voedselvoorraad of huisvesting vernietigd is. De recentste ervaringen met het bieden van noodhulp vonden plaats nadat mensen waren getroffen door een natuurramp. Bij een dergelijke operatie is het militaire doel door een politieke beslissing gelijkgesteld aan het geven van noodhulp. Met

andere woorden, militairen voeren een missie uit die niet noodzakelijkerwijs te maken heeft met het toepassen van geweld.

De orkaan Mitch

Nadat de orkaan Mitch een groot gedeelte van Midden-Amerika tot rampgebied had gemaakt, zond de Nederlandse regering een *Disaster Assistance Response Team* (DART) uit, terwijl tegelijkertijd Nederlandse mariniers die in de buurt aan het oefenen waren ook naar het gebied trokken.¹⁵ Nadat bleek dat er meer hulp nodig was, stuurde Nederland een fregat en een extra honderd mariniers en werd een Hercules C-130 vliegtuig ingezet voor transport. De hulp-eenheden boden vooral medische en voedselhulp. Vanuit de lucht werden verkenningen in het rampgebied uitgevoerd, om te zien waar de nood het hoogst was.

De actie werd uiteindelijk afgebroken nadat Ontwikkelingssamenwerking, die een belangrijke financiële bijdrage aan de operatie had geleverd, had besloten dat civiele hulporganisaties de verdere noodhulp konden bieden. Juist de transportcapaciteit, de mogelijkheid om verkenning vanuit de lucht uit te voeren en het direct kunnen bieden van de juiste hulp, waren activiteiten die civiele hulporganisaties niet zo snel konden opzetten en maakte de inzet van Nederlandse militairen zeer waardevol.

De orkaan George

Er zijn ook andere vormen van noodhulp. In 1994 zond de Nederlandse overheid een militair medisch team uit naar Zaïre.¹⁶ Militair personeel biedt overigens niet alleen noodhulp in rampgebieden in het buitenland. Vorig jaar werd de krijgsmacht ook ingezet nadat in september de orkaan George de Bovenwindse eilanden had geteisterd, met name Saba.

Civil Emergency Planning

Een volgende categorie binnen het scala van CIMIC-optreden is *Civil*

Emergency Planning (CEP). CEP is de samenwerking tussen militairen en civiele instellingen op het gebied van de bescherming van de bevolking. Niet alleen in het uitvoeren van operaties, waarbij burgers moeten worden beschermd tegen groot onheil, maar vooral ook in de planmatige voorbereiding daarop werken militairen en civiele autoriteiten en organisaties nauw samen.

CEP moet primair worden gezien als een nationale verantwoordelijkheid. Daarnaast ontstaat er steeds meer internationale samenwerking op dit gebied. Binnen de NAVO bestaat er een *Senior Civil Emergency Planning Committee (SCEPC)*, gehuisvest in Brussel. Ook is er sinds kort een *Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre*.

Aandachtsgebieden

Aspecten die binnen CEP aandacht krijgen zijn: wetgeving en noodplannen, crisismanagement, bescherming van de burgerbevolking en voorbereiding op rampen. Andere aandachtsgebieden zijn vitale hulpbronnen en ongecontroleerde volksverhuizingen. Bij de planning en de uitvoering wordt maximaal gebruik gemaakt van de kennis en capaciteiten/mogelijkheden van alle betrokken partijen.

Een voorbeeld van CEP is de Tsjechische militair-civiele organisatie die in werking treedt bij overstromingen. Zoals vele Europese landen die doorsneden worden door grote rivieren, heeft ook Tsjechië regelmatig te kampen met overstromingen. Omwille van een zo effectief mogelijke aanpak van deze problematiek hebben militairen en burgerinstanties in dit land de handen ineen geslagen. Militairen leveren binnen de *contingency-planning* veel personeel, zwaar materieel en *command en control*-faciliteiten. Van burgerzijde wordt vooral specialistische kennis geleverd.

Met Civil Emergency Planning ondersteunen militairen de lokale overheid en is het militaire doel het verlenen van hulp.

CIMIC volgens militairen

Uit het voorgaande blijkt dat CIMIC veel verschillende gezichten kent. De meningen over de wenselijkheid van CIMIC als onderdeel van militair optreden verschillen ook nogal. Daarbij zijn voor- en tegenstanders onder zowel militairen als burgers te vinden. Militairen zijn nogal eens gereserveerd over CIMIC omdat men er een bedreiging in ziet voor het 'traditionele militaire werk'. Minister van Defensie van de Verenigde Staten Perry hield in november 1994 een toespraak waarin hij stelde: *We field an army, not a Salvation Army*, toen hij sprak over de inzet van militairen bij humanitaire assistentie. De Bevelhebber der Landstrijdkrachten onderschreef in mei 1998 dat de landmacht bovenal een geweldsorganisatie is. Dit laat overigens onverlet de door hem onderschreven noodtaak en nut van CIMIC.¹⁷

'Oneigenlijke taken'

Een ander knelpunt dat militairen vaak naar voren brengen, is het gevaar voor *mission creep*, vooral na de desastreuze Amerikaanse ervaringen in Somalië.¹⁸ Als militairen zich, naast hun traditionele werk, gaan bezighouden met 'oneigenlijke' taken die traditioneel meer op de weg liggen van welzijnswerkers, zendelingen en andere *non-combattanten* dan ligt het gevaar op de loer dat de oorspronkelijk militaire taak zich geleidelijk wijzigt in een meer civiele taak. Door hun middelen en hun slagvaardig optreden zullen militairen relatief gemakkelijk resultaat behalen bij de wederopbouw van een land.

Militairen moeten ervoor waken taken aan te nemen uitsluitend omdat ze er goed in zijn. Het uitvoeren van 'oneigenlijke' taken moet altijd ondersteunend zijn aan de eigenlijke missie. Overdracht van 'oneigenlijke' taken, aan bijvoorbeeld NGO's of lokale overheid, moet zo spoedig mogelijk plaatsvinden.

Tijdens een *peace-support* operatie zal het creëren van veiligheid de eer-

ste prioriteit van een militaire eenheid moeten zijn. Daarna zullen civiele organisaties en NGO's zich gaan bezighouden met levensreddende activiteiten ten bate van de bevolking in het gebied. Mogelijk kunnen zulke activiteiten reeds tijdens het creëren van veiligheid worden ontplooid. Zodra levensreddende activiteiten niet meer nodig zijn, zal worden overgegaan naar een fase met 'leven-ondersteunende' activiteiten. In een nog weer later stadium van de wederopbouw zal de aandacht zich meer gaan richten op het versterken van de sociale en economische aspecten van de samenleving. Militairen zullen na en naast de verwezenlijking van hun eerste prioriteit, het creëren van een veilige omgeving, de activiteiten van de civiele hulporganisaties daar waar mogelijk ondersteunen en aanvullen. Ook voor de militairen geldt dat hun activiteiten zich zullen aanpassen aan de 'vraag' in het inzetgebied. De aard van de hulpverlening door militairen zal zich ontwikkelen van *life saving* via *life supporting* naar *economic & social building*.

De eindsituatie

Het kan en mag daarbij echter niet zo zijn dat in een operatiegebied, naarmate de militairen langer aanwezig zijn, de lokale bevolking meer en meer afhankelijk wordt van militaire inspanningen. Het militair optreden dient er juist op gericht te zijn dat de afhankelijkheid van de burgers afneemt naarmate de tijd verstrijkt. De bevolking en de lokale overheid moeten worden geholpen zo spoedig mogelijk op eigen benen te kunnen staan. De militairen dienen zich, zodra mogelijk, als eersten terug te trekken uit het operatiegebied, zodat NGO's en andere hulpverlenende instellingen in een overgangsfase eventuele niet afgeronde projecten van de militairen kunnen overnemen. Bij de inzet van militairen is het van groot belang dat reeds vooraf wordt nagedacht over wanneer de militairen weer kunnen worden teruggetrokken. Het is daarbij wenselijk, in aansluiting op een politieke en militaire top, een eindsituatie te bepalen. Als

deze situatie is bereikt, kan de inzet worden beëindigd. Vooraf zal er duidelijkheid moeten zijn bij de lokale bevolking en de overheid in het operatiegebied dat de militaire steun niet oneindig zal duren.

Onpartijdigheid

Een ander argument dat sceptici nog wel eens tegen CIMIC uiten is te grote verbroedering met de lokale bevolking. Als een eenheid opereert in een gebied vindt er altijd wisselwerking plaats tussen militairen en burgerbevolking. Militairen zullen veelal op zijn minst proberen een niet onvriendelijke verhouding te hebben met de lokale bevolking. Wellicht zullen ze zelfs proberen de bevolking voor zich te winnen, teneinde vijandigheden in de eigen richting te voorkomen. Enige verbroedering zal er vrijwel altijd zijn tijdens de inzet van militairen in een gebied. Deze kan de veiligheid vergroten. Verbroedering met bevolking kan binnen een peace-support operatie echter contraproductief worden indien de militairen, bij aanwezigheid van meerdere facties/partijen, goede contacten onderhouden met slechts één van de partijen of in ieder geval niet met alle. Hierdoor kan de onpartijdigheid van de militaire interventiemacht in het gedrang komen, wat de uitvoering van de missie bemoeilijkt. In het voormalig Joegoslavië was het voor de IFOR- en SFOR-troepen van groot belang om naar Serviërs noch moslims al te grote sympathie te tonen.

Populariteit

Een ander voorbeeld van een dergelijk optreden, en het succes dat met CIMIC kan plaatsvinden, is het opereren van Nederlandse mariniers tijdens de vredesondersteunende operatie in Cambodja. Luitenant-kolonel Cammaert, commandant van het tweede Nederlandse bataljon tijdens de UNTAC-operatie in Cambodja noemde de CIMIC uit het 'potje Pronk' in één adem met twee factoren die de mariniers populariteit onder de lokale bevolking opleverden: gedisciplineerd optreden en onpartijdigheid. Vooral in onderhandelingen met de

Rode Khmer gebruikte Cammaert het ontwikkelingsgeld als wapen tegen wantrouwen. Hij bood alle facties, ook de Rode Khmer, aan te helpen met de problemen in hun dorpen. Voorwaarde was wel dat de patrouilles van de mariniers tot de gebieden van de facties toegang moesten hebben, met inbegrip van het Rode Khmer-gebied.

Cammaert werd tijdens een bezoek aan een Rode Khmer-generaal, Neak Vong, na de gebruikelijke anti-Vietnamese retoriek, gewezen op de tekorten aan medicijnen, voedsel en scholen, waarover Vong de VN al zo vaak had ingelicht, maar waar toch niets aan gebeurde. Cammaert zag zijn kans schoon en liet twee dagen later één van zijn compagnieën vijf ton rijst afleveren in het dorp van Vong. Toen was er vertrouwen gewekt. Vanaf dat moment beweerde

Vong dat Nederlanders de enige waren die niets terugvroegen voor wat ze gaven. Het bataljon merkte dat het een stuk gemakkelijker werd om in Rode Khmer-gebied te opereren. Vong kwam zelfs ongevraagd informatie geven.¹⁹

Onvoldoende opleiding

Een laatste opmerking die vanuit de kazernes nog wel eens gehoord wordt, is dat militairen niet zijn opgeleid voor een CIMIC-taak. Dat klopt. De ervaring heeft geleerd dat uitgezonden militairen die met de civiel-militaire samenwerking en coördinatie te maken kregen, daarvoor niet altijd even goed waren uitgerust. Kennis van aanwezige civiele hulporganisaties, hun cultuur en werkwijze, was gebrekkig. Ook de kennis over de cultuur en structuur van het land van inzet hield niet altijd over. Een ander hoeft overigens niet te beteke-

Afb. 3 „...hun komst was hier hard nodig. En ze hebben zich niet beperkt tot vrede handhaven...” (Foto: AVDKM)

CIMIC volgens civiele instanties

nen dat er drastische wijzigingen in de basisopleiding voor militairen moeten komen. De militair dient in eerste instantie voornamelijk zijn 'militaire vak' te leren. Daarna kan er aandacht worden besteed aan CIMIC-gerelateerde zaken, bijvoorbeeld ter voorbereiding op een uitzending/inzet. De militairen kunnen dan in relatief korte tijd, eenheidsgewijs, op de hoogte gebracht worden over wat er op CIMIC-gebied gebeurt in het operatiegebied en welke civiele *counterparts* er zijn. Enkele daarvoor aangewezen militairen zullen een specifieke opleiding moeten volgen, in verband met hun toekomstige (neven)functie, waarin ze veel contact zullen hebben met NGO's en civiele autoriteiten.

Al deze militairen zijn, zoals SHAPE ze ziet, generalisten.²⁰ Met behulp van gezond verstand en een praktische kijk op zaken zullen ze ter plekke goed uit de voeten kunnen. SHAPE onderscheidt nog een tweede categorie: de functionele specialisten. Militairen uit die categorie zijn hoogopgeleid op een bepaald gebied, bijvoorbeeld gezondheidszorg, milieu, communicatie, transport, economie en handel. Indien Defensie geen kans ziet op een bepaald gebied hooggekwalificeerde (ex-)militairen te mobiliseren, kunnen functionele specialisten ook gevonden worden onder de reserveofficieren. Door deze militairen in te zetten, kan een grote opleidingsinspanning voor reguliere militairen achterwege blijven. In de Verenigde Staten bestaan de Civil Affairs Brigades voornamelijk uit reservisten. De zogenaamde 'generalisten' zullen tijdens de operatie veelal te vinden zijn bij de kleinere eenheden tot en met bataljonsniveau. Daarboven zullen, toegevoegd aan de staven, de functionele specialisten hun werk doen. Specialist kunnen voor kortere tijd uitgezonden worden, bijvoorbeeld om een *assessment* te maken op een specifiek gebied. Door gebruik te maken van generalisten en functionele specialisten kan de opleidingsinspanning met betrekking tot CIMIC beperkt worden gehouden.

Er is vaak een groot wantrouwen van NGO's ten opzichte van militairen tijdens noodhulp. Katrien Coppens van Artsen Zonder Grenzen ziet liever geen militairen bij humanitaire operaties. Zij stelt dat NGO's beter bekend zijn met lokale omstandigheden en meestal meer vertrouwen krijgen van de bevolking in landen waar militairen vaak een bedreiging voor burgers zijn. Coppens stelt:

„Tegen een militair die hulp wil verlenen zou ik willen zeggen: ga bij een hulporganisatie werken”.²¹

Verschillende werkwijze

NGO's hebben over het algemeen een aantal bezwaren tegen gezamenlijk optreden met militairen. NGO's zien militairen vaak als een groep die geen contact heeft met de samenleving die ze komt beschermen. Terwijl militairen via de lokale machthebbers werken, staan NGO's in direct contact met de bevolking. NGO's werken vaak ook improviserend, terwijl militairen met een commandostructuur werken. Militairen blijven ook maar zes maanden per *shift*, voordat ze afgelost worden. NGO-medewerkers zitten vaak jaren in hetzelfde gebied. NGO's hebben tevens de angst dat als ze samenwerken met militairen, ze niet meer als onpartijdig door de bevolking worden gezien en daardoor hun contacten verliezen en zelfs in gevaar kunnen komen.

Daarnaast bestaat er de tendens dat als er militairen in een gebied aanwezig zijn, zij al de media-attention krijgen. NGO's hebben deze aandacht juist nodig om hun activiteiten gefinancierd te krijgen door burgers uit de westerse landen. Dat maakt een militaire aanwezigheid niet geliefd onder NGO's. Veel NGO's vinden ook dat het geld dat de regering aan militaire operaties besteedt veel beter aan fundamentele ontwikkelingshulp had kunnen worden gegeven.²²

Media-aandacht

Sommige verwijten van NGO's zijn niet geheel terecht. Of er meer geld

aan ontwikkelingshulp zou moeten worden gegeven in plaats van aan een militaire operatie, is regelmatig geen kwestie meer omdat er al een crisissituatie is ontstaan die niet meer met geld alleen valt op te lossen. De aandacht die militairen van de media krijgen, bepalen de media tot op grote hoogte zelf. Trouwens, aangezien veel landen op het defensiebudget bezuinigen, kan het tegenwoordig ook van belang zijn voor militairen om positieve aandacht in de media te krijgen en zo te laten zien dat defensiemiddelen goed en effectief worden ingezet. De constatering dat de lokale kennis van NGO's groter is en dat ze als onpartijdig worden gezien, lijkt terecht.

Samenwerking

Om de samenwerking tussen militairen en NGO's te verbeteren, doen zowel de Canadese krijgsmacht als de Amerikaanse mariniers gezamenlijke oefeningen met deze organisaties.²³ Voordat de samenwerking optimaal is, zal het nog regelmatig gebeuren dat militairen en NGO's beiden actief zijn in eenzelfde operatiegebied.

Reeds in Rwanda constateerde de Verenigde Naties dat er een betere coördinatie van activiteiten door de verschillende instanties moest plaatsvinden. Daarbij vonden de waarnemers het opvallend dat er vaak een zeer verschillende opvatting over elkaars rol was bij NGO's en militairen en dat er weinig samenwerking was. Dat veranderde als de situatie bedreigend werd:

Humanitarian agencies tended to be more cooperative when the security situation in the country was tense and they needed protection of the peacekeeping operation. However, as soon as security concerns diminished, they preferred to distance themselves from the operation, particularly its military.

De VN concludeerde dat er meer en betere samenwerking moest komen.²⁴

Admiraal Leighton W. Smith, Jr., de commandant van de NAVO-strijdkrachten in Zuid-Europa tijdens de operatie *Restore Hope* in Noord-Irak en de IFOR-operatie in Bosnië, kwam tot dezelfde conclusies als de VN in Rwanda. Ook hij constateerde dat er groot wantrouwen was tussen militairen en NGO's:

(...)there was great mistrust. As an example, the (...) NGO's see the military as somebody coming in there and ready to go kill people and do damage. And of course the military, in many cases, looked at the (...) NGO's as being [a] bunch of pacifists on the side of a hill trying to make angels out of everybody and getting in our way. The fact of the matter is that we were both trying to do the same thing.

Uiteindelijk stelt admiraal Smith dat hij allerlei organisaties tot samenwerking heeft kunnen brengen door de missie-doelen van de organisaties met elkaar te vergelijken en ervoor te zorgen dat niemand in elkaars vaarwater zat:

*„what is it you're trying to accomplish, and what can I do to help you make that happen? Here is what I'm going to do. Let's make sure what I'm doing is not interfering with you”.*²⁵

Na de operatie *Provide Comfort* in Noord-Irak, kwam een Amerikaanse defensiespecialist tot de conclusie dat de samenwerking tussen militairen en NGO's goed was verlopen omdat de organisaties elkaar juist aanvulden: de militairen boden veiligheid en logistieke en transportcapaciteit (en in het Amerikaanse geval ook geld voor NGO's), terwijl de NGO's beschikten over expertise van de bevolking en meer ervaring hadden in het bieden van noodhulp.²⁶

Uit NGO's gaan er ook stemmen op die positief zijn over samenwerking met militairen en het als noodzakelijk zien. Anne-Marie Cluckers van de *United Nations Development Pro-*

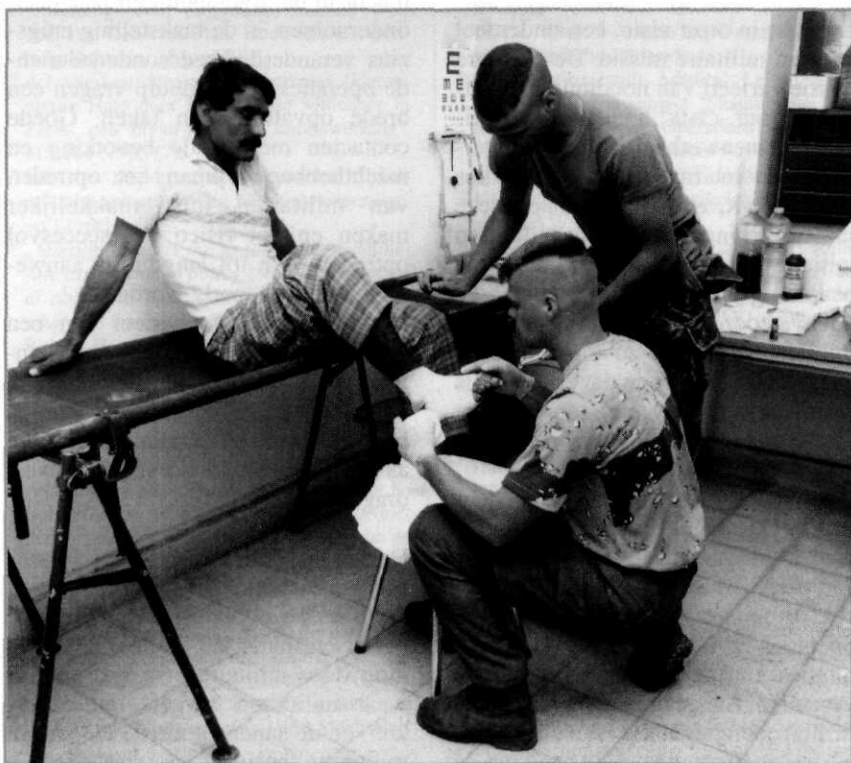
gramme (UNDP) zei over de aanwezigheid van militairen tijdens UNTAC: „Ik ben principieel pacifistisch, dus ik ben niet zo gek op militaire aanwezigheid. Maar laten we realistisch zijn: hun komst was hier hard nodig”.²⁷

Ook vanuit de NGO-organisaties in Nederland is er belangstelling voor meer samenwerking met militairen. De algemeen secretaris van Pax Christi, prof. dr. Van Iersel, stelt: „Er zou een beleid moeten komen waarin Defensie aangeeft dat ze systematisch wil samenwerken met civiele hulpverleningsorganisaties en politieke

nodig, maar ook ontwikkelingswerkers, politie en diplomaten. Daar ligt onze kracht, en dat zouden we verder moeten ontwikkelen”.²⁹

Beleid in Nederland

Als de samenwerking met NGO's beter gaat verlopen dan ligt er nog een probleem. CIMIC vindt vaak plaats bij noodhulp of problemen in failed states. Zoals we recentelijk hebben mogen zien, is Ontwikkelingssamenwerking bereid om geld bij natuurrampen te geven. Maar volgens de nieuwe richtlijnen van minister Herfkens zal er geen ontwikkelingsgeld

Afb. 4 Militairen zullen proberen de bevolking voor zich te winnen

(Foto: AVDKM)

NGO's in crisisgebieden”.²⁸ Algemeen secretaris van het Interkerkelijk Vredesberaad, Mient-Jan Faber, gaat zelfs een stap verder. Hij vindt dat de Nederlandse defensie moet worden omgevormd voor deze taken: „Wij zijn goed als de gevechten voorbij zijn. Wij kunnen meehelpen bij het stabiliseren van de vrede na een conflict. Daarvoor heb je militairen

meer naar failed states gaan. Alleen staten die bewijzen dat ze weliswaar arm zijn maar toch goed bestuurlijk functioneren, zullen geld krijgen. Dit is ook het beleid bij de Wereldbank.”³⁰

Het probleem in het geval van CIMIC is dat militairen hun best doen om een begin te maken met het herstellen of opzetten van een functionerende

samenleving. Daarna dragen ze het werk over aan NGO's, in de hoop niet binnen afzienbare tijd in de failed state te hoeven terugkeren. Die kans zou afnemen als Ontwikkelings-samenwerking, of op internationaal niveau de Wereldbank, deze landen in de steek zou laten. Zo lijkt het erop dat in Nederland het beleid van Defensie (en misschien NGO's) en dat van Ontwikkelingssamenwerking op dit moment niet altijd op elkaar aansluiten.

Slotbeschouwing

CIMIC is, in onze visie, een onderdeel van een militaire missie. De militaire missie varieert van noodhulp tot militair bestuur. CIMIC houdt in dat militairen samenwerken met lokale overheden en internationale organisaties zoals de VN, en NGO's. Binnen deze samenwerking ontplooiën militairen initiatieven waarmee ze de lokale bevolking helpen. Het uiteindelijke doel van deze samenwerking is dat de militaire actie met zo min mogelijk weerstand verloopt en dat er een basis wordt gelegd voor een samenleving die weer kan functioneren.

CIMIC is een onderdeel van een heden-daagse strategie omdat de Nederlandse krijgsmacht sinds het einde van de Koude Oorlog vooral is ingezet tijdens vredesondersteunende operaties en noodhulp. Bij dergelijke missies kan CIMIC een essentiële rol vervullen. Aangezien alle organisaties in het operatiegebied eenzelfde doel nastreven, ligt het voor de hand om de diverse projecten te coördineren. De mogelijkheid hulp te bieden aan de vaak arme en behoeftige bevolking zal de motivatie van de uitgezonden militairen verhogen. Daarnaast zal een dergelijke hulp ook als positief door de Nederlandse bevolking beoordeeld worden, wat in Nederland tot meer steun voor de krijgsmacht zal leiden.

Een bijkomend voordeel van CIMIC tijdens dit soort operaties is dat als de militairen zich eerder kunnen terug-

trekken vergeleken met een operatie zonder CIMIC, dit uiteindelijk een financieel voordeel oplevert: er kan immers in de toekomst een stabiele omgeving ontstaan waarin militair optreden niet opnieuw hoeft plaats te vinden.

Knelpunten

Zowel militairen als NGO's hebben een aantal mogelijke knelpunten aangegeven bij de uitvoering van CIMIC. Militairen zijn vooral bezorgd dat de krijgsmacht geen 'geweldsorganisatie' zal blijven. Gezien de meeste activiteiten die de Nederlandse krijgsmacht in de afgelopen tien jaar heeft ondernomen, is de taakstelling enigszins veranderd. Vredesondersteunende operaties en noodhulp vragen een brede opvatting van taken. Goede contacten met lokale bevolking en machthebbers kunnen het optreden van militairen juist makkelijker maken en het risico dat succesvol optreden leidt tot langdurige aanwezigheid, kan beperkt worden.

Door CIMIC als onderdeel van een militaire missie te beschouwen, kunnen militairen einddoelen stellen, waardoor ze zelf het moment kunnen bepalen waarop ze hun activiteiten aan de lokale overheid of NGO's overdragen.

De zorgen over CIMIC bij NGO's betreffen vooral de voorsprong in kennis van NGO's vergeleken met militairen, het afschrikken van de lokale bevolking door militairen (in een cultuur waar militairen burgers onderdrukken) en de aandacht die de media aan militairen besteedt en niet aan het werk van NGO's in het operatiegebied. NGO-expertise kan worden gekoppeld aan de militaire capaciteit om een veilige situatie te creëren en op korte termijn logistiek en transport op te zetten. Zo kunnen NGO's en militairen elkaar goed aanvullen in hun taakuitvoering. De zorg van NGO's dat militairen hun neutrale positie bij de lokale bevolking in gevaar brengt, lijkt voorbij te gaan aan de situatie waarin militairen juist veiligheid bieden aan NGO-medewerkers in levensbedreigende situaties.³¹

Hoewel het voor Nederlandse militairen niet makkelijk zal zijn om op korte termijn de mening van de lokale bevolking over militairen in het algemeen te veranderen, zal het snel duidelijk zijn dat de Nederlandse militairen er vooral zijn om veiligheid en hulp aan burgers te bieden. Het is maar de vraag of de angst van burgers voor de 'CIMIC-militairen' zal aanhouden. De media-aandacht die er voor CIMIC-acties zal zijn, kan ten goede komen aan zowel militairen als NGO's. Uiteindelijk is het voor beiden noodzakelijk dat er een positief beeld bestaat over hun activiteiten bij de Nederlandse bevolking, om hun voortbestaan te garanderen.

Een belangrijke kwestie die nog om een oplossing vraagt, is wat er gebeurt ná een CIMIC-missie. Militairen proberen een situatie achter te laten waarin de lokale overheid weer een coördinerende functie begint te krijgen en de economie zich voorzichtig ontwikkelt. Het is de bedoeling dat de lokale overheid en NGO's deze situatie verbeteren. Het probleem is echter dat de militairen juist vaak moesten ingrijpen in een maatschappij die een failed state is.

Ondanks CIMIC en NGO-activiteiten zal het niet makkelijk zijn om die situatie te veranderen, omdat Ontwikkelings-samenwerking in Nederland en de Wereldbank op internationaal niveau hebben besloten alleen geld te geven aan staten die weliswaar arm zijn maar toch bestuurlijk goed functioneren. De failed states dreigen hierdoor van financiële steun verstoken te blijven. Het risico is dat een dergelijke staat naar verloop van tijd weer in een crisissituatie terecht komt, waardoor de noodzaak tot opnieuw optreden ontstaat. Het zou dan ook goed zijn als er op het gebied van lange-termijnplanning een betere afstemming komt tussen Defensie en NGO's enerzijds en Ontwikkelingssamenwerking en Wereldbank anderzijds. Deze afstemming zal zeker bijdragen aan het succes van CIMIC als essentieel onderdeel van een heden-daagse strategie.

Literatuur

- ¹ Zie 'Hoofdlijnennotitie voor de Defensienota 2000', paragraaf 2.3.6 op internetpagina <http://194.109.90.74/hoofdln.html>.
- ² Zie de Memorie van Toelichting op de Rijksbegroting 1999 op de webpagina's van Defensie: <http://www.mindef.nl> onder de rubriek 'nieuws'.
- ³ AJP-09 NATO Civil-Military Cooperation (CIMIC) Doctrine. Concept.
- ⁴ Koninklijke Landmacht, LDP II, deel A, bijlage C, blz. 86-87.
- ⁵ Volgens de conferentie *Failed States and International Security: Causes, Prospects, and Consequences* op Purdue University, 25-27 februari 1998, zijn 'failed states' utterly incapable of sustaining itself as a member of the international community. Deze staten bedreigen de regionale veiligheid en maken interventie tot een noodzaak vanwege vluchtelingen, het schenden van mensenrechten en om hongersnood te voorkomen. (Zie http://www.ippu.purdue.edu/info/gsp/FSIS_C_ONF/FSIS_Conf.html)
- ⁶ Lezing kol. W.R. Philips, Chief CIMIC Section SHAPE, NATO Civil-Military Cooperation (CIMIC), 28 september 1998, Regional CEP/CIMIC Course, Balatonföldvár, Hongarije.
- ⁷ Lt.Col Louis Brune III, 352nd Civil Affairs Command, *Local Soldiers Help Rebuild Bosnia*, december 19 1996, http://www.dcmilitay.com/pt_help1219.htm.
- ⁸ Koninklijke Landmacht, Doctrinepublicatie II, Gevechtsoperaties, civiel-militaire samenwerking.
- ⁹ AJP-09 NATO Civil-Military Cooperation (CIMIC) Doctrine.
- ¹⁰ Het Noord-Atlantisch verdrag Washington DC, 4 april 1949. In artikel 5 van dit verdrag is vastgelegd dat lidstaten van het bondgenootschap een gewapende aanval tegen één of meer van hen in Europa of Noord-Amerika als een aanval tegen allen zal worden beschouwd.
- ¹¹ Doctrine for Joint Civil Affairs, Joint Pub 3-57, 21 June 1995, I-3.
- ¹² Zowel in Nederland tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, onder leiding van generaal H.J. Kruls, als in Nederlands-Indië vond er militair gezag plaats.
- ¹³ Haiti bijvoorbeeld, heeft niet een grootse democratische geschiedenis, met machthebbers als 'Papa Doc' en 'Baby Doc' Duvalier als dictators.
- ¹⁴ Robert F. Baumann, 'Power under Control: Operation Uphold Democracy', *Military Review*, July-August 1997, 13-21 en H. Allen Holmes, Assistant Secretary of Defense for Special Operations and Low-Intensity Conflict, 'Civil Affairs Soldiers Are Crucial to Peace', *Defense Issues*, Vol. 11, No. 60, <http://www.chinfo.navy.mil/navpalib/dod/afis/defissue/di11/di11060.txt>.
- ¹⁵ DART werd in 1996 opgezet. Een dergelijk team bestaat in ieder geval uit een commandant, een arts (KLU), een beveiligingsdeskundige (KM), een transportdeskundige, een voorlichter en een medewerker van Ontwikkelingssamenwerking. Het is de bedoeling dat zo'n team binnen 24 uur nadat een opdracht is gegeven een inschatting van de situatie in een rampgebied maakt. Binnen 72 uur zou dan een noodhulpeenheid, speciaal gevormd met het oog op de geschetste omstandigheden, uitgestuurd kunnen worden. CDS Generiek Plan, Humanitaire Noodhulp Defensie, 30 juni 1997.
- ¹⁶ A.J. van Leusden en W.J. Wertheim, 'Humanitaire Hulp door Nederlandse Militairen in Zaïre: een civiel-militaire samenwerking', MS 164 (1995 (7)), 309-318.
- ¹⁷ Interview met de BLS op Symposium 'Civiel-militaire samenwerking bij crisisbeheersing' op 12 mei 1998.
- ¹⁸ „Mission creep is the unconscious or deliberate assumption of policy goals or operational objectives that commit resources beyond what our interests call for”; in: Ambassador Robert B. Oakley and David Tucker. *Two perspectives on interventions and humanitarian operations*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, July 1, 1997, 39.
- ¹⁹ Uit het gesprek van K. Bais met P. Cammaert, februari 1994, zoals verwoord in *Het mijneveld van een vredesmacht*, pp. 97-98, door K. Bais. Het succes van dit soort optreden doet denken aan B.H. Liddell Harts stelling dat de manier waarop men oorlog voert bepalend is voor de vrede die men krijgt. Met andere woorden, het toepassen van CIMIC kan leiden tot het vormen van vertrouwen bij een partij die in een eerder stadium vijandig was. De nadruk die in de CIMIC-doctrine ligt op samenwerking met de lokale overheid zou waarschijnlijk ook de steun van Liddell Hart krijgen. Over de nadelen van het voeren van gewapend verzet schreef hij: „Violence takes much deeper root in irregular warfare than it does in regular warfare. In the latter it is counteracted by obedience to constituted authority, whereas the former makes a virtue of defying authority and violating rules. It becomes very difficult to rebuild a country, as a stable state, on a foundation undermined by such experience”. B.H. Liddell Hart, *Strategy* (New York: Meridian Books, 1991, 2nd revised edition), 353, 369.
- ²⁰ AJP-09 NATO Civil-Military Cooperation (CIMIC) Doctrine.
- ²¹ Hans Marijnissen, 'Een verdacht soort militair', *Trouw*, 5 november 1998.
- ²² Michael C. Williams, 'Civil Military Relations and Peacekeeping', *Adelphi Paper* 321, Oxford University Press, 1998, 38-41.
- ²³ *Ibid.*, 41 en Col. Guy C. Swan III, US Army, 'Bridging the Non-governmental Organization-Military Gap', *Military Review*, September/October 1996, 30-37.
- ²⁴ 'Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR), October 1993-April 1996', <http://www.un.org/Depts/dpko/lessons/rwanda.htm#Introduction>.
- ²⁵ Conversation with Admiral Leighton W. Smith Jr. on the subject 'Shaping the U.S. Role in Peacekeeping Operations' in the series of Conversations with History by the Institute of International Studies, UC Berkeley April 1 1997, <http://globetrotter.berkeley.edu/conversations/LWSmith>.
- ²⁶ Chris Seiple, The U.S. Military/NGO Relationship in Humanitarian Interventions (Carlisle Barracks: Peacekeeping Institute, Center for Strategic Leadership, U.S. Army War College, 1996), 60.
- ²⁷ Bais, 92-93.
- ²⁸ 'Vredesoperaties: samenspel 'defensie-civiel' sleutel tot succes', *ACOM*, november 1998, 12.
- ²⁹ Henk Boumans, 'Het Leger moet met de bilten bloot', *Het Parool*, 7 november 1998.
- ³⁰ 'Brief beleidsvoornemens inzake toepassing van criteria op het vlak van structurele bilaterale hulp', Brief Herfkens aan Tweede Kamer, 5 november 1998, <http://www.minbuza.nl/actualiteit/kamervragen/98183.html>. Zie ook 'Humanitaire Hulp: Naar een nieuwe begrenzing', Adviesraad Internationale Vraagstukken, Den Haag, 1998.
- ³¹ Opmerkelijk is dat van dezelfde situatie een tegenovergestelde taxatie wordt gemaakt. Militaire commandanten zijn bezorgd dat hun manschappen te vriendschappelijk met de lokale bevolking zullen omgaan, terwijl NGO's denken dat militairen burgers zullen afschrikken.

Forward Air Controller

E. Westerhuis – luitenant-kolonel der cavalerie*

Inleiding

Op 15 april 1999 werd te Marche-En-Famenne in de Belgische Ardennen een overeenkomst ondertekend door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten en de stafchef van de Belgische landmacht inzake een gemeenschappelijke opleiding van *Forward Air Controllers* (FACS) bij de Nederlandse School Grond Lucht Samenwerking (*Netherlands Air Ground Operations School*). Ook de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten en de Belgische stafchef van de luchtmacht waren bij deze plechtigheid aanwezig om de betrokkenheid van de beide luchtmachten bij deze opleiding te onderstrepen.

Deze 'combined joint' overeenkomst is de volgende stap in een reeks van snelle ontwikkelingen, die nog maar drie jaar geleden in gang zijn gezet. Dit artikel geeft een overzicht van de huidige stand van zaken bij de invulling van de organisatie, de opleiding en training van *Forward Air Controllers* bij de Koninklijke Landmacht.

Achtergronden

Een deel van de *Offensive Air Support* die grondstrijdkrachten onder gevechtsumstandigheden ontvangen,

* De auteur is werkzaam geweest als G 3 Air tevens Hoofd Diepe Operaties bij de staf van de 1 Divisie '7 December'. Sinds 1 november 1996 is hij commandant van de School Grond Lucht Samenwerking.

kan worden verleend in de vorm van *Close Air Support* (CAS). De missies die in deze rol door gevechtsvliegtuigen worden uitgevoerd, vinden veelal plaats in de onmiddellijke nabijheid van eigen troepen.

Zowel om redenen van veiligheid – het voorkomen van slachtoffers onder het eigen personeel – als om redenen van effectiviteit – de zo exact mogelijke aanduiding van het te bestrijden gronddoel – dient deze vorm van luchtgebonden vuursteun te worden geleid door een *Forward Air Controller*. Een *Forward Air Controller* kan zowel optreden vanuit een positie op de grond als vanuit een helikopter of een vliegtuig, de zogenaamde *Helicopter Airborne FAC*.

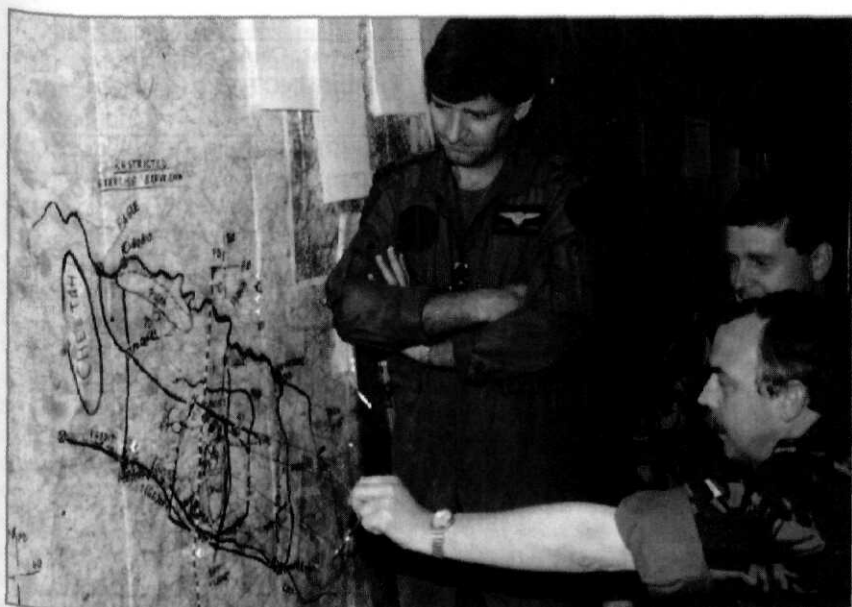
Taakverdeling

Tot ongeveer 1990 was deze taak ten behoeve van het Nederlandse legerkorps ondergebracht bij de voormalige Groep Lichte Vliegtuigen (GPLV). De GPLV was destijds uitgerust met Bölkow-Bo 105 en Alouette III helikopters. Door de relatieve kwetsbaarheid van de helikopters was het optreden van de *Heliborne FAC* onder operationele omstandigheden regelmatig onderwerp van discussie.

De behoefte om grondgebonden *Forward Air Controllers* in te kunnen zetten, wordt plotseling van de ene op andere dag een operationele noodzaak. De deelname van Nederlandse eenheden aan de missie van UNPROFOR en de ontplooiing van een manoeuvre-bataljon in het voormali-

Afb. 1 *Close Air Support* door een F-16 (KLU)

Afb. 2 Planning van Offensive Air Support door G 3 Air en ALO bij staf 1 Divisie '7 December'

ge Joegoslavië zonder tanks of artillerie, dwingt tot ondersteuning door CAS-vliegtuigen. Het maakt een herbezinning binnen de KL over de rol van de FAC uiterst actueel.

Voor het ondersteunen van deze crisesbeheersingsoperatie op de Balkan worden, na een crash opleiding bij de *NATO FAC Ausbildungsgruppe* van de *Offizierschule der Luftwaffe* te Fürstentfeldbruck, uit het beschikbare personeel enige *Tactical Air Control Parties* (TACP) samengesteld en toegevoegd aan het uit te zenden bataljon. Deze landmachtteams zijn verantwoordelijk voor het daadwerkelijk leiden van luchtgebonden vuursteun door een CAS-vliegtuig tegen gronddoelen. Als TACP-voertuig wordt gebruik gemaakt van de YPR 765 of de Mercedes Benz 5kn. Een deel van de benodigde uitrusting wordt tijdelijk ter beschikking gesteld door het Verenigd Koninkrijk of wordt geleased in de Verenigde Staten.

In de zomer 1996 maakt de school te Fürstentfeldbruck het voornemen bekend om de NATO FAC-opleiding medio 1997 te willen beëindigen. Terwijl dus enerzijds de behoefte aan opleidingsplaatsen snel toeneemt, kan Nederland anderzijds niet langer (het

praktijkdeel van) de FAC-training uitbesteden aan derden. Onderbrenging van deze essentiële opleiding bij het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten stuit op bezwaren in verband met capaciteitsproblemen van de betreffende scholen, de extreem hoge kosten of de beschikbaarheid van de noodzakelijke gevechtsvliegtuigen.

Afb. 3 Tactical Air Control Party: Forward Air Controller (rechts) met radio KL PRC 6608 en de Laser Target Marker Operator met de (interim) Laser Target Designator

Nieuwe FAC-opleiding

Door de School Grond Lucht Samenwerking (SGLS) wordt daarom – in nauwe samenwerking met de Afdeling Jachtvliegtuig Operatiën van de Luchtmachtstaf – in hoog tempo een volwaardige Nederlandse FAC-opleiding ontwikkeld. Bij de opzet van het praktijkdeel van de nieuwe cursus wordt gebruik gemaakt van de ervaring en de adviezen van de *Joint Forward Air Controllers Training and Standards Unit* (JFACTSU), de FAC-school van de *Royal Air Force* te Leeming in het Verenigd Koninkrijk. Op 10 maart 1997 begint de eerste FAC-cursus bij de School Grond Lucht Samenwerking. Alle deelnemers aan deze *pilot course* zijn aangewezen voor uitzending naar Bosnië.

Beleidsconcept Tactical Air Control Party

De basiseenheid waarin een Forward Air Controller optreedt is de *Tactical Air Control Party* (TACP). Een TACP bestaat in principe uit de FAC, de *Laser Target Marker Operator* (LTMO) en de noodzakelijke verbindingsmiddelen. Een TACP is normaliter uitgerust met een gepantserd wiel- of rups-

EENHEID	AANTAL TACP	AANTAL FAC FUNCTIES	AANTAL LTMO (SGT/WMR-FUNCTIE)	AANTAL CHAUFFEURS (KPL-FUNCTIE)
Mechbrig (3x)	9 (3 x P) (6 x Mob)	9 (6 x P) (3 x Mob)	9 (3 x P) (6 x Mob)	9 x YPR (Toekomst LVB) (3 x P) (6 x Mob)
11 Lumblbrig	9 (9 x P)	9 (9 x P)	9 (9 x P)	9 x LSV (9 x P)
KCT		6 (6 x P)	6 (6 x P)	n.v.t.
TOTAAL	18 (12 x P) (6 x Mob)	24 (21 x P) (3 x Mob)	24 (18 x P) (6 x Mob)	9 x YPR (3 x P) (6 x Mob) 9 x LSV/artwrn (9 x P)

P = Paraat

Mob = Mobilisabel

Afb. 4 Indeling (NL) TACPS bij 1 GE/NL Corps na de 'Herschikking Gevechtskracht'

voertuig. De LTMO treedt tevens op als boordschutter, en de chauffeur als bedienaar van de radio's. Een TACP van een Special Forces-eenheid wordt veelal zonder (organiek) voertuig ingezet.

De LTMO is verantwoordelijk voor de eindgeleiding van lasergeleide precisie-eenheid (*smart bombs*) tegen gronddoelen door middel van een *Laser Target Designator* (LTD). De LTMO richt hiertoe volgens een vaste procedure een kort ogenblik een laserstraal op het doel. Door de gereflecteerde laserenergie vindt de munitie zelf haar weg. Ook kunnen gronddoelen voor vliegtuigen of gevechtshelikopters 'gemarkeerd' worden. Coördinatie, nauwkeurigheid en snelheid staan bij deze wijze van inzet voorop.

Op 28 november 1996 is het Beleidsconcept Tactical Air Control Party (met inbegrip van de Forward Air Controller) van de Landmachtstaf gepubliceerd. In dit document wordt de kwalitatieve en kwantitatieve behoefte aan personeel en materieel voor de uitvoering van de (grondgebonden) Forward Air Control-taken ten behoeve van het Nederlandse deel van 1 GE/NL Corps (met inbegrip van

het Korps Commando Troepen) en de 11 Luchtmobiele Brigade vastgesteld. Na de 'Herschikking Gevechtskracht' wordt de TACP-organisatie in januari 1998 enigszins aangepast. Het streven is erop gericht om de TACP-organisatie eind 1999 gevuld te hebben.

Indeling

Het Beleidsconcept voorziet de navolgende indeling van TACPS bij de KL:

- * Per Mechbrig 3 x TACP (gecentraliseerd), waarvan 1 TACP paraat en 2 x TACP mobilisabel;
- * Bij de 11 Lumbl Brig in totaal 9 x TACP, allen paraat en ingedeeld op compagniesniveau;
- * Bij het KCT in totaal 6 x TACP, allen paraat en ingedeeld op compagniesniveau.

Bij deze indelingsnorm worden in totaal 18 x TACP paraat gesteld en 6 x TACP mobilisabel. Met dit aantal kan de operationele behoefte in het gehele geweldsspectrum worden afgedekt. Bij de personele vulling van de TACP-organisatie is de paraatstelling voorzien van 21 x FAC (3 functies mobilisabel) en 18 x LTMO (6 functies mobilisabel). Van de chauffeurfuncties worden 3 x chauffeur YPR paraat gesteld (6 x mobilisabel) en 9 x

chauffeur Luchtmobiel Special Voertuig (LSV). Bij de 11 Lumbl Brig zijn de chauffeurfuncties gekoppeld aan reeds bestaande functies chauffeur LSV. Indien het KCT bereden optreedt, zijn ook hier de chauffeurfuncties gekoppeld aan bestaande functies binnen de Special Operations ploegen.

Materieel

Met het verschijnen van de Beleidsstudie Korps Commando Troepen en de indeling van 103 Verkenningbataljon als divisieverkenningseenheid, is over de kwantitatieve invulling van de TACP-organisatie inmiddels enige discussie ontstaan. Beslissingen omtrent eventuele aanpassingen van de TACP-organisatie zullen ongetwijfeld mede worden bepaald door de consequenties van de Defensienota 2000 voor de KL.

Op materieel gebied voorziet het Beleidsconcept de inrichting van 9 x YPR (waarvan 6 mobilisabel) en 9 x LSV tot *dedicated* TACP-voertuig. De YPR-TACP bij de Mechbrigs wordt in de naaste toekomst vervangen door het Licht Verkenning en Bewakingsvoertuig (LVB), de 'Fennek'. Voor de verwerving van TACP-materiaal zijn gelden gereserveerd in het KL-plan voor de jaren 2000 en 2001.

Iedere TACP wordt uitgerust met onder meer een (lichtgewicht) Laser Target Designator (LTD) met koppelbaar warmtebeeld en ingebouwde laser afstandsmeet, *Night Vision Goggles* (NVG), een *Global Positioning System* (GPS), een *Infra Red Pointer*, een *Infra Red Strobe*, *Glint tape*, een kompas, een warmtebeeld handkijker, een telescoopkijker (vergroting tot 60 maal) en een FAC-rekenaar.

Een IP-strobe is een stroboscopische infrarood zaklamp. Deze maakt het mogelijk om de positie van de TACP zichtbaar te maken aan vliegtuigen die zijn uitgerust met *Night Vision Goggles*. *Glint tape* is een tape dat is voorzien van een infrarood reflecterende laag. Hiermee kan de positie van eigen troepen worden gemarkeerd bij de inzet van bijvoorbeeld een AC-130 H/U Spectre (Hercules 'Gunship') of een Harrier-gevechtsvliegtuig. De IR-pointer heeft de vorm van een forse zaklantaarn en is bedoeld om doelen te markeren. De infrarode straal is door de jachtvlieger waar te nemen met *Night Vision Goggles*. Dit betekent dat doelmarkering kan plaatsvinden voor een breder scala aan NAVO-vliegtuigen.

Verbindingen

Voor de noodzakelijke verbindingen beschikt de TACP over een AM (UHF)

verbinding ten behoeve van de grondluchtverbinding (het systeem maakt gebruik van *frequency hopping*, beter bekend als *Have Quick II*), een AM (HF) grond-grondverbinding voor het Tactical Air Request Net en een FM (vhf) net voor verbinding binnen de brigade c.q. het bataljon. De AM (UHF) en FM (VHF) apparatuur kan zowel vanuit het voertuig als uitgestegen worden ingezet. Een *transfer device* is ingedeeld om de *Have Quick II* te kunnen laden met cryptogegevens. De nieuwe verbindingmiddelen zullen naar verwachting medio 2000 instromen bij de eenheden.

De initiële opleiding tot FAC

De eisen die aan de inzetbaarheid (*combat readiness*) van een FAC worden gesteld, zijn vastgelegd in *NATO Standardization Agreement (STANAG) 3797 (Minimum Qualifications for Forward Air Controllers)*. Deze STANAG is direct afgeleid van de *Allied Tactical Publication (ATP) 27 (Offensive Air Support)*. Het zijn de 'bijbels' voor elke FAC-opleiding.

Criteria

In Nederland worden de volgende criteria gehanteerd:

- * Om de initiële opleiding succesvol af te ronden, dient een FAC de status *Limited Combat Ready (LCR)* te behalen. Hiertoe dient hij minimaal twaalf succesvolle *low-level runs* te hebben geleid, waarbij met ten minste twee verschillende typen vliegtuigen is gevlogen. Zo mogelijk dient minimaal één run 'hot' te worden uitgevoerd, dat wil zeggen: met daadwerkelijke inzet van (oefen-)vliegtuigmunitie.
- * Om de status *Combat Ready (cr)* te verkrijgen (en te behouden!) dient de FAC elk half jaar minimaal zes succesvolle 'low-level runs' uit te voeren. Zo mogelijk met drie verschillende typen vliegtuigen. Naast de *low-level runs* dient de FAC minimaal één *medium level run* uit te voeren. Ook in deze trainingsfase streeft men er naar om de FAC minimaal één run 'hot' uit te laten voeren.
- * Een FAC die niet (meer) aan de *CR*-eisen voldoet, heeft de status *Lost Currency (LC)*. Het is hem niet langer toegestaan zelfstandig NAVO-vliegtuigen te leiden. Hij dient het theoretische deel van de initiële opleiding in zijn geheel opnieuw te volgen en vervolgens minimaal vier succesvolle *low-level runs* te leiden.
- * Indien een FAC langer dan vierentwintig maanden zijn functie niet daadwerkelijk heeft uitgeoefend, spreekt men van de status *Lost Qualification (LQ)*.

Om tot de initiële opleiding voor FAC bij de SGLS toegelaten te kunnen worden, dient de aspirant FAC een Engelse taalttest met voldoende resultaat af te leggen. De taalttest ligt op het niveau van STANAG 6001, niveau 3 ('minimaal professionele bekwaamheid ten aanzien van lees-, luister- en spreekvaardigheid') en wordt afgenomen door de vakgroep Engels van de Opleidingsafdeling Bedrijfsvoering van de Koninklijke Luchtmacht.

Opzet

De Nederlandse FAC-opleiding duurt vijf weken en bestaat uit drie delen. Het theoretische deel duurt twee

Afb. 5 De Amerikaanse AN/PEQ-1 Laser Target Designator is één van de mogelijke kandidaten voor invoering bij de Nederlandse Tactical Air Control Parties

Afb. 6
FAC-opleiding:
het aanleren
van de
procedures
met behulp
van een
maquette en
een miniatuur-
vliegtuig

weken. Tijdens deze periode maakt de aspirant FAC kennis met onderwerpen als Tactical Air Operations, Close Air Support, de FAC-procedures, Airspace Control, grond-luchtverbindingen, het gebruik van GPS, Night Vision Goggles, Laser Target Designators, vliegkaarten, vliegtuigherkenning, vliegtuigbepaling en de effecten van de diverse wapensystemen. Bij het beoefenen van de FAC procedures maakt de SGLS gebruik van een door TNO Fysisch en Elektronisch Laboratorium (TNO-FEL) ontwikkelde FAC-trainingssimulator.

Het tweede deel van de opleiding is een tweeweekse praktijkperiode op Nederlands grondgebied. Deze periode staat bekend onder de codenaam *Basic Windmill*. De oefeningen worden gehouden op vliegbasis De Peel, het oefenterrein Marnewaard en het Artillerie Schietkamp te Oldebroek.

Indien de weersomstandigheden het toelaten, de vliegbewegingen niet worden verstoord door vogeltrek en er voldoende vliegtuigen beschikbaar zijn, kan de leerling FAC deze periode afsluiten met de status Limited Combat Ready.

Het derde en laatste deel van de FAC-opleiding vindt plaats in de Belgische Ardennen. Deze week staat bekend als de oefening *Green Hill*. Met steun van de Belgische strijdkrachten worden hier de 'runs' als onderdeel van een tactisch scenario uitgevoerd. In verband met geluidsoverlast en milieubeperkingen vinden de oefeningen afwisselend plaats in de omgeving van Bastogne, Marche-En-Famenne en Arlon.

Oefeningen

Nauwe samenwerking met de Koninklijke Luchtmacht is bij de FAC-opleiding essentieel. Het aantal

beschikbare oefenvluchten (*sorties*) bepaalt immers de opleidingscapaciteit van de SGLS. Jaarlijks verzorgt deze interservice school drie FAC-cursussen. Zowel de oefening *Basic Windmill* als de oefening *Green Hill* zijn inmiddels opgenomen als vaste evenementen in het F-16 jaarprogramma van de Koninklijke Luchtmacht (KLU).

Sinds de deelname van de KLU aan crisisbeheersingsoperaties en de stationering van F-16 vliegtuigen in Villafranca (inmiddels wordt Amendola als thuisbasis gebruikt) voor inzet boven Bosnië of Kosovo, is het belang van het beoefenen van CAS-missies ook voor de KLU duidelijk toegenomen. Het mes snijdt dus aan twee kanten.

Naast inzet van Nederlandse en Belgische F-16s tijdens het praktijkdeel van de opleiding, wijst het *Interim Combined Air Operations Center* (ICAOC) te Kalkar ook regelmatig vliegtuigen van andere NAVO-partners toe, zoals de A-10 Thunderbolt, de Alpha Jet, de Mirage 2000, de Harrier en de Tornado.

Voorafgaande aan de beide oefeningen wordt per dag een *raidplan* opgesteld. Dit plan geeft een overzicht van de *missionnumbers*, de bloktijden van inzet (en de *time over target*), de vliegbasis waarvan het CAS-vliegtuig afkomstig is en het aantal en type vliegtuigen. Er worden zowel *single* als *two ship missions* gevlogen. Per vlucht heeft het CAS-vliegtuig een gemiddelde 'playtime' van 45 minuten boven het doelengebied. Tijdens deze driekwartier maakt een vliegtuig 4 tot 6 runs, afhankelijk van het type vliegtuig en de geoefendheid van zowel de FAC als de jachtvlieger.

Tijdens de uitvoering van een run valt het vliegtuig het doel aan, waarbij de FAC met korte aanwijzingen de ogen van de vlieger op het juiste gronddoel praat. De leerling FAC wordt hierbij begeleid en beoordeeld door een FAC-Supervisor. De Supervisor let op de uitvoering van de voorgeschreven procedures, het correct gebruik van de Engelse taal en de juiste handelin-

gen met de FAC-uitrusting. Terugkoppeling van de actie met de vlieger vindt onmiddellijk na afloop van de run plaats door de ingedeelde *Air Liaison Officer*. In de avonduren worden vervolgens alle runs van de oefendag met de gehele cursus geëvalueerd. Vrijwel dagelijks zijn hier enige jachtvliegers bij aanwezig om de leerling FACs *face to face* te debriefen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de *Head Up Display* videoband uit het betreffende vliegtuig. Alle runs, ook de niet succesvolle, worden aangekend in het logboek van de FAC.

Samenwerking met België

Met de ontplooiing van Belgische eenheden in het voormalige Joegoslavië en de sluiting van de NATO FAC-school te Fürstenfeldbruck, zag onze zuiderbuur zich voor dezelfde problemen gesteld als Nederland. De School Grond Lucht Samenwerking verzorgt reeds jaren diverse 'Derde Dimensie' opleidingen voor België, aangezien dit land niet over een dergelijk interservice instituut beschikt. Samenwerking bij de initiële FAC-opleiding lag dus voor de hand. België brengt niet alleen een evenredig aantal van de benodigde vluchten in, maar ook de 'laagvlieggebieden' in de Ardennen. De organisatie en de uitvoering van de oefening Green Hill is een Belgische aangelegenheid.

Met ingang van 1998 nemen Belgische cursisten deel aan de initiële FAC-opleiding en maakt de SGLS gebruik van oefengebieden in de Belgische Ardennen. De FAC-opleiding vindt sindsdien geheel in de Engelse taal plaats. Het participeren van België in de initiële FAC-opleiding garandeert tevens de inzet van de vereiste twee vliegtuigtypen om de leerling de status Limited Combat Ready te laten verkrijgen conform STANAG 3797. Naast de F-16 stelt onze partner ook de Alpha Jet ter beschikking.

De huidige opzet van de initiële FAC-opleiding maakt het mogelijk om de aspirant FAC met verschillende ter-

Afb. 7
A-10
'Thunderbolt'
boven
Artillerie
Schietkamp
Oldebroek

reinconfiguraties te confronteren met een oplopende moeilijkheidsgraad. Sommige delen van de Ardennen zijn goed vergelijkbaar met de inzetgebieden in Bosnië, wat het realiteitsgehalte van de opleiding ten goede komt.

Currency Training

Het verkrijgen en het behouden van de FAC-status Combat Ready is een nationale verantwoordelijkheid. Onder leiding van de G 3 Air van de 1 Divisie '7 December' wordt hiertoe met ingang van 1999 driemaal per jaar de oefening Purple Windmill georganiseerd. Ook deze oefeningen zijn inmiddels opgenomen in het F-16 jaarprogramma van de KLU teneinde de benodigde vluchten zeker te stellen. Bij toerbeurt ondersteunt een door Commandant 1 Divisie '7 December' aan te wijzen brigade deze *currency training* voor het Nederlandse FAC-bestand met personeel en materieel. Als oefenleiders treden op, naast de G 3 Air van de 1 Divisie '7 December', de Grond Lucht Liaison

Officier (GLLS) en de Air Liaison Officer (ALO) van de betreffende brigade. De SGLS levert zo mogelijk een aantal FAC-Supervisors.

Tijdens deze oefenweken wordt gepoogd het gehele FAC-bestand van de KL te laten voldoen aan de eisen voor de Combat Ready status. Prioriteit hebben uiteraard de FACs die zijn aangewezen voor uitzending en zij die dreigen hun *currency* te verliezen. Ook ALOS (KLU-jachtvliegers ingedeeld bij een KL-staf) kunnen hier hun nodige praktijkervaring opdoen. Naast de oefening Purple Windmill die zich op Nederlands grondgebied zal afspelen, wordt door de KL met FAC-personeel geparticipeerd in het KLU-oefenprogramma te Goose Bay in Canada. Het steeds drukker wordende Europese vliegverkeer en de restricties ten aanzien van vliegbewegingen boven Duitsland en Nederland noopten de KLU vanaf 1987 uit te wijken naar dit 86.000 km² grote oefenterrein. Close Air Support-missies maken deel uit van de laagvlieg-oefeningen boven dit immense en dunbevolkte gebied. Zesmaal per jaar ver-

trekt een detachement van drie parate FACS en een Supervisor voor currency training richting Canada.

Naast oefening Purple Windmill en het oefenprogramma in Goose Bay wordt ten slotte op incidentele basis door Nederlandse FACS deelgenomen aan de jaarlijkse oefencyclus *Flying Rhino* van hoofdkwartier AIRCENT te Ramstein.

De FAC-trainingssimulator

Een moeizaam probleem dat zich voordoet bij de FAC-opleiding is de overgang van de theorie naar de praktijk. FAC-procedures worden tijdens het theoretische deel van de cursus onder meer beoefend met behulp van een miniatuurvliegtuigje boven een maquette, waarbij de instructeur in een rustig tempo de aanwijzingen van de leerling FAC aan de 'vlieger' opvolgt. Bij de daadwerkelijke runs in de praktijk verschijnen de CAS-vliegtuigen echter met een snelheid van gemiddeld 900 km per uur boven het doelengebied. Uit ervaring is gebleken dat deze stap voor de cursisten doorgaans te groot is. De eerste

runs zijn veelal niet succesvol; er ontstaat irritatie bij de jachtvlieger, frustratie bij de leerling FAC en het rendement van de kostbare oefenvluchten is niet optimaal. Om deze situatie te verbeteren, heeft de SGLS de behoefte kenbaar gemaakt aan een nieuw onderwijsleermiddel: de FAC trainingssimulator.

VE-technologie

Door TNO Fysisch en Elektronisch Laboratorium (TNO-FEL) is onderzoek gedaan naar de toepasbaarheid van *Virtual Environment* (VE) technologie binnen de geavanceerde onderwijsleermiddelen voor de KL. Kenmerkend voor deze technologie is het gebruik van een *Head Mounted Display*, een soort helm waarin kleine beeldschermen zijn gemonteerd die het beeld van de gesimuleerde omgeving in de ogen van de gebruiker projecteren. Dergelijke displays zijn vooral geschikt voor simulatoren waarbij militairen in het open veld staan en rondom moeten kunnen waarnemen. De behoeftestelling van de SGLS heeft mede geleid tot een

haalbaarheidsstudie naar een op VE-technologie gebaseerde FAC-trainingssimulator. De resultaten zijn dermate positief dat er vanaf 1997 voor alle cursisten een dag FAC-simulatortraining in de opleiding is opgenomen. De leerlingen maken hierbij gebruik van het demonstratorsysteem dat staat opgesteld bij de *Electronic Battle-space Facility* van TNO-FEL te Den Haag. Op basis van deze samenwerking tussen TNO-FEL en de SGLS is een FAC-trainingssimulator ontwikkeld waardoor het vaardigheidsniveau van de cursisten aanzienlijk wordt verhoogd en het rendement van de oefenvluchten tijdens de praktijkperiode sterk is verbeterd.

Na de kosten-batenanalyse door TNO-FEL is de verwerving van een 'eerste generatie FAC-procedure trainer' voor de SGLS inmiddels door DMKL begonnen. Plaatsing van het systeem bij de school is voorzien per 1 oktober 1999. Het eerste operationele systeem is vrijwel geheel gebaseerd op het demonstratorsysteem. Behalve voor de initiële FAC-opleiding zal het systeem ook worden gebruikt ter ondersteuning van de currency training van het FAC-bestand van 1 GE/NL Corps en de 11 Lumbi Brig. Er bestaat inmiddels grote internationale belangstelling voor deze Nederlandse ontwikkeling.

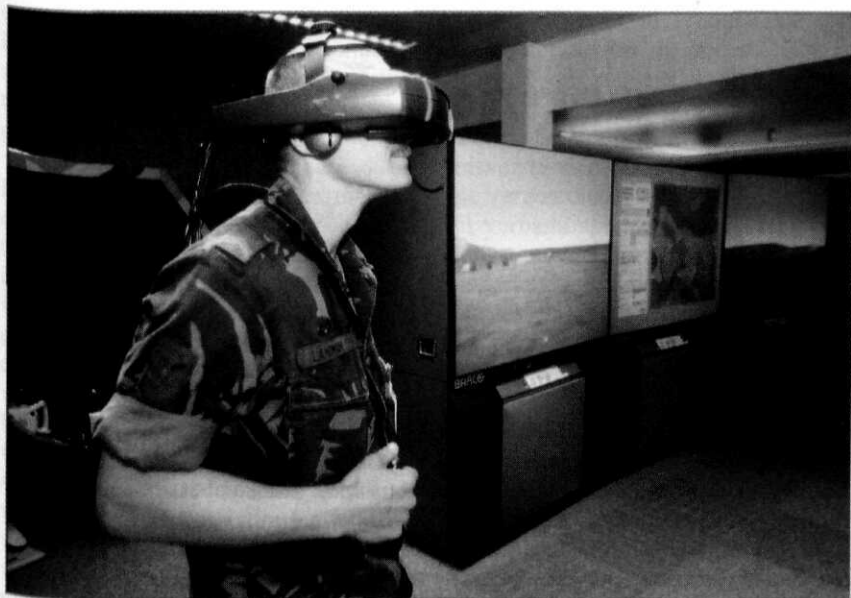
Technische structuur

De technische structuur van de FAC-trainingssimulator bestaat uit vier 'interne' simulatoren, die onder besturing staan van de instructeursconsole: de FAC-simulator, een vlucht-simulator, een vijandelijke eenheden simulator en een eigen-eenheden simulator. De verschillende simulatoren voeren een simulatie uit in één en hetzelfde omgevingsmodel. Via de instructeursconsole moet de instructeur alle gewenste interactie met de trainingssimulator uitvoeren. De laatste component van het systeem is een cursistenconsole waarmee informatie wordt overgedragen aan een complete klas cursisten.

De uiterlijke vormgeving van het systeem bestaat uit een Head Mounted

Aff. 8
FAC-opleiding:
oefening
'Green Hill' in
de Belgische
Ardennen

Afb. 9 FAC-simulator: leerling met 'Head Mounted Display' en de TNO-FEL proefopstelling van de drie beeldschermen (van links af: het beeld van de FAC, de overzichtskaart van het virtuele oefenterrein en het beeld van de vluchtsimulator met Head Up Display)

Display voor de leerling, een instructeursconsole met radioverbinding en een joystick waarmee de 'vlieger' zijn aanvalsvlucht uitvoert en kan reageren op de aanwijzingen van de FAC, en drie grote beeldschermen. Het middelste beeldscherm geeft een overzichtskaart weer van het virtuele oefenterrein, met daarop symbolen die de posities aangeven van de FAC, de vliegtuigen, de vijandelijke en de eigen troepen. Het linkerbeeldscherm geeft het beeld weer dat de FAC in zijn Head Mounted Display ziet, terwijl het rechterbeeldscherm het beeld weergeeft dat de vlieger in de vluchtsimulator ziet, compleet met de Head Up Display van het gevechtsvliegtuig.

Voordelen

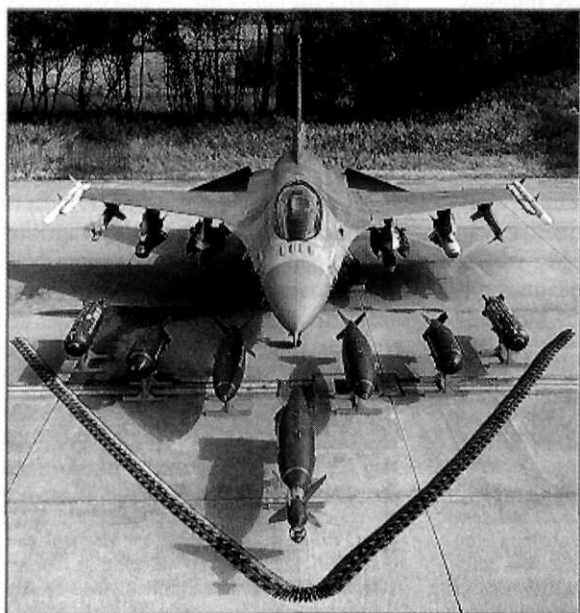
De voordelen van een dergelijke trainingssimulator zijn duidelijk: er is volledige controle over de scenariocondities en de scenariovoortgang, het systeem is minder kostbaar dan live training en het verhoogt het rendement van de praktijkoefeningen. Het systeem is niet afhankelijk van weersomstandigheden, vogeltrek of de beschikbaarheid van vliegtuigen.

Ook heeft het de mogelijkheid van een *After Action Review* en de nauwkeurige registratie van de vorderingen van de leerling. Het feit dat de aspirant FAC het gezichtsveld van de vlieger (en de snelheid!) kan zien op het rechterbeeldscherm, geeft hem een beter begrip van de wijze waarop de

vlieger zijn omgeving ervaart en de problemen die hij ondervindt bij de uitvoering van een CAS-missie.

De inzet van de FAC-trainingssimulator beperkt zich niet tot het gebruik bij de initiële opleiding of de currency training. De simulator is breed toepasbaar in het gehele traject dat een FAC doorloopt: de selectie van personeel, de initiële opleiding, currency training, currency tests en *mission rehearsal*. Om de laatste mogelijkheid in de toekomst goed te kunnen benutten, moet wel aan de voorwaarde worden voldaan om over een goed (*virtual reality*) omgevingsmodel van het missiegebied te beschikken.

Bij de verdere ontwikkeling naar een 'tweede generatie' FAC-trainingssimulator is aansluiting voorzien bij het KL-project Tactische Indoorsimulatie (Tactis) en de mogelijkheid tot koppeling met een F-16 *Unit Level Trainer* (ULT) of een AH 64 Apache gevechtshelikopter-vluchtsimulator op een vliegbasis.

Afb. 10
Offensive Air Support.
Mogelijke bewapening
F-16 MLU (KLU): onder
de vleugels 3 x Mk
82, een AGM-65 D
Maverick, een AIM-120
AMRAAM en een AIM-9 M
Sidewinder.
In front van buiten
naar binnen: CBU-87,
BL 755, MK 84, een
GBU 10 en een 20 mm
patroonband

Taal en bedrijfsvoering

drs. P.L.E.M. Everts – kolonel der Jagers

Inleiding

Sinds oktober van 1998 ben ik commandant van het Instituut voor Leiderschap, Media en Opleidingskunde te Breda. In die hoedanigheid ben ik tevens Commandant van een Resultaat Verantwoordelijke Eenheid (RVE). Daardoor kwam ik op indringende wijze in aanraking met de bedrijfsvoering binnen de Koninklijke Landmacht, omdat ik uiteraard voor de uitvoering van de bedrijfsvoering binnen mijn eenheid verantwoordelijk ben. Ik constateer allereerst dat er een groot aantal zaken op goede wijze is geregeld. Daardoor neemt de inzichtelijkheid in de bedrijfsvoering toe en kan beter dan voorheen inhoud worden gegeven aan het afleggen van verantwoording. Ook kan daarmee een betere bijdrage worden geleverd aan de planning en uitvoering van alle noodzakelijke activiteiten.

Jargon

Wat mij opviel na het aanvaarden van mijn functie, was het bijzondere gebruik van taal dat kennelijk van toepassing is bij de uitvoering van de bedrijfsvoering.* Een grote hoeveelheid 'bedrijfsjargon' heeft zijn intrede

gedaan binnen de Koninklijke Landmacht, zoals 'klanten', 'producten', 'managementteams', 'accountmanagers', 'leveranciers', 'marketing' en 'divisies binnen het DICO'. Kortom, een aantal termen waar een begrip achter schuilgaat dat voor de Koninklijke Landmacht nieuw is te noemen. Ook termen die het je moeilijk maken, zeker bij veelvuldig gebruik, om je nog binnen een militaire organisatie te wanen.

Aangezien taal een bijzonder krachtig en belangrijk instrument is bij alle communicatie, dat invloed heeft op de cultuur van organisaties en daarmee ook op de wijze waarop deze organisaties 'zaken doen', lijkt het interessant om nader in te gaan op de taal in relatie tot de bedrijfsvoering. Het kan immers zijn dat aan de invoering van de bedrijfsvoering zoals wij die nu nastreven, ongewenste neveneffecten kleven, die worden veroorzaakt door het ermee gepaard gaande gebruik van taal.

Opzet

Dit artikel beoogt een bijdrage te leveren aan de gedachtevorming over het bewuste gebruik van taal binnen onze organisatie. Het is daarbij niet de

bedoeling om de principes, of de filosofie van de bedrijfsvoering ter discussie te stellen: het gaat uitsluitend om het gebruik van taal in relatie tot mogelijk ongewenste neveneffecten. Daarom ga ik eerst kort in op taalgebruik in het algemeen en de belangrijkste raakvlakken ervan voor de organisatie. Daarna besteed ik aandacht aan onze organisatie: is de KL anders dan andere organisaties? Als het antwoord negatief is, dan is het gebruik van 'bedrijfs'taal geen enkel probleem. Vervolgens ga ik in op de mogelijke (ongewilde) gevolgen van het gebruik van taal op onze organisatie. Ook de situatie bij de Koninklijke Landmacht komt daarbij aan de orde. Tot slot wordt het gebruik van taal aan het beleid getoetst.

Taal en denken

Zoals eerder gesteld, is taal een bijzonder krachtig middel voor een organisatie. Sommigen gaan zover te beweren dat taal een zodanige invloed op de maatschappij heeft dat het gebruik ervan heeft geleid tot een grote mate van verdeeldheid binnen de mensheid. Ook wordt gesteld dat het gebruik van een taal door bepaalde volkeren, indien die taal levend van aard is en leidt tot eenheid van de bevolking, kan bijdragen aan het tot stand brengen van imperia.¹ Allan geeft vanuit zijn eigen ervaring aan dat de uitleg van woorden bijzonder belangrijk kan zijn tijdens *peace-keeping* operaties. Hij geeft als voorbeeld aan dat *humanitarian relief operations* of *protection operations* bij de

*De schrijver bedankt prof. dr. D.J. Winslow voor het wegwijs maken in de materie van het gebruik van taal, en voorts voor de waardevolle suggesties en ideeën.

¹Toynbee, 1946, blz. 467 e.v. Levine stelt (Wyatt en Gal 1990, blz. 13 e.v.) dat taal vanuit het perspectief van eigenbelang een belangrijk instrument kan zijn dat door eufemismen en bureaucratisch jargon bijdraagt aan het misleiden door en beschermen van

individuen. Wyatt en Gal stellen dat taal een heel belangrijke rol kan spelen bij de uitvoering van hun taak door afstand te creëren ten opzichte van de vijand: dat draagt bij aan het bestrijden van vijandelijk personeel. Huntington (1993, blz. 194) geeft aan dat taal een essentieel element van de cultuur vormt. Daardoor heeft taal een grote invloed op alle facetten van een organisatie.

uitvoering ervan – hoewel zij anders klinken – in feite militaire operaties zijn ter ondersteuning van een partij tijdens vaak bittere twisten tussen diverse partijen of staten.²

Interessant op het gebied van taal is de zogenaamde Sapir-Whorf hypothese. Deze hypothese gaat over de invloed van de taal op de perceptie van de wereld door de gebruikers ervan. Verschillende talen geven ervaringen op een verschillende wijze weer. Daardoor is de taal die iemand leert bijzonder vormend voor de wijze waarop iemand denkt. Deze hypothese is niet onomstreden, maar zeker is wél dat taal invloed heeft op de wijze waarop men denkt over zijn omgeving. Daarmee is nog eens aangegeven dat een gemeenschappelijke taal bijdraagt aan gemeenschappelijke denkbeelden.

Kortom, voldoende gegevens om de stelling te onderbouwen dat taal vanuit verschillende invalshoeken een bijzonder belangrijk instrument is voor de communicatie tussen mensen en daarmee ook voor de Koninklijke Landmacht. Als een instrument bijzonder belangrijk is, dan is het zaak daar bewust en zorgvuldig mee om te gaan.

Taal als bindmiddel

Zonder uitpuittend te willen zijn, heeft taal vele raakvlakken met onze organisatie. Taal, en meer in het bijzonder het gebruik van 'eigen' begrippen, draagt ertoe bij dat een eigen identiteit ontstaat binnen een organisatie. Het is daarmee een middel om onderscheid aan te brengen met andere organisaties. Het nuttige ervan is dat het een 'bindmiddel' voor het personeel kan zijn, houvast kan geven. Anders benaderd kan men stellen dat taal ook kan dienen om zich af te zetten tegen andere organisaties. Wat mij betreft heeft de positieve benadering de voorkeur.

Uiteraard is taal een belangrijk middel om kennis en ervaring binnen de

organisatie over te brengen van de ene generatie op de andere. Het is daarbij wel van belang dat zoveel mogelijk 'dezelfde taal' wordt gesproken. Is dat niet het geval, dan kunnen misverstanden ontstaan die veel energie vergen om te worden opgelost. In dit verband spreekt de invoering van de nieuwe spelling van onze Nederlandse taal boekdelen. Het leren van lessen wordt ook bemoeilijkt als een bepaalde generatie niet langer de taal spreekt van een voorgaande.

Begrippenkaders

Een ander belangrijk element is dat taal, het gebruik van woorden, ook bepaalde beelden oproept. Zo zal het woord 'dijk' bij nagenoeg iedere Nederlander ongeveer hetzelfde beeld oproepen. Hetzelfde geldt voor woorden als 'fiets' en 'auto'. Een dergelijk eenduidig beeld is ook van belang voor mensen binnen een organisatie, omdat daarmee de communicatie wordt vereenvoudigd ('men weet waar het over gaat'). Dit is daarnaast van belang voor mensen die buiten deze organisatie staan. Een juist begrip van een woord kan bijdragen aan een beter begrip van elkaar en daardoor weer bijdragen aan het voorkomen van misverstanden tussen een organisatie en anderen.

Vooraf dit laatste is van belang voor de Koninklijke Landmacht, omdat veelal wordt opgetreden te midden van anderen, en bovendien ook nog vaak in een omgeving waar een andere (niet-militaire) cultuur heerst. In dit verband kan men denken aan allerlei gewapende partijen waarmee de landmacht bij inzet te maken krijgt. In vele gevallen is hun begrippenkader op zijn minst traditioneel te noemen: enig begrip voor 'managementteam' en 'accountmanager' in een legerorganisatie lijkt mij bij deze partijen niet aanwezig. Ook vele bondgenoten, nieuwe NAVO-leden en landen die deel uitmaken van het Partnerschap voor de Vrede, hebben wellicht een wat traditioneler begrippenpakket.

Met andere woorden, zeker bij operationele inzet is het van belang dat er een zo eenduidig mogelijk begrip aanwezig is binnen en buiten de orga-

nisatie over de 'taal' van de organisatie. Dit lijkt een voorwaarde om operationele risico's zoveel mogelijk te beperken en de communicatie binnen en buiten de organisatie optimaal te doen verlopen.

Taal en cultuur

De cultuur van een organisatie wordt sterk beïnvloed door taal. Huntington gaf dit al aan, maar ook anderen gaan hierop in.³ Taal wordt gezien als één van de elementen die de cultuur van een organisatie bepalen. Het belangrijkste is daarbij dat het gebruik van eigen uitdrukkingen en begrippen leidt tot een uniek gebruik ervan. Dit draagt bij aan het zich onderscheiden door één groep van andere groepen en is daardoor belangrijk voor het proces van groepsvorming en interne samenhang.

De cultuur van een organisatie heeft invloed op alle aspecten ervan, dus ook op de uitvoering van de 'kern-taak'. Een zich wijzigende cultuur kan er dan ook uiteindelijk toe leiden dat de wijze waarop 'zaken worden gedaan', verandert. Indien dat opzettelijk de bedoeling is, dan is daar weinig op tegen. Indien dit echter een onbedoeld effect is, dat tevens van invloed is op de operationele uitvoering van de taken van de Koninklijke Landmacht, dan is het zaak ons daar terdege van bewust te zijn. De operationele taakuitvoering staat immers voorop en allerlei andere elementen moeten daarvan afgeleid zijn: anders gezegd, de operationele taakuitvoering zou de taal moeten beïnvloeden en niet andersom.

Kloof

Wat bij het gebruik van taal – binnen de landmacht – opvalt, is dat er kennelijk sprake is van een *top-down* invoering van allerlei civiele begrippen binnen de organisatie. Het is mijn overtuiging dat het op de laagste niveaus van de landmacht erg moeilijk is deze begrippen op de juiste wijze te gebruiken en te doorgronden. Als voorbeeld – gechargeerd – moge dienen wie de 'klanten' zijn van een groepscommandant aan een *road*

² Allen, 1996, blz. 141.

³ Winslow, 1997, blz. 54 e.v.

block of tijdens een patrouille, of op welke wijze een compagniescommandant 'resultaat verantwoordelijk' kan aanvallen.

Hierdoor kan binnen de organisatie een groot verschil ontstaan ten aanzien van het gebruik van woorden en begrippen. Dit draagt verder bij aan de afstand tussen hogere staven binnen de landmacht en 'de werkvloer', en kan uiteindelijk ook gevolgen hebben voor het begrip van berichten tijdens operationele inzet.

Krijgsmacht versus civiele bedrijven

Voorts mag niet onvermeld blijven dat het gebruik van 'bedrijfsuitdrukkingen' impliciet aangeeft dat relaties tussen de gebruikers ervan zijn gebaseerd op transacties in economische zin, met andere woorden, vraag en aanbod. Marktwerking ligt dus ten grondslag aan dat taalgebruik. Taalgebruik dat is gebaseerd op marktwerking past volgens mij niet bij een militaire organisatie die onder meer is gebaseerd op hiërarchie, afdwingbare bevelen en opdrachten; hier is immers geen sprake van een economische marktwerking. De schijn wekken van het tegendeel kan leiden tot het uithollen van traditionele militaire waarden en normen.

Bovendien is de krijgsmacht een overheidsorganisatie. Door de wijze van opstellen van een begroting en door de publieke verantwoording die ieder jaar moet worden afgelegd voor het parlement, verschillen overheidsorganisaties van civiele organisaties. Een overheidsorganisatie heeft bijvoorbeeld géén vrijheid van handelen ten aanzien van het besteden van geld en het bepalen van de eigen doeleinden. Ook mag niet worden vergeten dat de uitvoering van de kerntaak van de landmacht – het tot gelding brengen van gevechtskracht – is gebaseerd op het principe van effectiviteit. Daardoor staat de landmacht – tijdens de uitvoering van de kerntaak – ver af van economische principes zoals die bij civiele bedrijven worden gebruikt.

'Wervende taal'

Een laatste aspect dat de aandacht verdient is het gebruik van taal van personeel op de werving gericht. Het gebruik van veel civiele begrippen zal het onderscheid van de landmacht met andere organisaties verkleinen. Het zichtbare onderscheid met bijvoorbeeld KPN en de NS zal wellicht verminderen. Dat kan een voordeel zijn, zeker als onze organisatie dezelfde arbeidsvoorwaarden (in ruime zin) biedt als die andere organisaties. Ook ten aanzien van de uitstroom van BBT-personeel naar het bedrijfsleven kan dit een voordeel zijn.

Aan de andere kant zijn er nadelen: het eigene van de Koninklijke Landmacht wordt onvoldoende uitgedragen, waardoor toekomstig personeel met mogelijk verkeerde verwachtingen solliciteert. Toekomstige militairen verwachten van de Koninklijke Landmacht een militaire uitstraling met een toegesneden taalgebruik.

Juist een sterke eigen identiteit kan bijdragen aan het positioneren van de organisatie en het bieden van houvast aan toekomstig personeel. De Koninklijke Landmacht is immers anders dan 'zomaar een andere organisatie'. De wervingscampagnes van de landmacht, met name de reclameboodschappen op de televisie, spelen op dat eigene onderscheid terecht ook duidelijk in.

Een ander 'bedrijf'?

In het verleden is door verschillende schrijvers aandacht besteed aan de eventuele verschillen tussen militaire en andere organisaties. De vraag was dan of het militaire beroep iets speciaals was of *just another job*. Deze vraag is ook nu weer actueel omdat in het kader van de bedrijfsvoering veel civiel georiënteerde activiteiten en daaraan gerelateerd taalgebruik binnen de landmacht worden toegepast. Dat kan bijdragen aan het gevoel dat ons beroep *just another job* is. Janowitz beschreef de ontwikkeling van het Amerikaanse leger ten aan-

zien van het professionele leven, de organisatie en het leiderschap vanaf 1900 tot het midden van deze eeuw.⁴ Hij komt tot de conclusie dat de militaire professe meer is dan een willekeurige baan: hij ziet het als een levensstijl. Dat wordt onder meer veroorzaakt door het grote beroep dat op de militairen wordt gedaan, zowel binnen als buiten de dienst, en door de specifieke aard van de werkzaamheden, waardoor een grote mate van solidariteit en samenhang nodig is om effectief te kunnen werken. Deze solidariteit en samenhang dragen op hun beurt volgens Janowitz weer bij aan het zelfbewustzijn en de zelfverzekerdheid van het militaire personeel. Het spreekt voor zich dat we een rechtstreekse vergelijking tussen het leger van de Verenigde Staten anno 1950 en de Koninklijke Landmacht niet zomaar kunnen maken. Toch zijn er elementen uit zijn boek herkenbaar die beslist van toepassing zijn op de landmacht, zeker als de uitzendingen en daaraan gekoppeld het grote beslag dat op het personeel wordt gelegd mede in beschouwing worden genomen.

Meer recent heeft Moskos ook over dit onderwerp geschreven.⁵ Hij is ook van mening dat het militaire beroep méér is dan just another job. Hij constateert evenwel dat er een groeiende groep militair personeel is dat hun werk wél als just another job ziet en die het eigenbelang steeds belangrijker vindt dan de belangen van de organisatie. Ook hier merk ik op dat een rechtstreekse vergelijking met de Amerikaanse strijdkrachten door de nog steeds grote verschillen in omvang en cultuur niet mogelijk is. Toch zijn ook in zijn werk elementen bruikbaar voor de landmacht, al was het maar omdat het werk gaat over een beroepsstrijdmacht zoals de landmacht dat ook is.

Ook binnen Nederland is gepubliceerd over deze materie. Born en Van der Meulen menen dat het militaire beroep meer en meer bijzonder wordt. Zij denken dat de oorzaak daarvan moet worden gevonden in de uitzen-

⁴ Janowitz, 1960, blz. 175 e.v.

⁵ Moskos, 1986, blz. 51 e.v.

dingen en de combinatie daarvan met andere taken van de krijgsmacht.⁶

Het argument van de uitzendingen spreekt aan. Velen binnen de krijgsmacht zijn de afgelopen jaren vaak meerdere keren uitgezonden geweest. Dit geeft een bijzondere dimensie aan het militaire beroep, vooral door de aanwezigheid van rechtstreeks gevaar voor het eigen leven en dat van anderen, opofferingsgezindheid en het optreden onder vaak primitieve omstandigheden gedurende langere perioden. Daarnaast hebben de uitzendingen zeker invloed op de relaties van de uitgezonden militairen. Dat maakt het beroep wellicht nog bijzonderder.

Een eigen identiteit

De eerder genoemde opmerking van Moskos ten aanzien van het 'eigenbelang' van het personeel, wordt volgens mij onderschreven door het editoriaal van de *Militaire Spectator* van december 1998.⁷ Daarin wordt gesteld dat: „twee belangrijke trends worden onderkend: rationalisering en verzakelijking van relaties enerzijds en herontdekking van individualisme, democratisering, gevoelens en authenticiteit anderzijds”. Met name de laatste elementen dragen bij aan het ontwikkelen van 'eigenbelang'. In dit verband is het belangrijk vast te stellen dat in de Beleidsvisie Leidinggeven van de Koninklijke Landmacht specifiek wordt gesproken over „militair leidinggeven” dat zich kenmerkt door grote zorg voor personeel en materieel, het bewaren van functionele afstand en discipline van leider en personeel.

Daarnaast geeft de Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan dat het voor hem belangrijk is dat de eigenheid van de Koninklijke Landmacht wordt herkend en erkend als onmisbaar ele-

ment binnen het grotere geheel van de krijgsmacht.⁸ Ook de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht is van mening dat het vormen en leiden van operationele eenheden nog steeds een andere kennis en kunde vergt dan het leiden van een productiebedrijf op economische basis.⁹

Dit onderstreept dat de krijgsmacht en meer in het bijzonder de Koninklijke Landmacht bijzondere organisaties zijn. Hierdoor is ook het gebruik van specifieke woorden en begrippen verklaarbaar.

Verschillen binnen de krijgsmacht

Natuurlijk is het zo dat er verschillen bij het bedrijfsmatig werken zijn tussen de krijgsmacht en ook binnen de krijgsmacht zelf. Wat de landmacht betreft lenen sommige organisatie-elementen zich beter om bedrijfsmatig te werken dan andere. Zo zullen de wapens – infanterie, cavalerie, artillerie en genie – traditioneler van aard zijn dan overige wapens en dienstvakken en zal een 'bedrijfsmatige' aanpak daar minder tot de verbeelding spreken. In deze wapens is wat mij betreft de kerntaak van de Koninklijke Landmacht tot uitdrukking gebracht: het leveren van waarneembare gevechtskracht.

De betekenis ervan is dat traditionele waarden en normen wellicht een langer leven beschoren zijn binnen deze eenheden dan in andere. Cotton, Pinch en Crook hebben hier onderzoek naar gedaan in het Canadese leger.¹⁰ Zij concluderen dat verschillen op het gebied van waarden en normen tussen eenheden uit één organisatie ertoe kunnen leiden dat het samenwerken op termijn wordt bemoeilijkt. Zeker tijdens operationele inzet zou dit tot gevaarlijke situaties en misverstanden kunnen leiden.

'Just another job'

Een houding ten opzichte van ons beroep als just another job, kan vele diepgaande gevolgen hebben voor de organisatie en de leden ervan. Janowitz maakte hier in 1960 al een studie

van. Hoewel geschreven in een andere tijd en voor een ander leger, lijken zijn opmerkingen over bijvoorbeeld discipline, motivatie tot het volgen van een carrière en de hiërarchie zeker nog van toepassing op de situatie binnen de landmacht.¹¹ Meer recent heeft Winslow onderzoek gedaan binnen de Canadese strijdkrachten. De conclusies uit dit onderzoek lijken in grote mate op die van Janowitz. Wellicht dat dit onderzoek meer houvast biedt voor de Nederlandse situatie omdat er voor wat betreft omvang, samenstelling en cultuur vele overeenkomsten zijn tussen de Canadese en Nederlandse strijdkrachten. Zo blijkt dat met het toenemen van de gelijkenis tussen de militaire organisatie en civiele organisaties vele tot op heden belangrijk geachte militaire waarden en normen veranderen of zelfs verdwijnen. Zonder uitpuddend te willen zijn, wil ik u er een aantal onder de aandacht brengen.

Eigenbelang

Het personeel binnen de organisatie is minder betrokken bij het wel en wee van de organisatie. Eigenbelang komt voorop te staan. Minder dan voorheen is men bereid om wat extra's te doen voor het algemeen belang of de organisatie. In dit verband zou je ook kunnen spreken van een '8 tot 5' houding. Ook 'voor wat hoort wat' zou hier van toepassing kunnen zijn. Door de wijze van bedrijfsvoering moet men zich immers steeds verantwoorden naar de organisatie. Het personeel gaat dat omgekeerd naar de organisatie ook doen. Personeel gaat meer letten op het zo gunstig mogelijk verloop van de eigen loopbaan. Dat wordt belangrijker gevonden dan andere zaken zoals zorg – in brede zin – voor de soldaten. Mogelijk dat het personeelssysteem dat wordt voorgesteld in de Hoofdlijnennotitie hierop ook van invloed zal zijn. Een groot deel van het personeel zal immers een contract van relatief korte duur gaan krijgen. Tijdens de periode dat men werkzaam is binnen de organisatie, zal men zich ook gereed moeten maken om na afloop van dat contract

⁶ Born en Van der Meulen, 1995, blz. 9.

⁷ Editoriaal *Militaire Spectator*, 1998, blz. 593.

⁸ Kernvraag, 1998, blz. 19 e.v.

⁹ Defensiekrant, 1999, nr. 1.

¹⁰ Cotton, Crook en Pinch, 1978.

¹¹ Janowitz, 1960.

¹² Winslow, 1997.

weer in de maatschappij werk te vinden. Het is maar de vraag wat de uitwerking ervan is op de attitude ten opzichte van de organisatie en de collega's.

Ook komt het voor dat men minder dan voorheen durft uit te komen voor de eigen mening. Dat zou immers de loopbaan kunnen schaden of zou kunnen leiden tot onplezierige situaties. Tevens is er sprake van een afnemende 'service' van de organisatie aan het personeel. Voorzieningen worden minder en verschillen met de civiele omgeving worden weggenomen omdat 'het niet nodig is', de organisatie 'hetzelfde' is als civiele organisaties en door de druk op budgetten. Daarnaast is er een afnemend vertrouwen van het personeel in de leiding van de organisatie te constateren.

De Koninklijke Landmacht

Deze elementen zijn in de KL zeker herkenbaar. Op iedere kazerne kost het moeite om personeel bereid te vinden om deel te nemen in bijvoorbeeld het bestuur van een officiers- of onderofficiersmess. Het organiseren van diverse activiteiten door messes is niet altijd even plezierig: de opkomst van het personeel is vaak bedroevend. Gesprekken gaan vaak over compensaties voor diensten: eerst wil men weten wat men (terecht) 'krijgt', dan pas wordt iets gedaan. Messes worden samengevoegd, maaltijden zijn al lang niet meer vrij; de lijst met zaken die door het personeel belangrijk worden gevonden maar door de organisatie niet meer worden gedaan, is erg groot.

¹³ Prisma COKL, 1998.

¹⁴ Kernvraag, 1998, blz. 19 e.v.

¹⁵ Bundel Bedrijfsvoering, 1993. Op blz. 2 van dit document wordt onder meer ingegaan op de toepasbaarheid, beperkingen en geldigheid van de bedrijfsvoering. Van belang daarbij is dat onder meer wordt gesteld: "...de keuze van een bedrijfsvoerings-typologie voor een specifieke eenheid mag nimmer strijdig zijn met de eisen die een daadwerkelijke inzet of de overgang daartoe met zich meebrengt...".

De onderzoeken in het kader van de Periodieke Rapportage Imago, Satisfactie en Maatschappelijke Acceptatie (PRISMA), lijken een afnemend vertrouwen te bevestigen. De algemene tevredenheid over de leiding van de landmacht en de wijze waarop de organisatie omgaat met het personeel, zijn nauwelijks voldoende te noemen.¹³

Beleidslijn

Het lijkt er dus op dat binnen de Koninklijke Landmacht de trend is ingezet waarbij ons beroep wordt gezien als just another job. Gelet op deze trend ga ik kort in op het beleid dat door de leiding van de landmacht wordt nagestreefd. De eerder genoemde opmerking van de Bevelhebber geeft aan dat hij de eigenheid van de landmacht belangrijk vindt. Het lijkt er nu op dat er sprake is van twee tegenstrijdige trends. Enerzijds de neiging het militaire beroep als just another job en anderzijds de wens een sterke eigenheid van de organisatie te realiseren en daarmee impliciet tot een groter verschil met andere organisaties.

De belangrijkste elementen uit die wens worden gevonden door aandacht te schenken aan een aantal begrippen die de Bevelhebber regelmatig benut.¹⁴ Hij meent dat saamhorigheid en solidariteit wezenlijk zijn om individuen in staat te stellen de fysieke confrontatie met de vijand aan te gaan. Groepsbinding en kameraadschap, incasseringvermogen, vakmanschap, leiderschap en discipline zijn daarbij wezenlijke bouwstenen voor iedere KL-militair. Ook ten aanzien van aspecten als discipline en leidinggeven moet voor iedereen duidelijk zijn wat wordt verwacht en wat wél en niet kan. In die zin moet de Koninklijke Landmacht één en dezelfde identiteit uitstralen.

Ook kan worden geconcludeerd dat militaire professionaliteit als speerpunt wordt gezien van de landmacht, met andere woorden: de kerntaak, het leveren van gevechtskracht, staat centraal bij het doen en laten van de gehele organisatie.

Voor de volledigheid moet worden opgemerkt dat binnen de landmacht de bedrijfsvoering wordt nagestreefd zoals initieel verwoord in de bundel Bedrijfsvoering (april 1998) van het ministerie van Defensie. Daarmee werd een belangrijke aanzet gegeven tot een bedrijfsmatige benadering van de defensieorganisatie¹⁵ en wellicht tot de opvatting van ons beroep als just another job.

Taalgebruik binnen de KL

Ondersteuning of tegenwerking?

Het lijkt vanzelfsprekend dat de gehele organisatie het vastgestelde beleid steunt. Aan dat beleid kan uitsluitend inhoud worden gegeven als alle elementen van de organisatie gelijkgestemd zijn en zeker niet contraproductief te werk gaan. Een vergelijking van het beleid en de raakvlakken van taalgebruik met de organisatie kan aangeven of het beleid doelbewust wordt gesteund of wellicht onbedoeld wordt tegengewerkt. Over het unieke van onze organisatie kan ik kort zijn: de Bevelhebber geeft aan dat hij eigenheid en identiteit belangrijk vindt. Het unieke van onze organisatie is door anderen afdoende aangegeven. In die zin zou het taalgebruik het eigene en de eigen identiteit optimaal moeten steunen. Het overnemen van woorden en begrippen uit het bedrijfsleven ligt dan minder voor de hand. Daarnaast acht hij solidariteit en saamhorigheid van belang. In dit verband kan men tevens het begrip 'samenhang' gebruiken. Taal kan bijdragen aan het verkrijgen van deze elementen door unieke en eigen begrippen binnen de organisatie. Hierop aansluitend: taal kan aan een succesvolle confrontatie met de vijand bijdragen doordat de organisatie zich onderscheidt.

Een militaire organisatie

Het spreekt voor zich dat groepsbinding en kameraadschap worden bevorderd door eigen woorden en begrippen. Samenhang gaat volgens mij ook over de verschillen tussen eenheden, wapens en dienstvakken.

Het taalgebruik zal zoveel mogelijk op elkaar moeten aansluiten om het operationele optreden niet te belemmeren of in gevaar te brengen.

Tot slot stel ik vast dat het kennelijk van het grootste belang is dat de landmacht als een militaire organisatie wordt herkend en erkend. Dat geeft aan dat daarmee ook vastligt dat de uitgangspunten van ons taalgebruik moeten worden gevonden in de 'kerntaak' van onze organisatie: 'marktwerking' is daaraan vreemd en zou dus ook niet als uitgangspunt van ons taalgebruik mogen worden genomen, expliciet noch impliciet.

Afronding

In het voorgaande is aangegeven dat taal een grote invloed heeft op organisaties, en dus ook op de Koninklijke Landmacht. Taal kan er zelfs toe leiden dat de cultuur van een organisatie verandert en daarmee ook de wijze waarop 'zaken worden gedaan'. Wellicht dat cultuurverandering op termijn leidt tot organisatieverandering, zoals gezegd, indien taal bewust – beleidsmatig – wordt toegepast om dergelijke veranderingen na te streven, dan kan daar geen bezwaar tegen zijn. Indien taal echter onbewust leidt tot veranderingen in cultuur en mogelijk zelfs in organisatie, dan is het zaak daar kritisch naar te kijken.

Taal heeft ook invloed op de zienswijze van het militaire beroep als just another job. De bezwaren van een dergelijke zienswijze zijn velerlei: in combinatie met een civiel taalgebruik

kan de organisatie worden benadeeld bij de uitvoering van de kerntaak, waardoor operationele risico's kunnen ontstaan.

Conclusie

Ik concludeer dan ook dat door het gebruik van 'civiele' woorden en begrippen binnen de Koninklijke Landmacht het beleid niet optimaal wordt ondersteund. Ervan uitgaande dat de invoering van nieuwe woorden en begrippen niet tot doel heeft om beleid te belemmeren, lijkt het noodzakelijk dat voordat tot invoering wordt overgegaan, kritisch wordt bezien of een dergelijk woord of

begrip wel past binnen de organisatie. Wat betreft sommige al ingevoerde woorden en begrippen lijkt mij een heroverweging noodzakelijk: het gevaar van het gebruik van deze woorden en begrippen is immers niet op korte termijn merkbaar maar pas op langere termijn. Dan kan al onherstelbare schade zijn aangericht.

Ook lijkt het raadzaam het militaire beroep te zien als iets bijzonders en het personeel het gevoel te geven dat zij bijzonder zijn. Dat zal ongetwijfeld eveneens bijdragen aan de uitvoering van het beleid. Just another job is wat mij betreft dus zeker niet van toepassing op de Koninklijke Landmacht.

Literatuur

- Allan J.H., *Peacekeeping*, Praeger Publishers, Westport 1996.
- Born J.B.G. en Van der Meulen J., *Convergence and Divergence*, Research paper FMB 95-28 KMA, Breda, 1995.
- Cotton C.A., Crook R.K en Pinch F.C., *Armed forces and society*, Vol. 4 No.3, May 1978. Defensiekrant, 1999, nr 1, artikel over Scheidende IGK.
- Heffron F., *Organization theory and public organizations*, Prentice Hall, New Jersey 1989.
- Janowitz, M. *The professional soldier*, Free Press of Glencoe, Illinois, 1960.
- Janowitz, M. *The new military*, Russell Sage Foundation, New York 1964.
- Janowitz M en Little R.W., *Sociology and the military establishment*, Sage Publications, Londen 1974.
- Kernvraag*, artikel met als thema eenheid en verscheidenheid, 1998/3 nr 117, blz. 19 - 23.
- Militaire Spectator*, 167(1998)(12) blz. 592-593.
- Ministerie van Defensie, *Bundel Bedrijfsvoering*, versie van 6 april 1993.
- Moskos, C.C jr., *The American enlisted man*, Russell Sage Foundation, New York 1970.
- Moskos, C.C jr., *The American enlisted man in the all-volunteer army*, in 'Life in the rank and file', Segal en Sinaiko, Pergamon-Brassey's, Londen 1986.
- Prisma COKL, Utrecht 1998.
- Toynbee A.J., *A Study of History*, Oxford University Press, Londen 1946.
- Winslow, D. *The Canadian Airborne Regiment in Somalia*, Minister of Public Works and Government Services Canada, Ottawa, 1997.
- Wyatt T.C. en Gal R., *Legitimacy and Commitment in the Military*, Greenwood Press, New York 1990.

Hoe de straaljagers in Leeuwarden kwamen

De oprichting van het eerste Meteor-squadron van de Koninklijke Luchtmacht (1948-1949)

dr. J.A.M.M. Janssen*

Inleiding

Eind juni 1998 was het precies vijftig jaar geleden dat het straalvliegtuig zijn intrede deed bij de Nederlandse luchtmacht. Op 27 juni 1948 werden de eerste *Gloster Meteors* vanuit Engeland via het vliegveld Welschap bij Eindhoven overgevlogen naar vliegbasis Twente. Daar werd vervolgens in november van datzelfde jaar een begin gemaakt met de formering van Nr 1 Jachtvliegsquadron, het latere 323 Squadron.

In dit artikel wordt ingegaan op de oprichting van deze eenheid vanuit het perspectief van de opbouw van de Nederlandse luchtmacht in de eerste naoorlogse jaren. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de verwerving van de *Gloster Meteor Mk 4*, het vliegtuig waarmee dit squadron werd uitgerust. Tevens zal de ontwikkeling van het 323 Squadron sinds het einde van de jaren veertig in grote lijnen worden geschetst.

Een moeilijk gesternte

In de eerste jaren na de oorlog bestond er in ons land aanvankelijk weinig animo om forse investeringen te doen voor een nieuwe krijgsmacht. Hoewel tijdens de Tweede Wereldoorlog eerst de *Luftwaffe* en daarna de

Royal Air Force (RAF) en de *United States Army Air Force (USAAF)* het belang van het luchtwapen op overtuigende wijze hadden gedemonstreerd, gold die Nederlandse terughoudendheid zeer zeker ook voor de plannen over de opbouw van eigen luchtmacht.

Voor de vorming van een nieuwe luchtmacht bestond zo mogelijk zelfs nog minder draagvlak dan voor de wederopbouw van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Marine. Voor de aanschaf van voldoende vliegend materieel zou immers, zo werd in brede kring onderkend, diep in de geldbuidel moeten worden getast. Van nadelige invloed was ook dat de Nederlandse luchtmacht nog nauwelijks op traditie kon bogen. Zij stond in die eerste naoorlogse jaren voor de moeilijke opgave de strijd om erkenning aan te gaan, niet alleen in organisatorisch maar ook in financieel opzicht.

Onvoldoende draagvlak

Dat het voorshands ontbrak aan voldoende draagvlak om tot een grotere defensie-inspanning te komen, mag overigens geen verbazing wekken. Ons land was in de eerste jaren na de oorlog nu eenmaal met handen en voeten gebonden aan de strijd in Nederlands-Indië, wat tot grote financiële offers noopte. Bovendien vergde de wederopbouw van het land na de verschrikkingen van de bezettingstijd enorme investeringen.

Het klimaat zou zich slechts heel geleidelijk wijzigen. Onder invloed van de steeds verder verslechterende betrekkingen tussen Oost en West vanaf begin 1948 groeide langzaam maar zeker de overtuiging dat ons land zich niet langer kon en mocht onttrekken aan een grotere inspanning op defensie terrein.

Van een fundamentele koerswijziging zou echter pas sprake zijn, toen Chef van de Generale Staf generaal H.J. Kruls, die in de ogen van de politiek een al te voortvarende koers had voorgestaan, in januari 1951 met ontslag ging. Na diens vertrek en een kabinetscrisis ontstond er voldoende financiële basis om de wederopbouw van het Nederlandse defensieapparaat in bondgenootschappelijk kader in de gewenste richting te leiden. Bovendien was eind 1949 de Indonesische onafhankelijkheid een feit geworden, waardoor ons land de defensie-inspanning nagenoeg uitsluitend op Europa kon richten.

De opbouw van de luchtmacht

Opleidingen

Al tijdens de oorlog waren in Engeland voorbereidingen getroffen voor de vorming van een luchtmacht in het naoorlogse Nederland. Daarop werd na de Duitse capitulatie, in nauwe samenspraak met de Britten, voortgebouwd. De aandacht ging primair uit naar het oprichten van de, in het kader van de opbouw van de luchtmacht, meest essentiële oplei-

* De auteur is hoofd van de Sectie Luchtmachthistorie.

dingen en technische faciliteiten. Daartoe werd van de Britten, op uiterst voordelige wijze, het nodige vliegend materieel ontvangen. Ook stelde de RAF Nederlands luchtmacht-personeel aanvankelijk in de gelegenheid om in Engeland zélf opleidingen te volgen. Voor een deel gebeurde dat aan scholen die de Britse luchtmacht runde; in het bijzonder gold dat voor de opleiding van de eerste naoorlogse Nederlandse vliegers.

De medewerking van de Britten bleef echter niet hiertoe beperkt. Zo genoten de Nederlandse luchtstrijdkrachten in 1946-1947 bijvoorbeeld gastvrijheid op RAF Station Langham, waar geheel naar eigen inzicht, de opleiding van het toekomstige technisch personeel ter hand kon worden genomen.

Operationele eenheden

Pas in tweede instantie zou de aandacht uitgaan naar de oprichting van operationele eenheden. Daarbij gold van meet af aan als uitgangspunt dat in bondgenootschappelijk verband zou worden samengewerkt. Al kort na de oorlog werd overeengekomen dat Nederland en België één luchtverdedigingsgroep zouden vormen, maar de realisatie van dit voornemen vergde meer tijd dan oorspronkelijk was voorzien. Directeur van het Directoraat Nederlandse Luchtstrijdkrachten kolonel I.A. Aler liet de *Director of Allied Air Cooperation and Foreign Liaison, air commodore J.W.F. Merer* in september 1946 weten dat hij, gelet op alle praktische problemen waarmee hij inmiddels was geconfronteerd, voorlopig slechts wilde streven naar de vorming van een bescheiden luchtverdedigingsapparaat. De kern daarvan zou gaan bestaan uit twee jachtsquadrons, een radarsysteem, een *operations room* en een adequaat communicatiesysteem. Vanuit deze kern zou dan later de verdere uitbouw moeten plaatsvinden.

Voor wat betreft het type vliegtuig ging Alers voorkeur uit naar „*the modern current type of fighter in use in the RAF*”. Daarmee doelde hij zon-

der twijfel op de Gloster Meteor straaljager, waarmee een aantal squadrons van de Britse luchtmacht intussen was uitgerust. Alleen al uit psychologische overwegingen voelde Aler er niets voor de beide squadrons uit te rusten met een traditioneel en eigenlijk al verouderd schroefvliegtuig als de *Spitfire*. Naar mag worden aangenomen, werkten hier de lessen uit de meidagen van 1940 door, toen de Nederlandse krijgsmacht met overwegend infe-

tinck, die gelet op de moeilijke financiële positie van ons land uiterste zuinigheid wenste te betrachten, vond dát bij nader inzien te hoog gegrepen en dwong zijn ambtgenoot van Oorlog in de zomer van 1947 de plannen bij te stellen.

De aanpassingen die daarop in het opbouwplan voor de luchtstrijdkrachten werden aangebracht, motiveerde de minister van Oorlog onder meer met het argument dat de aanschaf van

Afb. 1. Kapitein-vlieger J. Flinterman vervulde de functie van commandant van de Jachtvliegschool op Twente, alvorens hij in het najaar van 1948 werd benoemd tot eerste commandant van het latere 323 Squadron

(Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

rieur materieel de strijd had moeten aanbinden tegen een modern bewappende tegenstander.

Politieke steun

Hoe bescheiden de voorgestelde opzet ook leek, brede politieke steun ervoor ontbrak vooralsnog. Minister van Oorlog A.H.J.L. Fiévez (1946-1948) sloot zich echter aan bij de gedachtegang van Aler en voerde op de begroting voor 1947 de aanschaf van enkele tientallen Gloster Meteors op. Minister van Financiën P. Lief-

al te veel toestellen in één keer geen aanbeveling verdiende, omdat straalvliegtuigen nu eenmaal snel verouderden. Voorts onderstreepte hij dat de aandacht primair diende uit te gaan naar de opleiding van het militaire kader en de vliegers; een beleidslijn die in de praktijk mede tot gevolg had dat de aanschaf van de benodigde straalvliegtuigen in de tijd zou worden uitgesmeerd. Er zou worden begonnen met de toestellen die nodig waren voor de opleiding van de straaljagerpiloten. →

De Gloster Meteor

Intussen was over de vliegtuigkeuze reeds uitvoerig van gedachten gewisseld. Oorspronkelijk was in politieke kringen de aanschaf van Spitfires overwogen, maar dat denkbeeld had men, op instigatie van Aler, uiteindelijk laten varen. Het leed immers geen twijfel dat 'jets' met straalturbine-aandrijving de toekomst van de militaire luchtvaart zouden gaan bepalen. De keuze viel uiteindelijk op de Gloster Meteor, het type straaljager waarmee inmiddels ook de Britse luchtmacht opereerde.

Proefvlucht

De geschiedenis van de Gloster Meteor gaat terug tot de eerste jaren van Tweede Wereldoorlog. Aan de basis van dit toestel stond F. Whittle (1908-1997), die reeds in de jaren dertig de eerste vliegtuiggasturbines had ontwikkeld. In samenwerking met de Gloster Aircraft Company construeerde hij de *Gloster Whittle E 28/39*, die op 25 mei 1941 zijn eerste proefvlucht maakte. Op basis van dit prototype kwamen de verschillende versies van de Gloster Meteor tot ontwikkeling.

In het laatste oorlogsjaar kon reeds de Mk 3-versie operationeel worden ingezet. In maart-april 1945 gebeurde dat ook vanaf Nederlands grondgebied. Het 616 Squadron van de RAF was toen korte tijd met de Meteor Mk 3 gestationeerd op het vliegveld Gilze-Rijen en later op de *airstrip* De Kluis, bij Nijmegen.

Inmiddels werd het toestel verder ontwikkeld. In april 1945 kwam de sterk verbeterde Gloster Meteor Mk 4 gereed. Deze nieuwe versie onderscheidde zich onder meer door twee krachtiger *Rolls Royce Derwent V* straalmotoren, waarmee een topsnelheid kon worden ontwikkeld van ongeveer 940 kilometer per uur. Door de stuwkracht die beide motoren produceerden, bleek een stijgsnelheid van 2240 meter per minuut haalbaar. Het was deze straaljager die later ook als eerste bij de Nederlandse luchtmachtstrijdkrachten zijn intrede zou doen.

Demonstratie

Een nadere kennismaking met de Gloster Meteor vond op 15 april 1947 plaats op de toenmalige luchtmachtbasis Valkenburg, waar voor dit doel een deskundig publiek was samengestroomd. Onder meer de Britse ambassadeur in ons land, N. Bland, was aanwezig maar ook tal van hooggeplaatste functionarissen uit de wereld van de militaire luchtvaart en het bedrijfsleven. Het programma omvatte allereerst de vertoning van een film waarin de ontwikkeling van de Britse straalvliegtuigen werd belicht. In aansluiting daarop verzorgde de verkoopdirecteur van de Gloster-fabriek, de vroegere chef testpiloot E. Greenwood, een toelichting op de technische mogelijkheden van de Meteor. Daarna was het de beurt aan *squadron leader* D.V. Cotes-Preedy om de Meteor voor te vliegen. Diens indrukwekkende demonstratie met het opvallend rood geschilderde toestel met het civiele registratienummer G-AIDC maakte op de aanwezigen diepe indruk.

Promotietour

De bijeenkomst op Valkenburg vormde een onderdeel van een promotietour van de Gloster-fabrieken met de Meteor, waarop vervolgens ook België, Denemarken, Zweden en Noorwegen zouden worden aangedaan. De organisatie op de luchtmachtbasis Valkenburg was in handen van de N.V. Nederlandse Vliegtuigen-fabriek Fokker, die er geen geheim van maakte grote belangstelling te hebben om de Meteor in licentie te gaan bouwen.

Een wens die trouwens ook in vervulling zou gaan, want in de zomer van 1948 kwam een overeenkomst tussen Fokker en de Gloster-fabrieken tot stand waarbij Fokker de licentierechten verwierf voor de vervaardiging van de Meteor Mk 4. De overeenkomst zou tevens van toepassing zijn op de vervolgversies van de Meteor. Fokker beperkte zich uiteindelijk tot de bouw van de Meteor Mk 8 en werkte in dat verband samen met de Belgische FN-fabriek die in licentie de

Rolls Royce-Derwent motoren voor dit toestel produceerde.

De eerste bestellingen

De principiële beslissing om straalvliegtuigen van het type Gloster Meteor Mk 4 aan te schaffen voor de Nederlandse luchtmachtstrijdkrachten was op het moment dat de demonstratie op Valkenburg plaatsvond al genomen. De invoering van de nieuwe toestellen zou slechts een kwestie van tijd zijn. In de loop van juni 1947 viel het besluit voorlopig alleen de Jachtvliegschool op Twente te voorzien van straalvliegtuigen. Daarbij zou het gaan om in totaal tien toestellen, die in series van vijf stuks zouden worden besteld. Nog diezelfde maand, op 27 juni, werd bij de Gloster Aircraft Company de eerste bestelling geplaatst. Het ging daarbij om vijf Meteors Mk 4, die per stuk £ 17.060 zouden gaan kosten. De tweede bestelling volgde op 29 december 1947.

De prijs was inmiddels opgelopen tot een bedrag van £ 18.250 per stuk. Op de begroting van 1948 konden vervolgens de gelden worden opgevoerd voor de aanschaf van 24 Meteors Mk 4 voor de twee luchtverdedigings-squadrons, die de basis zouden gaan vormen van de naoorlogse luchtmachtstrijdkrachten.

Twente en Leeuwarden aan basis van straaltijdperk

In afwachting van de komst van de Meteors was inmiddels in het voorjaar van 1948, mede op basis van bondgenootschappelijk overleg, de nodige vooruitgang geboekt met de planning van de verdere uitbouw van de luchtmachtstrijdkrachten tot 1954. In dat kader dacht men aan in totaal zeventien squadrons, te weten: acht squadrons dagjagers, vier squadrons nachtjagers, twee squadrons voor tactische luchtsteun, twee squadrons voor artilleriewaarneming en een transportsquadron. De vliegbasis Leeuwarden en de vliegbasis Twente werden aangewezen om de eerste op

te richten squadrons onderdak te bieden. Leeuwarden zou twee squadrons dagjagers en twee squadrons nachtjagers dienen te huisvesten, Twente twee squadrons dagjagers en één squadron nachtjagers.

De opbouw van het luchtverdedigingsapparaat van de Nederlandse luchtmacht zou beginnen op Leeuwarden. Volgens de plannen van april 1948 moesten de eerste twee squadrons dagjagers in de loop van 1949 op de vliegbasis bij de Friese hoofdstad worden gestationeerd. Deze twee squadrons zouden later bekendheid krijgen als 323 Squadron en 324 Squadron.

De geboorte van het 323 Squadron

Hoewel het 323 Squadron en de vliegbasis Leeuwarden sinds jaar en dag ten nauwste met elkaar verbonden zijn, lag de oorsprong van dit squadron niet op Leeuwarden, maar op Twente. De geschiedenis van het eerste luchtmachtssquadron dat werd uitgerust met straaljagers gaat terug tot het najaar van 1948.

Op 24 juni 1948 werden de eerste drie Meteors door het Commando Legerluchtmacht Nederland van de Gloster Aircraft Company overgenomen. De toenmalige eerste luitenant-vlieger waarnemer F. Vijzelaar was, namens de Nederlandse luchtmacht, in Engeland belast met de afnamekeuring. Vijzelaar zelf, R. Drijland en J. Coocksey (beiden verbonden aan de Gloster Aircraft Company) vlogen de toestellen vervolgens op zondag 27 juni 1948 vanuit Engeland over naar Nederland. Op het vliegveld Wel-schap, bij Eindhoven, werd een tussenlanding gemaakt, waarna de vliegers koers zetten naar Twente. Daar arriveerden zij omstreeks 20.00 uur.

Vliegshow

Op Twente werden de toestellen onder grote belangstelling afgeleverd bij de Jachtvliegschool. Het was een belangrijk moment want met de aan-

komst van de drie Meteors was voor de luchtmacht het begin van het straaltijdperk aangebroken. De leiding van de Nederlandse luchtmacht onderkende de historische betekenis van de aankomst van de eerste Meteors.

Al op maandag 28 juni togen Chef van de Luchtmachtstaf generaal-majoor C. Giebel en Commandant Legerluchtmacht Nederland kolonel I.A. Aler naar Twente om de straaljagers te inspecteren.

Enkele dagen later werd ook luchtvaartminnend Nederland de gelegenheid geboden de nieuwe trots van de luchtmacht te bewonderen. Dat gebeurde tijdens het vliegfeest ter afsluiting van de groots opgezette viering van het 35-jarig bestaan van de Militaire Luchtvaart in ons land, een feest dat op 3 en 4 juli 1948 plaatsvond op vliegveld Ypenburg.

De tweemotorige Gloster Meteors, aldus *De Vliegende Hollander* in zijn editie van 10 juli, wisten door hun „fantastische snelheid”, hun enorme

stijgvermogen en wendbaarheid grote indruk te maken op de vele duizenden toeschouwers die de landingsbaan bij deze vliegshow omzoomden.

De Jachtvliegschool

De Meteors werden op de vliegbasis Twente ingedeeld bij de Jachtvliegschool op 'Oost'. Kapitein-vlieger J.L. Flinterman, op dat moment nog commandant van de Jachtvliegschool, ontfermde zich daar over de toestellen. Hij was het die in het najaar van 1948 met de voorbereidingen voor de vorming van het eerste Meteor-squadron werd belast. Flinterman, een voormalig oorlogsvlieger en onder meer onderscheiden met het Vliegerkruis, had reeds op 13 december 1945 zijn eerste solovlucht met een Meteor Mk 4 gemaakt. Dat gebeurde vanaf *RAF Molesworth*, waar de *Meteor Conversion Unit* was gevestigd. Zijn verdere opleiding tot straaljagerpiloot had hij samen met R. van Daalen Wetters gevolgd te Sawbridgeworth en Norwich. Beiden hadden daar eveneens kennis kunnen maken met een ander Brits straalvliegtuig, de *De Havilland Vampire*.

Afb. 2. Majoor Flinterman met de vliegers, die op 28 januari 1949 de Meteors van Twente overvlogen naar Leeuwarden.

Van links af: B. van Gelder, J. Linzel, B. van Oord, J. Flinterman, J. Bakker, S. Aertsen, B. de Ruyter en R. van Mil

(Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

Opleiding van vliegers

Kort na de aankomst van de straaljagers op Twente werd een begin gemaakt met een reorganisatie van de opleiding van de toekomstige jachtvliegers van de Nederlandse luchtmacht. Tot de komst van de Gloster Meteor had de Spitfire hier nog als het boegbeeld gediend. Die tijd was nu voorbij.

Om over voldoende instructeurs voor de Meteor-opleiding te kunnen beschikken, werden meteen enkele ervaren Spitfire-vliegers geplaatst op dit straalvliegtuig. Daarna begon de eerste Meteor-cursus. Hieraan werd deelgenomen door vliegers die zojuist de Spitfire-opleiding hadden doorlopen en enkele uren op de tweemotorige *Airspeed Oxford* hadden gevlogen; dat laatste werd nodig geoordeeld omdat de Meteor ook met twee motoren was uitgerust.

Bij de conversie naar de Meteor was het zeker aanvankelijk behelpen geblazen. Het aantal toestellen was immers nog klein – in september 1948 bedroeg het tien stuks – en een tweezitsversie van de Gloster Meteor was nog niet beschikbaar. In plaats daarvan werden zogenaamde 'kameelduals' gebruikt: de munitiebakken achterin de cockpit werden verwijderd, waarna de instructeur op zijn knieën plaatsnam in de vrijgekomen ruimte. Zo kon onderricht worden gegeven in het taxiën en konden *speedruns* op de startbaan worden uitgevoerd. Daarnaast werd mondjesmaat gebruikgemaakt van een link-trainer. Zo werd, op geïmproviseerde wijze, de basis gelegd voor de verdere opleiding op de Meteor. Zodra de leerlingen zich de *cockpitdrill* voldoende eigen hadden gemaakt, volgde de eerste solovlucht.

Opleiding van technisch personeel

Behalve de opleiding van vliegers was intussen ook de scholing van het technisch personeel ter hand genomen. Ook in dat verband kon dankbaar gebruik worden gemaakt van faciliteiten in het Verenigd Koninkrijk. Ongeveer 30 technici van de

Vliegtuigtechnische Dienst van Twente waren in januari 1948 het Kanaal overgestoken om bij Britse fabrieken een korte stage te lopen. Daar werden zij wegwijs gemaakt in de specifieke technische know-how met betrekking tot de Meteor. Deze stageperiode werd afgesloten op de RAF-basis Horsham St Faith in Norfolk (East Anglia) voor een praktijktraining bij de vier aldaar geplaatste Meteor-squadrons. Deze hadden nog de beschikking over de Meteor Mk 3, maar waren inmiddels aan het overschakelen op de Mk 4. Eind maart 1948 keerden de technici terug naar Nederland en werden vervolgens te werk gesteld op de vliegbasis Twente.

Lezingen

Om de voorbereiding op het straalvliegtuig zo goed mogelijk te laten verlopen, werden er lezingen georganiseerd. Zo hield een functionaris van de Gloster Aircraft Company op 8 november 1948 op Twente een voordracht over 'het vliegen met hoge snelheid' voor alle vliegers en technische officieren. Ook werd een voorzichtig begin gemaakt met de ontwikkeling van tactieken voor de inzet van de Gloster Meteor.

Huisvesting

Overigens lag het van meet af aan geenszins in de bedoeling dat Flinterman met zijn Meteors op Twente zou blijven. Het voornemen was immers zo spoedig mogelijk te verhuizen naar Leeuwarden. Vanaf 1946 was er op de Friese vliegbasis reeds veel werk verzet om daar enkele operationele jacht-squadrons te kunnen accommoderen. Dat bleek ook nodig. Het banenstelsel dat door de Duitsers was aangelegd, had in de laatste fase van de oorlog grote schade opgelopen en moest dus grondig worden gerepareerd, en later deels ook opnieuw worden bestraat. Pas in oktober 1948 waren deze werkzaamheden grotendeels afgerond. Veel tijd ging ook heen met het aanbrengen van afasteringen, het opruimen van de vele explosieven die op het vliegveld werden aangetroffen, en met het opknappen van de nog aanwezige Duitse hangars. Bovendien

moesten enkele nieuwe hangars worden gebouwd en diende er een nieuwe verkeersstoren te verrijzen.

Eveneens was er veel werk verzet om het squadron te zijner tijd in Leeuwarden een goed leef- en werkklimaat te bieden. Deze inspanning strekte zich verder uit dan de vliegbasis zelf. Dit moge blijken uit het feit dat de commandant van de basis luitenant-kolonel-vlieger J.G. Sissingh op 18 oktober 1948 langs schriftelijke weg een beroep deed op Burgemeester en Wethouders van de stad Leeuwarden om de huisvesting van het personeel dat zou overkomen, in goede banen te leiden. Hij wees er in zijn brief op dat:

(...) verscheidene van de betrokkenen, gedurende de bezettingsjaren door hun goede diensten aan het Vaderland bij de R.A.F. als anderszins gedwongen waren gescheiden van hun gezin te leven, terwijl na de bevrijding als gevolg van de vele overplaatsingen deze ongewenste toestand voor velen nog lang heeft voortgeduurd of zelfs nog voortduurt.

De overplaatsing van het squadron

Op 10 november 1948 was het zover dat kapitein-vlieger Flinterman een eerste proeflanding kon maken op Leeuwarden. Deze verliep „geheel naar wens”, waarna de voorbereidingen voor de feitelijke overplaatsing van het squadron begonnen. In dat kader verhuisde de helft van de Vliegtuigtechnische Dienst op Twente begin december 1948 naar Leeuwarden.

Op 15 november was inmiddels op Twente het Nr 1 Jachtvliegsquadron officieel opgericht onder bevel van Flinterman. Van een volledig operationeel squadron was op dat moment nog allerminst sprake. Het squadron beschikte niet over eigen materieel en was in feite nog steeds aangewezen op de toestellen van de Jachtvliegschool. Slechts enkele Meteors waren vlieggereed en het ontbrak ook nog aan voldoende vliegers.

De eerste ervaringen met het gebruik van de Meteor leerden – hoe kon het ook anders – dat de luchtmachtorganisatie aanvankelijk erg onwennig stond tegenover het fenomeen straaljager. Zo bleek de verkeersleiding op Twente veel moeite te hebben met het feit dat de Meteors weer zo snel op hun basis terugkeerden. Ook het vullen van de brandstoftanks van de Meteors en het starten op andere velden leverden in het begin de nodige problemen op.

Om het vliegend materieel voor het op Leeuwarden te stationeren squadron in Groot-Brittannië op te halen – voorlopig ging het om acht toestellen – werden op 17 januari 1949 zes vliegers van Twente overgevlogen naar Moreton Valence, het vliegveld van de Gloster Aircraft Company. De zes vlogen de Meteors samen met twee invliegers van Gloster de volgende dag, via Manston, naar Twente, waar de overname-inspectie plaatsvond.

Aankomst op Leeuwarden

Oorspronkelijk lag het in de bedoeling dat de Meteors op 27 januari 1949 vanuit Twente naar Leeuwarden zouden worden overgevlogen, waar inmiddels alles in gereedheid was

gebracht om het squadron te verwelkomen. In verband met „een lichte nevel” werd echter tot uitstel besloten. Op 28 januari 1949 lukte het wel. Aan het begin van de middag landden de acht Meteors onder commando van de inmiddels tot majoor bevorderde Flinterman, in twee formaties van vier toestellen op Leeuwarden.

Luitenant-kolonel-vlieger Sissingh richtte namens de Commandant Luchtmacht Nederland kolonel A. Baretta meteen na de landing enkele woorden tot de vliegers en de grote schare belangstellenden die naar de vliegbasis waren gekomen. Hij sprak de overtuiging uit dat met de „blijde inkomst” van het squadron op Leeuwarden een solide basis was gelegd voor de verdere uitbouw van de Nederlandse luchtmacht. Dat het commando over het squadron werd opgedragen aan Flinterman gold daarbij welhaast als een vanzelfsprekendheid. Op gezag van Baretta liet Sissingh de toehoorders weten:

„Het is met groot vertrouwen in de bekwaamheden van de Majoor Flinterman, dat aan hem, die de afgelopen oorlog zijn sporen als jachtvlieger ten volle heeft verdiend, de lei-

ding wordt opgedragen van ons eerste na-oorlogse jagersquadron, daarbij de voetsporen drukkende van zijn grote voorganger, de toenmalige luitenant-vlieger Van Weerden Poelman, die destijds werd belast met het commando over het eerste vooroorlogse jagerverband”.

Luchtverdedigingsoefeningen

Per 14 april 1949 werd de nummering van het squadron in het kader van afspraken binnen de Westerse Unie aangepast. Vanaf dat moment luidde de officiële aanduiding ‘323 Squadron’. Onder die nieuwe benaming nam het squadron reeds in de zomer van 1949 deel aan enkele internationale luchtverdedigingsoefeningen. Om te beginnen participeerde het in de tweede helft van juni 1949 in een oefening die werd gehouden vanaf Thorney Island in Hampshire. Door diverse omstandigheden lieten de prestaties van het squadron bij deze oefening te wensen over. Dit werd vooral toegeschreven aan het feit dat bij het radioverkeer hinder werd ondervonden van interferentie en aan slecht zicht. Toch maakte het squadron anderszins op de Britten blijkbaar een goede indruk. Het blad *The Aeroplane* schreef op 1 juli 1949:

The commanding officer and many other members of the squadron were trained in England and several of them served with great distinction in the War. Most of them speak perfect English.

In aansluiting op deze oefening vanaf Thorney Island nam het 323 Squadron vervolgens, vanaf diezelfde vliegbasis, deel aan *Exercise Foil*. Bij deze oefening kwam onder meer naar voren dat de vliegtuigherkenning door de Nederlandse vliegers te wensen overliet. Chef van de Luchtmachtstaf generaal-majoor Giebel maakte hiervan melding in de vergadering van het Comité Verenigde Chefs van Staven van 9 september 1949 en bepleitte bij die gelegenheid de oprichting van een gecombineerde herkenningsschool voor de hele krijgsmacht. →

Afb. 3 Eén van de Meteors van het eerste uur: de I-32, die in januari 1949 aan de inventaris van het latere 323 Squadron werd toegevoegd

(Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

Nieuwe records

In de eerste periode van het 323 Squadron op Leeuwarden werden ook de grenzen van de vliegtechnische mogelijkheden van de Meteor afgestast. Zo verbeterde Flinterman op 15 augustus 1949 boven Ameland met de Meteor I-48 het Nederlandse hoogte-record en bracht dit op 14.821 meter. Het oude record had op naam gestaan van reserve eerste-luitenant-vlieger H. Leegstra, die in 1939 met een Fokker D-XXI een hoogte van 11.353 meter had weten te bereiken.

Vervolgens brak Flinterman op zondag 28 augustus, eveneens bij Ameland, met dezelfde Meteor ook het snelheidsrecord. Hij wist toen een snelheid van 953,1 km per uur te behalen. Bij beide gelegenheden werden de metingen verricht door personeel van het Nationaal Luchtvaartlaboratorium. De begeleiding van de pogingen het record te verbreken betekende de opmaat voor een steeds hechter wordende samenwerking tussen de luchtmacht en het Nationaal Luchtvaartlaboratorium bij de wetenschappelijke begeleiding van het operationeel vliegtuiggebruik.

Flinterman persoonlijk kreeg veel lof toegezwaaid voor zijn geslaagde pogingen, hoewel hij daar niet op uit was geweest. In het luchtvaartblad *AVIA* van 1 september 1949 verklaarde hij dat hij alleen had beoogd de aandacht te vestigen op en vertrouwen te wekken in het nog jonge straaljagerwapen. Daaraan bestond vooral behoefte omdat de animo om straaljagervlieger te worden op dat moment niet bepaald overweldigend was. In de volgende jaren kwam daarin verandering, zodat de vulling van de luchtverdedigingssquadrons geen onoverkomelijke problemen meer opleverde.

Overkoepelend orgaan

De oprichting van het 323 Squadron vormde uiteindelijk de opmaat tot de oprichting van het Commando Luchtverdediging (CLV), dat in 1950 tot stand kwam als overkoepelend orgaan voor de luchtverdedigingssquadrons. In het najaar van 1951 res-

sorteerden inmiddels zes squadrons onder het CLV. In datzelfde jaar werd ook de basis gelegd voor het Commando Tactische Luchtstrijdkrachten, dat de tactische squadrons van de luchtmacht onder zijn hoede zou gaan nemen. Het eerste, het 311 Squadron, werd op 1 mei 1951 op de vliegbasis Volkel opgericht.

Intermezzo op Twente

Na ruim een jaar kwam er een einde aan de eerste plaatsing van het 323 Squadron op Leeuwarden. In het voorjaar van 1950 besloot het Commando Luchtmacht Nederland de schietinstructie van de Jachtvlieg-school op Twente over te dragen aan het 323 Squadron. Dat keerde daarop weer naar Twente terug. Tot commandant van het squadron werd kapitein-vlieger J. van Arkel benoemd, die vervolgens ook de Schietschool binnen het squadron opzette.

De verplaatsing van Leeuwarden naar Twente vond plaats op 15 mei 1950. Behalve de toestellen – negen Gloster Meteors, waarvan één tweezitter Mk 7 – keerde ook een deel van het technische personeel weer naar Twente terug. De vliegers togen, meteen na aflevering van de toestellen, weer naar Leeuwarden om daar de kort tevoren opgerichte squadrons 324 en 325 te gaan versterken. Alvorens op Twente een begin kon worden gemaakt met de schietopleiding voor de toekomstige jachtvliegers, moesten alle toestellen van het 323 Squadron, vooral voor wat betreft de vizieren, kanonnen en boordcamera's een grondige onderhoudsbeurt ondergaan. De vliegers die bij de Jachtvlieg-school op Twente de Meteor hadden leren vliegen, kregen bij de Schietschool van het 323 Squadron eerst een grondschoolopleiding. In aansluiting daarop vonden schietoefeningen plaats, waarbij in tweede instantie ook met scherp werd geschoten. Voor die laatste schietoefeningen streek het 323 Squadron telkens weer voor de duur van twee weken neer op de vliegbasis Leeuwarden. Vandaaruit

werd dan, voor het schieten op gronddoelen, veelvuldig naar de Vliehors op Vlieland gevlogen, waar inmiddels een schietrange was ingericht. Het schieten op luchtdoelen, in de vorm van een 'manche' of sleepzak, werd beoefend boven de Noordzee. Deze omslachtige gang van zaken leidde ertoe dat in 1952 werd besloten om het squadron toch weer naar Leeuwarden terug te halen. Bij nader inzien werd het efficiënter gevonden de schietopleiding te doen plaatsvinden vanaf de locatie die het dichtst lag bij schietrange te Vlieland. Het laatste te Leeuwarden gevormde squadron, 326, werd in verband daarmee verhuisd naar Twente. Het 323 Squadron keerde zodoende op 21 april 1952 terug op de vliegbasis Leeuwarden. Sindsdien heeft het daar onderdak genoten.

Taken van het 323 Squadron

Het 323 Squadron fungeerde tot begin jaren zestig primair als schietschool. Het verzorgde de elementaire schietopleiding voor de operationele vliegers en was tevens belast met de opleiding van de schietinstructeurs. Ook gaf het herhalingscursussen voor vliegers die bij andere squadrons waren ingedeeld. Daarnaast zou het in tijd van oorlog als een gewoon operationeel dagjagerssquadron worden ingezet. Die combinatie van opleidingselementen en operationele taken kenmerkt het squadron ook nu weer in belangrijke mate.

Materieel

Het 323 Squadron bediende zich bij de uitvoering van zijn taken tot eind 1957 uitsluitend van Gloster Meteor toestellen, tot 1954 alleen van de Meteor Mk 4 en daarna overwegend van de verbeterde Mk 8. In het najaar van 1957 stapte het, als laatste van de KLU-luchtverdedigingssquadrons over op de *Hawker Hunter*, eveneens een toestel van Britse origine. Deze straaljager werd vanaf 1960 uitgerust met de *Sidewinder*-luchtdoelraket, waardoor het boordkanon zijn functie

Afb. 4 Het schoonmaken van de kanonlopen van een Meteor (Leeuwarden 1949). Aan weerszijden van het voorste rompsegment was de Meteor uitgerust met twee British-Hispano Mk 5 snelvuurkanonnen
(Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

als hoofdwapen voor het luchtgevecht langzaam maar zeker verloor.

Toen in september 1961 in verband met de op handen zijnde uitfasering van de Hawker Hunter de Schiet-school ophield te bestaan, kon het 323 Squadron zich volledig gaan concentreren op zijn operationele taken. Daarin kwam geen verandering toen in het voorjaar van 1964 de *Lockheed F-104 Starfighter* zijn intrede deed bij het squadron. Met dit toestel kreeg het 323 Squadron voor het eerst de beschikking over materieel van Amerikaanse makelij. Nieuw was dat met de Starfighter ook 's nachts en bij slecht zicht onderscheppingen konden worden uitgevoerd. Door zijn radar beschikte de Starfighter immers over *all-weather-capaciteit*.

Reorganisatie

Inmiddels voltrok zich op het punt van de opzet van de luchtverdediging binnen de luchtmachtorganisatie een ingrijpende reorganisatie. Een aantal vliegende squadrons was opgeheven

en daarvoor in de plaats waren geleide wapensquadrons gekomen, die waren gehuisvest in West-Duitsland. Uiteindelijk bleven van de oorspronkelijke luchtverdedigingssquadrons alleen het 322 en het 323 Squadron op Leeuwarden over, alsmede het sinds 1954 op Soesterberg gestationeerde Amerikaanse *32 Tactical Fighter Squadron*.

Een andere verandering was dat de luchtverdediging niet langer louter als een nationale aangelegenheid werd beschouwd. In 1961 werden ook de luchtverdedigingseenheden van de Koninklijke Luchtmacht, in navolging van de squadrons die deel uitmaakten van het Commando Tactische Luchtstrijdkrachten, onder *operational control* van de Commandant *Second Allied Tactical Air Force (2ATAF)* geplaatst.

Luchtverdediging

In het derde kwartaal van 1965 was het 323 Squadron weer volledig operationeel. Het vloog nu met de supersonische *F-104 Starfighter* en

concentreerde zich daarbij, zeker aanvankelijk, als vanouds op zijn traditionele luchtverdedigingstaak. Per 1 oktober kwam daar nog de *Quick Reaction Alert (QRA)* bij, een taak die inhield dat het squadron bij toerbeurt met twee toestellen gereed moest staan om bij spoedgevallen – bijvoorbeeld wanneer Warschaupact-toestellen het NAVO-luchtruim waren binnengedrongen – meteen te kunnen onderscheppen.

In het kader van de *air defence*-taak werden door het 323 Squadron zogenaamde 'zoomvluchten' uitgevoerd, waarbij de vliegers tot zeer grote hoogte stegen. Soms werd daarbij zelfs op een hoogte van 70.000 voet geopereerd. Deze zoomvluchten werden uitgevoerd om zeer hoog vliegende strategische bommenwerpers te kunnen onderscheppen.

Herziening van het takenpakket

Reeds in de loop van de jaren zestig werd duidelijk dat het takenpakket van het vliegende gedeelte van de Koninklijke Luchtmacht op termijn een grondige aanpassing zou moeten ondergaan. De eigenlijke luchtverdediging, het onderscheppen van supersonische, op grote hoogte opererende bommenwerpers, zou een jachtvliegtuig vergen dat, naar Nederlandse maatstaven, niet meer betaalbaar zou zijn. Bovendien zou voor het onderscheppen op lagere hoogte weer een ander toestel nodig zijn. Zo groeide de overtuiging dat Nederland zich beter zou kunnen concentreren op taken als *air superiority*, *close air support* en *tactical recognition*. In dat licht werd al aan het begin van de jaren zeventig gepleit voor overschakeling op één hoofdtype vliegtuig, waarmee al deze taken zouden kunnen worden vervuld.

In zekere zin had deze discussie in de praktijk al haar weerslag op het 323 Squadron. Aan het einde van de jaren zestig werd reeds geoefend in specifieke tactische taken, zoals het navigeren op lage hoogte gevolgd door een *delivery* op de schietrange, met schieten op gronddoelen of het drop-

pen van oefenbommen. Deze aanpassing van het takenpakket hield ook verband met een belangrijke wijziging in de NAVO-strategie. De *flexible response* deed zijn intrede, wat een accentverschuiving naar luchtverdedigings- en conventionele aanvalsoperaties op geringe hoogte nodig maakte.

Onder invloed van deze ontwikkeling groeiden de luchtverdedigingssquadrons en de tactische squadrons op Volkel, Twente, Gilze-Rijen en Eindhoven als het ware naar elkaar toe.

Op 17 mei 1979 werd het 323 Squadron tijdelijk samengevoegd met het 322 Squadron. Aanleiding daartoe vormde de introductie van de *General-Dynamics F-16*. De overgang van de F-104 naar de F-16 had ingrijpende gevolgen voor het takenpakket van de luchtmacht. Aangezien de F-16 oorspronkelijk slechts kon opereren bij weer met redelijk zicht, werd de all-weather-verdediging voortaan overgelaten aan het 32 Tactical Fighter Squadron op Soesterberg, dat sinds eind 1978 was uitergerust met de uiterst moderne *McDonnell Douglas F-15 Eagle*. Tevens werd de luchtverdediging op zeer grote hoogten aan dit squadron toevertrouwd.

Het F-16 tijdperk

Op 11 september 1981 brak het F-16 tijdperk voor het 323 Squadron metterdaad aan. Het squadron kreeg nu de beschikking over een toestel dat weliswaar geen all-weather-capaciteit bezat, maar wel veel wendbaarder was dan de *Starfighter*, een groter vliegbereik had en een veel grotere bommenlast met zich kon meevoeren. Het 323 Squadron werd op 1 april 1982 weer als operationeel aan de NAVO aangeboden. Het kreeg twee taken: het bevechten van het beperkte luchtoverwicht (30 procent) en grondaanval (70 procent). Ook de zogeheten QRA ging weer tot het takenpakket behoren. De *Fighter Bomber Attack* (FBA)-taak werd in 1986 echter tijdelijk afgestoten. Dit

hield verband met de integratie in het 323 Squadron van de Transitie en Conversie Afdeling F-16 TCA. In 1990, toen het Nederlandse detachement in Tucson zijn eerste F-16 vliegers ging afleveren, werd de oude situatie weer hersteld.

Een nieuwe fase in de geschiedenis van het squadron brak aan per 3 juli 1992, toen het 323 Squadron de benaming 'Tactisch Training, Evaluatie en Standaardisatie Squadron' (TACTESS) kreeg. Sedertdien fungeert het als hét centrum van de Koninklijke Luchtmacht voor de opleiding van vlieg- en wapeninstructeurs. Tevens is het structureel belast met het opzetten en

begeleiden van de geïntegreerde gevechtstraining-oefeningen. Op die wijze geeft het 323 Squadron anno 1999 inhoud aan zijn traditionele opleidingstaak en vervult zo als het ware een voortrekkersrol in de Koninklijke Luchtmacht.

Overigens is het 323 Squadron, naast deze opleidingstaken, officieel in de *swing-role* belast met de CWI-taak (*Clear-Weather Intercept*) en de FBA-taak. Op korte termijn zullen de F-16-toestellen van het 323 Squadron een grondige modernisering in het kader van de *Midlife Update* ondergaan.

Literatuur

Bij de samenstelling van dit artikel werd onder meer geput uit de dagboeken van het 323 Squadron (bewaard bij de Sectie Luchtmachthistorie Staf BDL te Den Haag) en uit archiefcollecties berustende bij het Centraal Archievendepot van het ministerie van Defensie te Rijswijk. Voorts werd gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- H.R. Allen, 'Know Your Ally! The Netherlands Army Air Force', in: *R.A.F Quarterly* 1950, nr. 2, 51-53, 69.
- J.A. van der Blik, *75 Years of Aerospace Research in The Netherlands. A Sketch of the National Aerospace Laboratory NLR 1919-1994*, Amsterdam 1994.
- S.O.B., 'The Air Defence Exercises Open', in: *The Aeroplane*, July 1, 1949, 4-6.
- K.P. Bloema, 'Luchtmacht zoekt nieuwe deeltaken', in: *Het Parool*, 6 december 1972.
- M.D. Bogaarts, *Parlementaire geschiedenis van Nederland na 1945. De periode van het Kabinet-Beel 3 juli 1946-7 augustus 1948*, Band A, 's-Gravenhage 1989.
- C. Bowyer, *Gloster Meteor*, London 1985.
- A. Brouwer, *Strijdend ten aanval. 30 jaar 323*

- squadron*, Leeuwarden 1979.
- M. Coenen, N. Geldhof, *Gloster Meteor F. Mk 4*, Soesterberg 1991.
- M. Coenen, N. Geldhof, *Gloster Meteor T. Mk 7*, Soesterberg 1992.
- J. Flinterman, 'Meteor-mijmeringen', in: *Onze Luchtmacht*, XV (1963), juni, 114-117.
- W. Helfferich, 'De Gloster Meteor. De eerste straaljager van de KLU (deel 1)', in: *Onze Luchtmacht*, oktober 1987, 2-7.
- W.F. Helfferich, 'Omscholing op F-16 in volle gang', in: *Onze Luchtmacht*, augustus 1982, 98.
- W. Helfferich, *Squadrons van de Koninklijke Luchtmacht*, Hilversum 1994 (derde druk).
- J.A.M.M. Janssen, I.A. Aler (1896-1981) in: G. Teitler, W. Klinkert (red.), *Kopstukken uit de krijgsmacht. Nederlandse vlag- en opper-officieren 1815-1955*, Amsterdam 1997, 336-351.
- [H.] K.[osman], 'Per Meteor van troposfeer naar stratosfeer', in: *Avia. Officieel orgaan van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Luchtvaart*, 1 september 1949, 375-376.
- B. Philpott, *Meteor*, Wellingborough 1986.
- D. Starink, *Gevechtsvliegtuigen voor de KLU. De geschiedenis van de keuzebepaling en de aanschaf*, 's-Gravenhage 1991.

MENINGEN van anderen

Beter luisteren, meer seks?

Met grote belangstelling en heel veel genoegen heb ik het lezenswaardige artikel 'Beter luisteren, meer seks?' gelezen.* Vanaf deze plaats wil ik graag een aantal opmerkingen/kanttekeningen plaatsen.

In hun artikel gaan de schrijvers onder meer in op de thuisfrontzorg die door defensie wordt geboden aan de relatie(s) van de uitgezonden militair. Gesproken wordt over een dag halverwege de uitzending waarop men met vragen terecht kan bij een telefooncirkel en waar een nieuwsbrief wordt verzorgd. Dit is niet helemaal juist. Op deze *midtermdag*, want dat wordt hier bedoeld, wordt aandacht besteed aan de terugkeer van de militair in het gezin en de problemen die zich daar eventueel bij kunnen voordoen. Een psycholoog van de Afdeling Individuele Hulpverlening (AIH) verzorgt een lezing over dit onderwerp.

Ook wordt gesproken over regionale thuisfrontdagen. Bedoeld wordt hier de *regiocontactdag*, die elke tweede zaterdag van de maand op negen locaties verspreid over geheel Nederland wordt gehouden. De bedoeling van deze regiocontactdag is de relatie(s) van de uitgezonden militair in de gelegenheid te stellen om ervaringen uit te wisselen met lotgenoten en hen te informeren over de meest actuele stand van zaken in de diverse missiegebieden.

De afstand van de woonplaats van de militair naar de locatie van de eenheid waarmee hij/zij wordt uitgezonden, staat los van het bezoeken van een regiocontactdag. Er is juist gekozen voor een spreiding over heel Nederland om een ieder in de gelegenheid te stellen deze dag bij te wonen, zonder dat men daar een te grote afstand voor moet afleggen. Er is geen relatie tussen de locatie van de eenheid

waarmee men wordt uitgezonden en de locaties van de regiocontactdag.

Het artikel is alleen gericht op echtgenotes van uitgezonden BOT-militairen en geeft mogelijk geen juist beeld van de maatschappelijke waardering over de thuisfrontzorg van de KL. Bovendien is het onderzoek wat gedateerd. Het gaat om een enquête uit januari 1997 over de ervaringen van 1996. Het beeld kan thans wat anders worden ingekleurd. In dat kader wil ik verwijzen naar een onderzoek dat CDPO/MOA op verzoek van de directeur Operationele Staf heeft gehouden onder 1022 eerste relaties (naast echtgenotes ook ouders, broers, zussen enzovoort) van op dat moment uitgezonden militairen en van recent reeds teruggekeerde militairen (zowel BOT als BBT).

Doel was de klanttevredenheid te bepalen ten aanzien van het produkt thuisfrontzorg dat onder leiding van OPS BLS wordt geleverd. De enquête werd in september 1998 gehouden en bestond uit vijf delen: het eerste deel bevatte een aantal persoonsgerichte vragen en de overige delen hadden direct dan wel indirect betrekking op de thuisfrontzorg van de KL (onder meer Monitor, Telefooncirkel, Informatievoorziening door het Situatiecentrum OPS BLS).

Bijna negentig procent van de geënquêteerden (406 personen hebben de enquête ingevuld teruggestuurd) gaf aan de thuisfrontzorg als goed tot zeer goed te ervaren.

maj. C.J. VERHOOG,
voorzitter Thuisfrontcomité KL

Wetenschappelijk?

De *Militaire Spectator* is het blad van een vereniging die tot doel heeft de krijgswetenschap te beoefenen. In de *Militaire Spectator* nummer 2, jaargang 168 (1999), geeft de redactie de ruimte aan een auteur die in het editoriaal over 'vertrouwen' (en de rol van de vakbonden bij Defensie) mag schrijven en aan L. Polman in een artikel over vermeende 'Journalistieke zepers' in de zomer van 1998.

* MS 168 (1999)(2) 89-97.

Ik vraag mij af in hoeverre deze artikelen een bijdrage leveren aan de beoefening van de krijgswetenschap. Ik wil het hier niet hebben over de krijgskundige aspecten van de artikelen, wel over de wijze waarop mediaprocessen in relatie tot krijgshandelingen en de rol van de vakbonden in relatie tot de wijze waarop de krijgsmacht functioneert, becommentarieerd worden.

Zo zou ik de auteur van het editoriaal willen uitnodigen om duidelijk te maken welke inspanningen hij of zij heeft geleverd om de volgende stelling te staven: „Het is goed dat de bonden vingers op zere plekken leggen, maar laat hen dat met concrete, harde en volledige dossiers doen”. Ik vraag mij af of de auteur de moeite heeft genomen om het volledige dossier in te zien waarop de door de auteur zo genoemde 'vendetta' tegen de vorige staatssecretaris is gebaseerd. Ik vermoed dat dit voorbeeld dan niet in het editoriaal terecht was gekomen, in ieder geval niet op deze wijze.

Wetenschap vereist een zorgvuldige omgang met de bronnen, zo heb ik altijd begrepen. Het is mogelijk dat je bronnen, en daarmee feiten, over het hoofd ziet. Ik zal het de auteur dan ook niet aanrekenen dat de eerste militaire vakbond in Nederland niet in 1898 maar in 1897 werd opgericht (om precies te zijn op 22 januari 1897, toen werd de Bond van Nederlandse Marine Matrozen opgericht).

Maar als een bekende bron niet wordt aangeboord, dan is het mogelijk dat iemand gebruik maakt van een selectieve handelwijze die zich niet goed verdraagt met het objectieve karakter, de falsifieerbaarheid of verifieerbaarheid van wetenschappelijk geachte beweringen. Tenzij de auteur aannemelijk kan maken waarop de selectie gebaseerd is en waarom deze verantwoord is.

Ook mevrouw Polman maakt gebruik van het instrument 'willekeurige selectie' in haar artikel. Volgens mij ging het in de zomer van 1998, ook in de publiciteit, niet alleen om een incident waarbij een (of waren het er meer?) Nederlands militair voertuig over iets anders dan een 'hobbel' zou zijn gereden. Het is heel goed mogelijk dat alleen dit aspect de aandacht heeft

* MS 169 (1999)(2) 98-104.

getrokken van haar Franse connectie. Maar ik vermoed dat veel Nederlanders, en in ieder geval de mensen die de krijgsmacht iets beter kennen dan alleen via de media of door enige maanden vervulde dienstplicht, heel goed weten dat ook de integriteit van twee krijgsmachtdelen (de werkwijze van de Koninklijke Marechaussee en de wijze van debriefen door de Koninklijke Landmacht) in relatie tot de verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie ter discussie heeft gestaan. Net als – inderdaad opnieuw maar daarom ook onterecht? – de werkwijze van de Militaire Inlichtingen Dienst (bij het mislukte fotorolletje). Het feit dat een onderzoekscommissie onder leiding van de heer Van Kemenade de politiek meest gevoelige onderwerpen van hun explosieve lading heeft ontdaan, geeft de objectieve beschouwer nog geen vrijbrief om ze totaal te negeren. Bovendien draagt de wijze waarop mevrouw Polman het werk van de schrijvende en van de audiovisuele pers op een hoop gooit niet bij aan een gedegen analyse van de 'zeperds'. Ook de relatie tussen de ervaringen van direct betrokkenen (de 'blauwhelmen' en anderen die bij een genocide aanwezig zijn geweest) en de wijze waarop media daarvan verslag doen en deze 'misbruiken', verdient volgens mij meer aandacht.

Ik onderschrijf het editoriale standpunt dat een organisatie alleen dan optimaal kan presteren wanneer de leden ervan, bijvoorbeeld het defensiepersoneel van hoog tot laag en de bewindslieden, elkaar vertrouwen. Dat daarbij de leidinggevenden het vertrouwen van het personeel moeten verdienen, hoeft ook niet ter discussie te staan. Maar ik vind wel dat de rol die de bonden en de media spelen in dit proces van het winnen van vertrouwen en het mogelijk bestendigen van een vertrouwensrelatie, betere betogen had verdiend. Dat de *Militaire Spectator* ook aan goede artikelen ruimte biedt, wordt duidelijk door het artikel 'Besmeurde erfenis. Het onderzoek naar wangedrag van Canadese para's in Somalië.*' Dit artikel trof mij vooral door de parallellen met de Nederlandse worsteling met het drama Srebrenica.

J.W.H. GOLSTEIJN,
voorzitter Vakbond voor
defensiepersoneel VBM/NOV

ANTWOORD op meningen van anderen

Wetenschappelijk?

Ik dank de heer Golsteijn voor zijn reactie. Het lijkt mij goed twee misverstanden uit de weg te helpen. De Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap (opgericht in 1865) bevordert deze beoefening door het organiseren van lezingen, publicaties en andere activiteiten. De meest recente publicatie was het *Jaarboek 1997*. Pas sinds de jaren zeventig verzorgt zij voor de staat de uitgave van de *Militaire Spectator* (MS). De MS, opgericht in 1832, draagt de krijgswetenschap en warm hart toe. Het doel van de MS is echter breder. Het blad, aldus het redactiestatuut:

„beoogt bij te dragen aan het vergroten van kennis over en inzicht in de verschillende kennis- en wetenschapsgebieden en de toepassing(smogelijkheden) ervan, voor zover deze op enigerlei wijze in verband staan met de militaire professie”.

De redactie zoekt derhalve naar een zeker evenwicht tussen actuele praktijk en toekomstgerichtheid, en tussen de zorgen van de dag en de theoretisch-wetenschappelijke bestudering daarvan. Vanuit deze benadering omvat de inhoud onderwerpen van tactische en operationele aard, maar evenzeer op het gebied van logistiek, personeel en management, alsmede over de politiek-statistische dimensie, militaire geschiedenis, technologie en ten slotte enig ander onderwerp dat past binnen de doelstelling.

De redactie beoordeelt de artikelen op hun 'wetenschappelijk' gehalte als de auteur zijn of haar bijdrage als zodanig presenteert. Noch het editoriaal, noch het gewraakte artikel van mevrouw Polman pretendeert wetenschappelijk te zijn. In dat kader achtte zij het niet nuttig te reageren op uw verwijt dat zij 'onwetenschappelijk' zou hebben gehandeld.

Zij schreef een artikel – geen wetenschappelijk betoog.

Een tweede mogelijk misverstand betreft de suggestie dat enig auteur de ruimte van editoriaal ter beschikking zou worden gesteld. Deze rubriek geeft de redactie de ruimte iets onder de aandacht te brengen. De verantwoordelijkheid naar buiten ligt bij de hoofdredacteur.

Ook het gewraakte editoriaal, ik stelde dat al, beweert niet 'wetenschappelijk' te zijn. Wel moeten de feiten kloppen. Ik betreur dan ook het foute jaartal. U en ik delen de mening dat een organisatie alleen dan optimaal kan presteren wanneer de leden ervan elkaar van hoog tot laag vertrouwen. Uw bezwaar tegen het betoog is duidelijk. U legt een relatie tussen twee zinnen: één over concrete, harde, en volledige dossiers en een andere over een verdelta tegen de vorige staatssecretaris van Defensie (Stasdef). Wij stelden met deze laatste zin de vraag wat het breed uitmeten van vermeende verkeerde activiteiten in een vorige functie voor bijdrage leverde in het kader van belangenbehartiging, respectievelijk het bevorderen van vertrouwen. In een volgende alinea komen afrondende gedachten aan de orde. Hierbij ook het gestelde over de dossiers. Wij leggen deze relatie niet.

Dat u het artikel van mevrouw Polman niet goed vindt en dat van Winslow en Klep wél, is uw goed recht. De redactie was en is de mening toegedaan dat beide artikelen plaatsing verdienen.

DE HOOFDREDACTEUR

BOEKEN bespreking

Tot in de verste uithoeken...

De cruciale rol van de Gouvernements Marine bij het vestigen van de Pax Neerlandica in de Indische Archipel 1815-1962, door J.J.A. Wijn (red.), 216 blz., geïll. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, 1998.

Prijs f 49,50
ISBN: 90 6707 434 9

Onder auspiciën van de Vereniging oud-Personeel Dienst van Scheepvaart/ Gouvernements Marine en met subsidie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is onder deze titel een fraai gedenkboek uitgegeven over de lokale marine in het voormalig Nederlands-Indië. In de jaren 1985 en 1986 schreef de oud-gezaghebber van de Gouvernements Marine, F.C. Backer Dirks, een uitvoerige drielidige geschiedenis van deze dienst, waarna hij ook nog een aantal schetsen boekstaafde. Uit door hem nagelaten ongepubliceerde teksten, door een redactiecommissie aangevuld met tekst- en fotomateriaal, is in vogelvlucht de maritieme geschiedenis van het Indische Gouvernement opnieuw opgetekend in woord en beeld.

Toen Engeland in 1816 na de Napoleonische tijd de Nederlands-Indische kolonie aan koning Willem I teruggaf, moest daar in het waterrijke gebied een zeemacht komen om het gezag te handhaven en de nodige overheidsdiensten te verrichten. Tussen 1815 en 1842 stond deze bekend als de Koloniale Marine, zulks naar analogie met het KNIL, maar deze functioneerde niet erg effectief. Daarna werden de militaire taken in de archipel overgenomen door het op roulatiebasis opererend Auxiliair Eskader van de Koninklijke Marine; de civiele taken gingen over naar de Gouvernements Schoeners en Kruisboten. In 1861 werd deze laatste dienst door koning Willem III omgedoopt tot Gouvernements Marine, een niet onder de krijgstuicht staande civiele dienst met gewapende vaartuigen onder het gezag van de Gouverneur-Generaal. Vervolgens ontstond in 1905 de Dienst van Scheepvaart, waaronder niet alleen de Gouvernements Marine ressorteerde, maar ook de bebakening, kustverlichting, het loodswezen en de havendepartementen.

Bijzondere aandacht wordt in het boek geschonken aan de vele vormen van steunverlening door de Gouvernements Marine aan het optreden van schepen en vliegtuigen van de Koninklijke Marine in de Indische archipel in de mobilisatie- en oorlogsperiode 1939-1942, toen Nederlands-Indië grotendeels op eigen kracht functioneerde. Na de oorlog werd met vier schepen de dienst weer opgenomen en gedurende de woelige jaren die volgden, verleende de Gouvernements Marine als vanouds onmisbare diensten. Na de soevereiniteitsoverdracht bleef deze dienst nog tot 1962 in Nederlands-Nieuw-Guinea actief.

Als gedenkboek is *Tot in de verste uithoeken...* vooral voor oud-personeel en anderszins in de Gouvernements Marine geïnteresseerde lezers waardevol door de bijlagen met namen van gezagsdragers en vlootlijsten. Kortom, een fraai gedenkboek voor een schappelijke prijs.

D. STARINK, cdre KLu

Op pad voor democratie

Nederlandse waarnemers bij buitenlandse verkiezingen, door Serv Wiemers en Marcel van den Heuvel (red.), 198 blz., geïll., Samson, Alphen aan den Rijn, 1998.

f 39,50
ISBN: 90 4220 239 4

Zoekt u nog een goed Scrabble-woord? Dan is 'kortetermijnwaarnemingsoperatie' vast een winnende suggestie. Het aantal verkiezingswaarnemingsmissies is sinds het einde van de Koude Oorlog snel gegroeid. Achterin dit boek, *Op pad voor democratie*, worden er 58 opgesomd (sinds 1992) en Nederland heeft aan al deze missies één of meerdere waarnemers geleverd.

Dat verkiezingswaarneming haar praktische nut (als buitenlands-politiek instrument) en morele waarde (als zichtbaar teken van solidariteit met de volkeren van ontlukende democratieën) heeft, zullen weinigen ontkennen. *Goodwill* en vrijwilligers genoeg. Maar gelukkig is deze bundel *Op pad voor democratie* geen vrijblijvend halleluja-boek geworden. Ed van Thijn, die het voorwoord schreef, weigerde als hoofd van de OVSE-waarnemingsmissie het stempel 'free and fair' aan de Bosnische verkiezingen van september 1996 te geven – ondanks zware Ameri-

kaanse druk. Oud-minister Hans van Mierlo op zijn beurt is in zijn inleiding nuchter genoeg om te erkennen dat dit type missies niet zaligmakend is.

De kortetermijnwaarnemers verblijven niet meer dan een paar dagen in het betreffende land. Ze bezoeken in teams van twee personen op de verkiezingsdag tien tot twintig stembureaus, die vaak uren rijden uit elkaar liggen. De waarnemingen kunnen dus hoogstens *snapshots* zijn. Niettemin bepalen diezelfde rapportages in hoge mate of de verkiezingen 'free and fair' (een standaardkwalificatie die als een soort mantra door alle internationale organisaties wordt aangegeven) zijn geweest. Wat ik niet wist, maar dit terzijde, is dat ons land in het kader van eerdere OVSE-afspraken buitenlandse waarnemers voor de Tweede-Kamerverkiezingen van mei 1998 heeft uitgenodigd. Het paarse kabinet zit er nog steeds, dus deze exercitie zal wel 'vrij en eerlijk' zijn verlopen.

De bijdragen van Van Thijn en Van Mierlo geven een politieke visie van bovenaf. In de overige zes artikelen van schetsen vier kortetermijnwaarnemers in dagboekvorm het beeld vanaf de werkvloer. Ze waren aanwezig bij de verkiezingen in Zuid-Afrika (1994; even wennen dat hier in het internationale alfabet 'Zulu' wordt vervangen door 'Zebra'...), Haïti (1995), Bosnië (1996), Albanië (1997) en Servië (eveneens 1997; veelzeggend citaat van een *local*: „Van den Broek? Pang, pang!”).

Wat onmiddellijk opvalt is de schizofrenie van het waarnemerswerk. Aan de ene kant zijn de waarnemers erkende vertegenwoordigers van internationale organisaties. Het verbaast dus niet dat ze bij de stembureaus om de haverklap worden aangeklampt om hun oordeel over onduidelijkheden en – al of niet vermeende – misstanden te vellen. Maar de waarnemers zijn er om neutraal waar te nemen en te rapporteren over het 'vrije en eerlijke' karakter van de verkiezingen. Ze zijn er niet om handelend en corrigerend op te treden, hoezeer de handen soms ook jeuken.

De internationale organisaties zien graag dat hun waarnemers uit alle lagen van de

maatschappij komen. Dat is een loflijk maar blijkbaar nauwelijks haalbaar streven – alleen al vanwege de vereiste talenkennis en politiek inzicht. De vier auteurs vormen in elk geval niet echt een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking: een internationaal jurist/ bestuurskundige, een vennoot in een organisatieadviesbureau, een diplomaat en een internationaal beleidsmedewerker bij het ministerie van Economische Zaken. Bewust of onbewust weerspiegelt dit boek dan ook de denkwereld van *young urban professionals*. Hele stukken tekst gaan op aan *Camel Trophy*-jargon, dat iedereen met verre-reiservaring zal herkennen:

„Bobotie is met snoekpaté het voorname culinaire hoogstandje dat dit land [Zuid-Afrika] te bieden heeft. Niks mis mee, maar wel wat vet. Alles is hier trouwens vet en dan begint elke dag ook nog met zo'n groot Engels ontbijt. Ik zal wel minstens vijf kilo zijn aangekomen”.

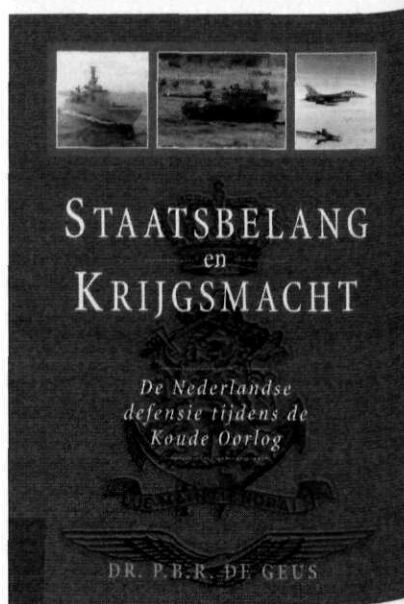
In een enkel geval – als de luchthaven van Sarajevo door sneeuwval is gesloten – wordt de beschrijving van de persoonlijke ontberingen een beetje pretentius: „Ineens voelen we een klein beetje van wat de inwoners van Sarajevo drie jaar lang gevoeld moeten hebben.” Gelukkig blijken er in het Holiday Inn nog kamers vrij...

Wat mij betreft had dit reisgekeuvel best door wat meer achtergrondinformatie over bijvoorbeeld de politiek-maatschappelijke ontwikkelingen in de maanden en jaren ná de verkiezingen mogen worden vervangen. Dan had ook de vraag naar het feitelijke effect van de verkiezingen en de waarneming ervan scherper aan de orde kunnen komen. Bovendien ligt de nadruk in het boek nogal sterk op de Balkan.

Kortom, wat meer achtergrondinformatie en diversiteit zou op pad voor democratie ten goede zijn gekomen. Gelukkig maken de passages die wél concreet over verkiezingswaarneming gaan, veel goed. Dat geldt ook voor de handige bijlagen (met onder meer een praktische handleiding voor waarnemers) en voor de sobere epiloog, waarin de dilemma's en valkuilen van dit soort missies en een reeks aanbe-

velingen aan de orde komen. Ronduit openhartig bijvoorbeeld is het oordeel van de auteurs over de inzet van parlementariërs en andere politici. Die inzet vergroot enerzijds het draagvlak en de uitstraling van de waarnemersmissie, maar anderzijds zijn de politici „door hun tijdgebrek, afwezigheid bij briefings en speciale wensen geen aanwinst voor de professionaliteit van de waarneming.” Stof voor verdere discussie, lijkt me.

drs. C.P.M. KLEP, SMG/KL

Staatsbelang en krijgsmacht

De Nederlandse defensie tijdens de Koude Oorlog, door P.B.R. de Geus, 244 blz., geïll. Sdu Uitgevers, Den Haag, 1998.
f 39,90
ISBN: 90 1208 642 6

Een oud-bewindspersoon als schrijver van een boek komt niet dagelijks voor, maar is nu ook weer geen uitzondering. Door- gaans heeft een dergelijk geschrift een biografisch karakter en betrekking op de periode dat betrokkene politieke verantwoordelijkheid droeg. Het geeft de schrijver de mogelijkheid niet alleen zijn ervaringen weer te geven en – in zekere zin – verantwoording af te leggen van het gevoerde beleid, maar ook om een visie te

geven over bepaalde beleidsaspecten en ontwikkelingen. Voorbeelden hiervan vindt men in de boeken van o.m. J. van den Tempel, W. Drees, E.N. van Kleffens, J.W. Beyen, A. Vondeling en B. Stemerdink.

De Geus heeft in *Staatsbelang en krijgsmacht* gekozen voor een vorm die duidelijk afwijkt van de genoemde biografische werken. De schrijver beoogt een overzicht te geven van het Nederlandse defensiebeleid gedurende de gehele periode van de Koude Oorlog. Hierin was de schrijver, als topambtenaar en als minister, zelf slechts voor een korte tijd medespeler. Door deze situatie is het boek maar voor een klein deel gebaseerd op eigen ervaringen en waarnemingen. Om voor het andere deel inhoudelijk een gelijkwaardig niveau te bereiken, dient dit gebaseerd te zijn op onderzoek van vergelijkbare (primaire) bronnen. De schrijver heeft echter voor dit deel voornamelijk gebruik gemaakt van secundaire bronnen, waardoor inhoudelijk een onevenwichtigheid is ontstaan.

Weliswaar heeft hij enkele bewindspersonen die eerder politieke verantwoordelijkheid droegen, en enkele oud-topambtenaren van Defensie geraadpleegd, maar dat heeft het genoemde euvel niet kunnen oplossen.

Als oud-marineofficier brengt de schrijver een gedegen kennis over dit krijgsmachtdeel met zich mee. Slechts een enkele keer is hij hierover op een onjuistheid te betrappen. Geheel anders is dit als hij schrijft over de andere twee (tegenwoordig drie) krijgsmachtdelen. Dan komen onnauwkeurigheden regelmatig voor. Het betreft zowel kleine verschrijvingen als grotere vergissingen. Als voorbeelden van verschrijvingen kunnen worden genoemd: de rang van Couzy senior, die ook luitenant-generaal was – blz. 38, een *corps rear area* die niet gelijk is aan een *rear combat zone* en de te royale afmetingen van het legerkorpsvak – blz. 92. Tot de grotere vergissingen behoren: een hoge luchtexplosie van een kernwapen, die *fall-out* zou veroorzaken – blzn. 8 en 169; de veronderstelling dat de KL materieel van te mobiliseren eenheden in *forward storage sites* zou opslaan – blz. 94 en de vermeende dromen van de KL in de jaren

zeventig over een lucht mobiele brigade en *helicopter gunships* – blz. 146, terwijl de KL in die periode 'slechts' anti-tankhelikopters en enkele lichte transporthelikopters in de plannen had opgenomen.

Alhoewel de Koninklijke Luchtmacht regelmatig wordt genoemd, weet de schrijver hierover betrekkelijk weinig te melden. De Koninklijke Landmacht daarentegen staat in het boek regelmatig in de schijnwerpers, zelfs meer dan de oude verdeelsleutel 1:2:1 zou rechtvaardigen.

Zoals te verwachten is, wordt het betoog belangwekkend als de periode aan de orde komt waarin de schrijver zelf bij het beleid is betrokken. De noten ontbreken dan vrijwel geheel, hetgeen erop duidt dat het geschrevene voornamelijk is gebaseerd op eigen waarneming of op mededelingen van de geraadpleegde personen.

De nucleaire wapens krijgen begrijpelijkkerwijs grote aandacht, maar het is opmerkelijk dat bij de behandeling van de *release procedure* (blz. 101) de vraag niet wordt gesteld of een (*selective*) *release* zou mogen worden verwacht als een Nederlandse eenheid in de problemen zou zijn geraakt. Ook bij de kwestie van de nuclearisering van de 155 mm houwtser bij de KL (blz. 196) blijft de vraag buiten beschouwing of de nucleaire ladingen voor dit kanonsysteem ooit operationeel zijn geweest.

In een afsluitend hoofdstuk poogt de schrijver aan te tonen dat Nederland meer is dan een kleine staat. Toch kan ook hij niet aangeven waar ons land is te plaatsen. Wel is zijn conclusie dat „Nederland moet meetellen, daar waar het telt”. Bovendien moet men zorgen te worden gehoord, want, aldus De Geus: „Als men fluistert, wordt er niet geluisterd”.

Uit de aangehaalde literatuur blijkt overigens niet dat de schrijver veel medestanders heeft. Het is opmerkelijk dat hij meent dat Nederland relatief grote invloed kan uitoefenen door middel van liaisonofficieren (bijvoorbeeld bij SACLANT). Hoe minzaam een dergelijk officier ook zal worden aangehoord, de beslissingsvoorbereiding vindt plaats in de staf. Om enige invloed uit te kunnen oefenen, zal men één of meer zware functies in met

name het operationele deel van een staf moeten bezetten. Uit de liaisonfunctie van Dijkhoorn bij de *Combined Chiefs of Staffs* in Washington in de Tweede Wereldoorlog had die lering reeds kunnen worden getrokken.

Met het opsommen van tekortkomingen, als hiervoor gedaan is, zou de indruk kunnen ontstaan dat het boek in zijn totaliteit een onjuist beeld geeft. Een dergelijke veronderstelling is niet correct. De schrijver heeft wel degelijk een interessant overzicht gegeven van de Nederlandse defensie in een belangrijke periode. Over de Koude Oorlog is inmiddels wel het nodige geschreven, maar een totaalbeeld van de positie van de Nederlandse krijgsmacht daarin ontbrak tot dusver. Daarnaast vermeldt de schrijver regelmatig facetten waarvan de lezer doorgaans niet op de hoogte is.

drs. ing T. DE KRUIJF, genm b.d

Samenvattingen

A. Stephens. The dilemma of American airpower

De auteur constateert dat Amerikaanse luchtmacht – in de toekomst mogelijk ruimte- en luchtmacht – bij een conventioneel conflict onweerlegbaar zullen zijn voor ten minste twintig, maar waarschijnlijker veertig jaar. Ironischerwijze marginaliseert de opkomst van de Amerikaanse Luchtmacht de rol van de 'bondgenoten'. De auteur bespreekt het concept van 'niche air force', dat een aantrekkelijke respons zou kunnen vormen.

W.R. Phillips. Towards NATO Strategic Civil-Military Cooperation

De auteur gaat in op de ontwikkeling en groei van civiel-militaire samenwerking (CIMIC) in de richting van een bondgenootschappelijk strategisch concept. Hij verdedigt de stelling dat de NAVO de contacten op het hoogste niveau en de samenwerkingsmechanismen zou moeten institutionaliseren.

R.V.A. Janssens, H.P. Visser. CIMIC: onderdeel van een hedendaagse strategie

De Nederlandse krijgsmacht is sinds het einde van de Koude Oorlog vooral ingezet in vredesondersteunende en noodhulpoperaties. Civiel-militaire samenwerking is een belangrijke onderdeel van dit en ander optreden. De auteurs gaan in op de essentie van CIMIC en bespreken de (voor)oordelen bij militairen en niet-gouvernementele organisaties.

E. Westerhuis. Forward Air Controller

De ervaringen van recente vredesondersteunende operaties hebben het belang van FACs aangetoond binnen het kader van Close Air Support. Er was behoefte aan een nieuwe benadering toen de FAC-training van de NAVO in Fürstenfeldbruck werd beëindigd in 1997. De auteur verduidelijkt de huidige ontwikkelingen. Gezamenlijke Nederlands-Belgische simulatieprogramma's en live-training worden gebruikt om aan de NAVO-standaard van het trainingsniveau te voldoen.

P.L.E.M. Everts. Taal en bedrijfsvoering

De auteur gaat in op de rol en betekenis van taal voor het functioneren van en binnen organisaties. Het leger is in eerste instantie een operationele organisatie. Tegelijkertijd brengt de financiële werkelijkheid een eigen taal met zich mee. De auteur zet vraagtekens bij enkele effecten daarvan.

J.A.M.M. Janssen. Hoe de straaljagers in Leeuwarden kwamen

De bevrijding in 1945 gaf aanleiding tot een nieuwe defensieorganisatie en een nieuwe Nederlandse luchtmacht. De auteur beschrijft de introductie van de Gloster Meteor MK 4 en de meer recente geschiedenis van het Nr. 1 Gevechtssquadron, herdoopt tot 323 Squadron, dat tegenwoordig is uitgerust met F-16's.

Summaries

A. Stephens. The dilemma of American airpower

As the author observes American air forces – perhaps space and air force in the future – will be incontestable in conventional conflict for at least the next twenty, more likely forty years. Ironically, the rise of American airpower is marginalising the USAF's friends. The author discusses the concept of niche airforce, which may represent one profitable response.

W.R. Phillips. Towards NATO Strategic Civil-Military Cooperation

The author discusses the development and evolution of CIMIC into an Alliance concept of strategic Civil-Military cooperation. His thesis is that NATO should seek to institutionalise its high level relations and cooperative mechanisms.

R.V.A. Janssens, H.P. Visser. CIMIC: element of a modern strategy

Since the end of the Cold War Dutch armed forces are mainly committed to peace-support and emergency operations. Civil-military cooperation is an important element of these and other operations. The authors discuss the essence of CIMIC and touches on judgements and prejudices within the military as well as within non-governmental organisations.

E. Westerhuis. Forward Air Controller

Experiences in recent peace-keeping operations demonstrated the importance of FACs within the framework of Close Air Support. As the NATO FAC-training in Fürstenfeldbruck was terminated in 1997, a new approach was needed. The author clarifies the present developments. A combined Dutch-Belgium programme simulation and live-training are used to reach NATO agreed training levels.

P.L.E.M. Everts. Language and military business

The author discusses the role and meaning of language for the functioning of and within organizations. The army is first and for all an operational organization. Yet the financial realities introduce a specific language. The author questions some of the effects.

J.A.M.M. Janssen. How the Meteor came to Leeuwarden

The liberation in 1945 gave way to a new defense-organization and a new Dutch Air Force. The author describes the introduction of the Gloster Meteor MK 4 and the later history of No. 1 Fighter Squadron, renamed 323 Squadron, now equipped with F-16.